Рік XXVIII Квітень 1933 Ч. 4

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

	стор.
Митрополит Андрей: З викладів про аскетику	129—132
о. Р. С.: Пасхальна Утреня	132—138
о. Ст. Хабурський: Діточі садки—захоронки і ми	138—142
о. Др. Г. Костельник: Крижівська епархія	143—147
о. Й. Р. і о. Й. І.: Ще в справі парохіяльних садів	147—149
о. Т. Цегельський: Дещо зі священичої традиції	150—151
о. Др. Л. Глинка: Запити і відповіди	151—153
Х.: З голосів преси	153—160
Х.: З унійних справ	160—162
Відозва БНТ.	163—164
Некрольог	164—165
Заклик комітету „Укр. Молодь Христови“	165—167
Всячина	167—168

Л Ь В І В 1933

ДО ВСЕЧЕСНІШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

„НИВИ“

Прохаємо присилати передплату на рік 1933.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

ПРОПОВІДИ

В Адміністрації

„НИВИ“

Львів, Коперника 36.

можна набути

брошуровані річники

ПРОПОВІДЕЙ

друкованих як додаток до „Ниви“ за р. 1930, 1931 і 1932

по ціні зол. 3·—

з поштовою пересилкою.

ПРОПОВІДИ

Рік XXVIII Квітень 1933 Ч. 4

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Митрополит Андрей

З викладів про аскетику

Аскеза св. Апостола Якова

(Продовження)

Як св. Ап. Павло є представником і творцем аскези християн, навернених з „народів", себто з поган, так св. Яків, перший єрусалимський епископ і брат Господень (названий Господнім братом) є типом юдеохристіян, себто християн, навернених з жидівства. Передання оповідає про нього, що його так поважали навіть жиди — нехристіяни, що здобуття й зруйнування Єрусалиму приписували злочинови його засудження на смерть. Праведність і святість, якою св. Яків заслужив на такий осуд, навіть жидів, лежали передусім у строгому заховуванню Мойсеєвого закону. Крім цього він посвячував молитві в єрусалимському храмі довгі години дня і ночі; згрубіла шкіра на його колінах мала бути слідом довгих годин контемпляції, відбутих навколішках. Поміж християнами був високо цінений і ради святости та праведности, і ради цього, що був більше від інших кревняків Христових до Христа подібний, та й тому „братом Господнім" названий [1]). Біля св. Якова гуртувалися найгорячіші ревнителі закона, яких ревности навіть Апостоли наче боялися; бодай у їх присутности не сміли звільнятися від обовязків Мойсеєвого закону, навіть тоді, коли

[1]) Eusebius: Historia Ecclesiastica I, 7.

ЛБ АН УРСР
Ж. №

в їх неприсутности так поводилися з християнами з поган, що і власною практикою не накидали їм заховування ніякого припису Ст. Завіта. Вони, очевидно, боялися передусім, щоби їх не згіршити та не викликувати в них такого спротиву, що спиняв би проповідь Євангелія і навертання поган. Атже відома є всім подія, розказана св. Павлом у листі до Галатів, як верховний апостол, св. Петро допустився тієї непослідовности, заховуючися інакше супроти християн з поган, а інакше супроти юдеохристіян. Ті ревнителі Закона — поскільки обєднювалися біля св. Якова — були, ясна річ, і ревними християнами. Одначе мусіли мати щось із того матеріяльного способу видження Божого і Христового царства, що ним були переняті всі апостоли перед одержанням Св. Духа. Та безперечна вузькоглядність стала причиною, що юдеохристіянство стало з часом підставою ріжних юдаїзуючих сект і само врешті стало сектою, відірваною від вселенської Церкви. Цей трохи матеріяльний погляд на Христа і оцінювання зверхніх практик, може більше ніж годилося, став вчасти й причиною великого авторитету, що ним тішилися всі „сродники" Господні, особливо ж св. Яків, відай навіть з лиця до Христа подібний. Ця родина заховувала авторитет до III століття. Евзевій у своїй церк. історії оповідає, що члени тієї родини, називані „δεσποσυνοί" ще у III столітті тішилися великою повагою між християнами. Відома річ, що наслідник св. Якова — св. Симеон, був теж „сродником" Господнім і братанком св. Якова. Його память святкує наша Церква 27. квітня ст. стилю.

Послання св. Якова може більше припадково містить у собі тези, що бодай на око, на перший погляд, видаються суперечними з тезами св. Ап. Павла. Св. Павло часто у своїх посланнях вертається до науки, що діла Закону й послух для Закону не обовязують, що віра без цих діл спасає. Св. Яків, може поправляючи хибну інтерпретацію науки св. Павла, з натиском навчає, що віра без діл — мертва. Розуміється, без діл християнських, хоча цього розріжнення між ділами Закона і добрими ділами християнського життя св. Яків не підносить. А зрештою, не мав він і причини підносити се, бо для його вірних, єрусал. жидів, заховування Мойсеєвого Закона було добрим ділом християнським. Ця наука про потребу добрих діл разила, очевидно, всіх протестантів і була причиною, що вони послання св. Якова викинули з канону, Вся старина, всупереч цій їх пристрасній та хибній думці, визнає послання св. Якова канонічною, себто Богом натхненою книгою. Вона переповнена такою, дійсно Божою мудрістю, що наче сама в собі носить докази своєї автентичности. Вже перше речення вражає нас своєю надприродною силою. Взивається в ньому до дванадцяти розсіяних поколінь. Він один із усіх канон.

письменників згадує дванадцять поколінь, зн. виразно відзивається до юдеохристіян. З інших, неюдеохристіян, обіймає своїм поздоровленням хіба самих прозелітів, зн. поган, що приняли віру й закон Мойсея, і аж опісля християнство. Не називає себе Апостолом, а тим менше Христовим братом, як його св. Павло в посланнях називає; а тому, що він не називає себе Апостолом, це стало може причиною, що східна Церква, всупереч латинській, не ідентифікує його зі св. Яковом Алфеєвим (9/10 ст. с.), і не святкує його празника (23/10. ст. с.) з полиєлеєм, що є приписаний усім дванадцяти Апостолам. Ні у св. Павла, ні в історії нема на це ніяких даних, щоби розвязати отсю теоретичну суперечність. Поскільки св. Яків є один і той самий, що Яків, син Алфея, то виходило б, що і св. Матей, теж син Алфея, є братом Якова, що однак є чуже христ. переданню. Про св. Якова Алф. просто нема ніякої згадки в Євангелію, хіба лиш та, що він зачислений до Апостолів.

Послання св. Якова від першого слова входить в найголовніші правди обявлення Н. Завіту, бо по словах покори, що ними зачинає, називаючи себе слугою, відразу стверджує Божество Христа. В нашому перекладі затирається щось і з тієї сили „слуга Божий і Господа нашого Ісуса Христа — „Θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος“ В грецькім тексті І. Христос просто названий Богом, або поставлений нарівні з Богом, бо слово „слуга Божий“ не може відноситися до Єгови. Але й тим стверджує св. Яків Христове Божество, що Його просто „Господом“ називає. У нашому перекладі слово „нашого“ додане, здається, за іншими грецькими рукописами, може й дуже добрими. Сильніше це слово „Господь“ без „нашого“, бо знана річ, що воно у Сімдесяти заступає єврейське Єгова і стоїть там, де практика жидів слово „Єгова“ заступала словом „Адонай“.

Цей вхід in medias res християнства вже першим стихом видається мені чимось, просто незвичайним доказом якоїсь могутньої мудрости Божої, перед якою відразу неначе замовкають противники. Св. Яків, бажаючи представити приписи християнської моральности, вже по привіті знов входить in medias res і зачинає від найвисшого вершка християнської звершеності — від радісної любови хреста й терпіння. Цей початок носить те саме знамя великана, учителя християнського життя над учителями. До речі булоб навести латинську приповідку: ex unque leonem. В цих кількох перших реченнях послання такий яскравий кольорит, рисунок такий широкий, такий могутній, що відразу стаємо перед цим учителем безмірного авторитету, що мирною, спокійною бесідою, а при сім такою поважною і маєстатичною, розвине перед нашими очима найголовніші і найважніші тези Христової науки. Він говорить перекo-

нуючо, твердження свої доказує, за прикладом Христа, без образа з життя. Він неприєднаний ворог усякої гордости, вивисшування себе, не оглядається на єрархічне достоїнство людини, або на її маєток. Він убогих ставить на першому місці, бо Бог їх вибрав „наслідниками царства", богачів легковажить і супроти них строгий аж до погроз. Він поправляє хибні поняття, чи може мильні толкування листів Ап. Павла, й широко доказує, як то віра без діл є мертва. Св. Яків мусів бути незвичайно мовчаливий, коли вміє так пятнувати кождий промах язика.

Його послання переповнене такою Божою мудрістю, що прийшлосяб усе повторити до останнього речення людині, яка хотілаб представити його доктрину. Придалосяб кождому з нас, яко душпастирям і проповідникам, вивчити на память цю золоту книгу. Деякі вискази його є цього роду, що можуть і повинні стати прапором усеї нашої душпастирської праці. Коли проповідникови видається, що в нього замало предмету до проповіди, нехай візьме будьяке речення, скажім 4, 5 главу, 1 чи 2, яку хочете, і нехай долучить до своєї проповіди (хоч не дуже влучно до предмету), а надасть ваги й ціни своїй проповіди. А у свойому внутрішньому, духовому життю, кождий з нас, чи не мусить вертатися до цього тексту про Божу мудрість та обітниці, даної з неба, і до тієї любови хреста, що може сама є вже щось з тієї мудрости, вичікуваної з неба. Одним словом послання св. Якова є таким безмежним скарбом ученого богослова та практичного душпастиря і сповідника, що воно одно стане за цілу бібліотеку.

о. Р. С.

Пасхальна Утреня

Повседневну і велику Утреню ділять літургісти на три части: 1) покаянну — до канона, 2) празничну від канона аж до хвалитних псальмів і 3) славословну — до кінця утрені. Правда, що між поодинокими піснями кождої з вичислених частей містяться і пісні іншого змісту, та загально переважає один зі згаданих молитовних елєментів.

Зовсім інший начерк має Пасхальна Утреня. В ній нема цілком першої, себто покаянної части; однак не в сім розумінню, начеб ся утреня зачиналася відразу каноном; тут нема тільки шестипсальмів, між якими є й покаянні, нема катизм, сідальних та інших частей аж до канона, які звичайно мають переважно покаянний характер. За те ся часть Пасхальної Утрені, що попереджує канон, достроєна до загального, веселого настрою богослуження того дня.

А відомо, що празник Пасхи занимає в нашім літургічнім році спеціяльне місце. Се центральний празник тріодного, або подвижного круга, а рівночасно празник, що не входить до числа т. зв. „дванадцяти“ празників, а стоїть наче окремо і тому називається „празників празник“. Начерк всіх богослужень сього празника дуже короткий, особливо в порівнанню до богослужень страсного тижня, повний радости, де головною піснею є тропар Пасхи „Христос воскресе“... Кажемо „тропар“, хоч він у своїм приноровленню до богослуження дуже ріжниться від пісень, що їх звичайно називаємо тропарями.

Про початок Утрені Пасхи говорить наша тріодь ось що: Об часі утреннім, параекклісіярх взем благословеніє у настоятеля, ісходить, і ударяєт в великоє і клеплет довольно. І вшед в храм вжигаєт свіщи вся і кандила: устрояєт же сосуди два со углієм горящим, і влагаєт в них тиміяма много благовоннаго і поставляєт єдин сосуд среди церкви, другій же во святом олтарі: яко да ісполнится церков вся благовонія. Тоже настоятель вшед во св. олтар, со єреї і діякони, облачится во весь світлійшій сан. І раздаєт свіщи братії; і взем честний крест: кадило же вземлет діякон. Єрей же святоє євангеліє, ін єрей образ воскресенія Христова: і ставятся лицем на запад. І затворят врата церковния яже ко западу. І ісходит настоятель со єреї в притвор сіверними дверми, предідущим пред ним діяконом со двіма свіщами, і оба лика, поюще стихіру глас 6.: Воскресеніє Твоє Христе Спасе... Таже ударяють во вся кампани і тяжкая і клеплют довольно. І вшед в притвор, і стануть со євангелієм і со образом лицем на запад, якоже указася прежде. Тоже настоятель вземлет у діякона кадило в правую руку, крест же в лівую і кадит образи і клироси і братію по обичаю, діякону предносящу пред ним свіщу горящу... По кажденію настоятель приходит пред великія врата церкве і покадит діякона... тогда взем діякон кадило от руку настоятеля і покадит самаго настоятеля. І паки воспрієм настоятель кадило, став пред церковними дверми, зря на восток і назнаменаєт великия врата церкве затворенная сущи кадилом крестообразно, трижди... і велегласно возгласит: Слава святій“...

Коли порівняємо сей рубриковий припис тріоди з нашою теперішньою практикою, то побачимо, що в богато дечім вони зі собою не годяться. Тріодь не подає нічого про обхід довкола церкви перед Утренею, ні про обношення на нім Найсв. Тайн. За се згадує про се типик о. Дольницького (стр. 458—460) та додає (на стр. 460) заввагу, що сей „поход... єсть позднійшею принадою наших церквей, заїмствованою ні от Греков, ні от Римлян, но от церквей латиньских сих стран, і ізлишнею великоліпію утрени на-

шея пасхальния: ніже в уставіх наших полагается". Перемиський типик Досковського з р. 1852 на стор. 243 згадує також про обхід, а в скобках додає „по здішнему обичаю, кївот со божественними тайнами", — а відтак говорить про утреню, згідно з приписом тріоди. На Закарпаттю, як про се пише типик д-ра Микити, є обхід, але без св. Тайн, і підчас обходу (так само має і перемиський типик), співається стихира „Воскресеніє Твоє Христе Спасе". Так само описує початок утрені і Нікольський, додаючи пояснення, що обхід кругом церкви зображує Мироносиць, що йшли раненько помазати Тіло Христове.

Пасхальна Утреня зачинається дуже рано, на Сході звичайно о півночі. Час початку Утрені має свою історію зі суперечками, які велися на Сході перед VII віком про те, коли мається кінчити піст страсної седмиці. Трулянський собор (692 р.) в 89-ім каноні постановив: „Піст страсної седмиці має тривати до півночі великої суботи" (Hefele: Conciliengeschichte III том, стор. 341) і тим положив кінець тим спорам, а рівночасно вказав на час початку пасхальних богослужень.

Шкода, що в нас не практикується вище згаданий припис що до тих двох кадильних сосудів, щоби наповнити весь храм „благовонієм"... Сей обряд сягає в глубоку старовину, бо згадує про нього пресвитер Евстратій при кінці VI ст., описуючи життя св. Евтихія, де каже, що τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην Θεοῦ ἐκκλησίαν θυμιάσας... (Евтихій) на початку пасхального богослуження, а з другого боку сей кадильний запах, се знак обильної благодати, яка спливає на нас через Христове воскресення. Священослужителі в світлих, чи радше білих ризах, наче ангели, виходять зі знаменами Побідника смерти, як вістуни небесної, всесвітної радости. Стають перед зачиненими церковними дверми, наче перед дверми гробу Спасителя, від котрих ще не відвалено каменя. Тут начинається властива Утреня славословним возгласом в честь Пресв. Тройці, по котрій слідує богато разів пісня „Христос воскресе", котра взагалі становить основний тон всіх пасхальних пісень. Практично воно виглядає так, що коли лик відспіває по возгласі „Амінь", священик співає „Христос воскресе" три рази, на переміну з ликом. В памятниках XVI ст. співав священик 2 р., а третій раз до половини, а лик докінчував. Відтак читає священик перші стихи 67 псальма, а по кождім стиху лик співає „Христос воскресе". В одних уставах приписується по кождім стихови співати 1 р. „Хр. воскр." — в других 3 р. — але більшість уставів є за одним разом. При кінці співає священик висшим голосом „Хр. воскр." до половини, а вірні докінчують, при чім священик хрестом відчиняє двері храму,

вказуючи тим, що хрестна смерть Христа відчинила нам двері благодати.

Такий спосіб співу, що по стихах псальма співається тропар „Хр. воскр.", є дуже давний.

По отворенню церковних дверей входить священик, а за ним усі, в церкву і зараз слідує велика ектенія. Сю ектенію після новіших уставів співає діякон, але в XVI віці співав її сам священик в олтарі. По возгласі ектенії слідує канон св. Івана Дамаскина. Він складається, як звичайно, з 8 пісень, поділений на три части, і що до свого укладу ріжниться лиш тим від усіх канонів, що має по кождій пісні малу ектенію зі спеціяльним возгласом. Щож до церемоній на сім каноні, то ірмос кождої пісні має співати єрей в олтарі, а якщо є більше священиків, то по черзі на кождій пісні обкаджують усе, як звичайно. Колиж є лиш один священик, то кадить тільки по відспіванню ірмоса першої пісні, а відтак по осмій пісні, на „Богородицу і Матер світа". Що до малих ектеній по кождій пісні, то, на думку одних, співає їх діякон, як звичайно, другіж устави кажуть, що їх має співати сам священик в олтарі.

Відома річ, що уклад сих канонів приписують літургісти св. Іванови Дамаскинови і що такий спосіб співання цілком витиснув давніший спосіб, так званий кондаковий. Однак і се правда, що каноном називано в V, VI і VII століттю загалом раннє богослуження, а передусім гимни, виняті зі св. Письма Ст. і Нов. Завіта, котрі все співано на тім богослуженню. Сі гимни можна побачити при кінці псалтирі і вони давно були співані в спосіб трипіснецевий: зн. в понеділок 1+8, 9, вівторок 2+8, 9, і т. д. Ті пісні — гимни, стали для св. Івана Дамаскина і пізніших церковних піснописців основою для ірмосів. Коли порівняти ірмоси всіх канонів з тими піснями, то побачимо, що деякі з них дослівно взяті з тих гимнів, а якщо ні, то бодай кількома словами його нагадують. Чи справа мається так само і з нашим каноном Пасхи? Так. Ось у першім ірмосі: „Воскресенія день... пасха, господня пасха, от смерти бо ко жизни і от землі к небеси Христос Бог наш приведе, побідную поющия". А в книзі Ісход, гл. XV, ст. 13: „Наставил єси правдою твоєю люди твоя сія, яже ізбавил єси, утішил єси... во обитель святую твою", ст. 17: „Введ насади я... в готовоє жилище Твоє... святиню, юже уготовасті руці Твої..." Бачимо, що гадки такі самі. Так само можна порівняти всі ірмоси з відповідними піснями — гимнами і знайдемо в них субстрат до ірмосів пасхального канона. Та св. Іван Дамаскин умів приноровити ті гимни до загального радісного настрою пасхального богослуження. Він взиває „богоглаголивого" Аввакума, щоби показав нам „світоносного" ангела, що звіщає Христове воскресення (4 пісня), а з пророком

Ісаією „утренює утру глубоку“ (5 пісня) [порівняй Ісаія XXVI, 9]. В шестій пісні порівнює сшестя Спасителя в „преісподния“ землі з перебуванням пророка Йони в лоні кита, (Йона II, 3—10), а в семій зазначує, що се той самий Христос Бог „бив человік“, „отроки от пещи ізбавивий“ (Даниїл III, 26—56) „єдин благословен отцев Бог і препрославлен“. В осмій взиває до благословення Христа во віки в сей святий день, подібно як се робили три отроки (Даниїл III, 57—72); девята пісня се похвальний гимн Пречистій Діві (як звичайно в канонах), зложений з двох пісень: з припіву „Ангел вопіяше“ і з ірмоса девятої пісні. Цікавий уклад сего припіву, де святий автор позволяє собі в екстазі радости ізза воскресення звернутися до Пречистої Діви, як колись ангел, зі словами: „і паки реку — радуйся! Твой син воскресе тридневен от гроба і мертвия воздвигнувий“. Відомо, що св. Іван Дамаскин був великим почитателем Пречистої Діви Марії.

Як бачимо, і пасхальний канон не відходить від принятих норм в укладі ірмосів. Щодо тропарів канона, то є їх в поодиноких піснях два або три, а співаються у нас тепер звичайно на 4. (Після давніших уставів ірмоси по 4, а тропарі на 12). Катавасією є той самий ірмос по кождій пісні, співаний обома ликами разом. Щодо змісту, се справжній вінець пісень високорадісного настрою, приноровлений до факту Христового воскресення. Годі подавати, бодай у скороченню зміст, бо се не наша ціль. Але є й ріжниці між сим каноном, а іншими. Передусім ся, що тут маємо по кождій пісні малу ектенію зі спеціяльним возгласом. Не думаймо, що се ради звеличання торжества; се також останок глубокої старини. Утренні молитви, котрі ми нині читаємо підчас шестипсальмія, колись не були уміщені в тім місці, так як і світильничні молитви на вечірні, але були деінде. Утренні молитви були розміщені в будові цілої утрені осьяк: I — молитва на „Бог Господь“; II — молитва першого антифона; III — другого антифона (зн. підчас катизм); IV— по степенних антифонах; V — перед Євангелієм; VI — підчас псальма пятьдесятого; VII — по третій пісні канона; VIII — по шестій пісні; IX — по 9-тій пісні; X — по Славословію; XI — на сугубій єктенії; XII — молитва „главоприклонення“, а XIII — на отпусті. Колиб піти ще дальше в старину, то ми бачили би, що їх розміщення було інше, бо там ті молитви відчитувалися епископом чи священиком над поодинокими клясами людей, отже, над оглашеними, каянниками, котрих було кілька відділів, і вірними (гляди: *Constitutiones Apostolicae* — IV вік). У нас є памятники з XIV ст., в котрих утренні молитви розміщені так, як се в горі подано, але є вже памятники, в котрих стрічаємо і нинішній спосіб. Всі возгласи малих ектеній, на вечірні

чи утрені (те саме і на літургії), се властиво голосні закінчення молитов, котрі колись читалися голосно, пізніше тихо, а нині зібрано їх підчас шестипсальмія. На пасхальній утрені читалися ті молитви підчас канона, бо більше не було їх де читати, а нині лишилося нам з них лиш 12 возгласів, враховуючи сюди і возгласи ектеній великої, сугубої і просительної.

По третій, шестій і девятій пісні слідують, як звичайно в каноні, іпакой, кондак — ікос і світилен. Тут хіба з сим додатком, що по шестій пісні читається „Воскресеніє Христово видівше“ і співається стихира „Воскрес Ісус от гроба“. Крім сього давніше читано по третій пісні слово св. Григорія Богослова, а по шестій пролог (гляди Тріодь), і підчас читання гасили свічки, що їх держали в руках. По каноні, зглядно по світилні, слідують хвалитні псальми зі стихирами, котрих з наславною є 9. Одинокі хвалитні псальми приходять на Пасхальній Утрені, бо вони своїм змістом дуже надаються до цілого богослужебного настрою того дня. Чотири стихири взяті з першого гласа Октоїха, а чотири спеціяльно празничні. Відомо, що в світлий тиждень коротко вичерпується весь Октоїх, бо на кождий день приписаний інший глас, очевидно тільки служба воскресна. Кажемо „Октоїх“, бо дійсно первісні під Октоїхом розуміли тільки службу воскресну на вісім гласів, а служби на інші дні тижня, разом взяті, мали назву „параклітик“. Стихири Пасхи по уставу повинні співати оба лики разом, на середині храму.

Підчас співання стихир Пасхи буває т. зв. „лобзаніє“, котре у ріжних типиках ріжно описується, однак нині так не практикується. В памятниках XVI віка має воно назву „христосованіє“. Відбувалося воно насамперед між священослужителями в олтарі, а відтак всі священослужителі виходили з олтаря на храм і тут христосувалися з вірними, так як се буває в нас — і то все відбувалося по стихирах підчас співу „Христос воскресе“. Сей обряд, поданий виразно о. Дольницьким в типику на стр. 465, витворився зі слів стихири „друг друга обімем“. Се вираз зовнішний — духової радости і всепрощення.

По „лобзанію“ зн. христосуванню приписує наша Тріодь і всі Тріоди і типики читати слово св. Івана Золотоустого. Має його читати настоятель, а всі слухають стоячи. Воно зачинається знаними словами „Аще кто благочестив і боголюбив...“ Звичайно на празник Пасхи нема в нас проповіди. Чи не було би добре відчитати вірним по українськи се слово Золотоустого?

Відтак слідує сугуба і просительна ектенія та великий отпуст. Щодо зазивів чи возгласів в сім отпусті, то в нас

співається „Слава Тебі Христе Боже упованіє...“, на що вірні відповідають „Хр. воскресе...“, а в типиках є інакше (Досковського стр. 246), а саме: священик співає „Христос воскресе... смерть поправ“, а лик докінчує „і сущим во гробіх..“ і т. д. Отпуст співає священик з хрестом в руках і по скінченню підносить хрест тричі до гори зі словами: „Хр. воскресе“, а вірні відповідають: „воістину воскресе“...

о. Ст. Хабурський

Діточі садки-захоронки і ми

Слово „Діточий садок“ не нове. Світ, головно Німеччина за кілька літ буде святкувати столітні роковини його „народин“ (1836—1936)[1]). Тисячі уст малої дітвори будуть благословити свойого великого добродія, опікуна і творця „Діточого садку“, Фридриха Фребеля. Перенятий ідеєю виховання дітей, головно ж тих із найнизших суспільних верств, що її підніс ще Пестальоцці, Фребель працею цілого життя її практично пристосував, зреалізував і то ще за свого життя, основуючи діточі виховуючі заведення, що їх назвав „діточими садками“.

Велика заслуга Пестальоццiя і Фребля ще й в тому, що вони зуміли спопуляризувати потребу масового й загального виховування й опіки над над дітьми усіх суспільних кляс.

I

Завданням діточого садку є прийти з помічю родичам у вихованню дітей, заопікуватися ними, доповнити їхнє домашнє виховання, та його справити там, де цього треба. А випереджуючи безпосередно школу, приготувати дитину до неї.

Під сим оглядом діточі садки показалися просто благословенням, як для дітей, так і для родичів; цьому саме завдячує ідея садків таке скоре поширення серед нашого народу (по наших селах) навіть серед теперішніх тяжких матеріяльних відносин.

Як конечно треба прийти з помічю у вихованню дітей нашим родичам, маломіським міщанам-зарібникам і селянам, мабуть зайво доказувати. Ми, священики найкрасше

[1]) Перший раз ужив імени „Kindergarten“ Фр. Фребель, називаючи так основану ним в 1836 р. діточу шкілку в Блянкенбурзі.

про це знаємо. Чи можуть ті бідні, запрацьовані родичі хоч подумати над тою справою? Вони ж заледви зможуть їх своєю працею як-так прокормити. Вони, котрих „ніч прижене і ніч вижене“ (з дому), журяться лише, „щоби не голе та не голодне“ — було те дитя. Літною порою (цілого пів року), коли родичі заняті пільними роботами, діти хоч-не-хоч мусять бути полишені самі собі, тоді, — як кажуть — „не пора з дітьми бавитися“ — жнива! Та родичі не лиш, що дійсно не мають змоги посвятити дещо часу дітям, але вони і не вміють, та не розуміють ще справи виховання.

А як конечно потребує та бідна дітвора опіки в той час літних робіт! Перейдіться тоді по селі, загляньте на кожде обійстя, до хати, а побачите, що робить, чим, та як бавиться наша дітвора. По придорожних ровах повно їх, брудних; збивають порохи, бавляться „колії“, або таки так засипають собі очі порохами.

А по всяких закамарках, шопах? Годі всего описати, що там робиться. А як з їх діточою невинністю, стидливістю? А скільки шкід по садах, городах, скільки великих пожеж, скільки хоріб і каліцтв на ціле життя. І що з тої дітвори виростає?

А в зимі хіба красше під сим оглядом? Хіба тільки се, що діти в хаті, отже є опіка, чи радше нагляд, але чи родичі присвячують хоч трохи більше уваги вихованню дітей? Де там! І в зимі є своя робота. А з дітьми, — як в нас звичайно говорять — в зимі найбільше мороки; в хаті тяжко всидіти через ті крики, бійки, плачі. Скільки „зїсть“ та дитина маминих кулаків, чи „буханців“, а татових „ременів“, і наслухається ріжних, преріжних „ніжних“ слів і зворотів!

Дитина рветься на двір, з тої духоти і сопуху на свіжий воздух, а тут не пускають, бо раз, що немає в що одягнутися, а друге, щоби не дерла чобіт. З зими виходять наші діти ослаблені, вихуділі, бліді, анемічні і тому так скоро чіпляються їх з весною всякі хороби, простуда, красуха, дифтерія і т. д.

Як радо позбулася би мати бодай на кілька годин того крику з хати, а дитина криміналу, — якщо в селі була би своя захоронка. — Це булоб добродійство для одної і другої сторони.

II

Про домашню науку в нас можнаб також дещо сказати. Дитина всім інтересується, про все любить розпитуватися, а мати чи батько, як уміють, так пояснюють. Але часто не знає, чи немає часу, чи вкінці, знетерпливлений, гримне: „Та відчепися вже від мене!, — „дай мені спокій!“ „не муч мене!“. Та й справді, чи богато річей може дитині пояснити мати, коли вона нічого не знає? Само материнство

ще не дає знання пайдольогії, а сліпа материнська любов часто більше приносить шкоди, як помагає у вихованню (згадатиб про тих, „маминих синів“ — пестіїв). І в богатьох случаях так дуже треба би оту домашню науку „поправити“ змінити, навіть й усунути, а заступити іншою. Чи кожда дитина в дома бачить і чує все лиш те, що добре і гарне? Скільки то разів треба булоб дітям позатулювати уші, щоби вони не чули того, що тихше чи голосніше говориться в хаті, як: обмови, намови, клевети, сварки, проклони... А скільки таких сцен, яких дитина не сміє бачити? По наших сільських родинах, може й рідше як колись, але все-таки ще досить часто лучаються поміж нашими родичами не лиш сварки, але і бійки. Та се булаб тільки наука з батьківської хати, а що сказати про інших „вихователів“, як товаришів, старших і однолітців, або про такі „виховавчі заведення“, як вигони, вулиця, пасовиська? Це справжні розсадники деморалізації, це правдиві школи зла. Якщо можемо і схочемо їм щонебудь протиставити, то тільки діточі садки і захоронки.

Це та, так сказатиб невластива праця діточого садку — захованча; та є ще позитивна, властива праця і ціль діточого садку — вихованча.

III

Всі педагоги-виховавці принимають в загальному скінчений третій рік життя, як час, в котрому дитина починає умово розвиватися. Дитина вже свідомо починає інтересуватися окружаючим її світом і реагувати на його ділання, своїми власними, внутрішніми враженнями, вже має змогу утревалювати ті враження і засвоювати їх собі. Душа дитини, ця „tabula rasa“, починає заповнюватися змістом перших (отже найсильніших) вражінь. Маючи ще заслабо розвинений спекулятивний розум, щоби могла протиставитися без ніяких упереджень, приймає все так, як їй подається; її уява, ум, душа є „порожні“, немає там нічого (ніяких вражінь). Отже все, що туди перше дістанеться, є добре, воно переходить в кість і кров дитини, стає її власністю, навіть проти її волі, несвідомо.

В тім часі проявляються в дитини також лихі наклони, насліджені по родичах, котрі можна ще направити і викорінити, доки вони ще в пливкім стані. Тому сей діточий вік, між 3 а 7 роком життя (зв. передшкільний), є такий незвичайно важний у вихованню. Душа дитини наче губка втягає в себе все, тому треба подбати, щоби окруження дитини, та атмосфера, в якій вона живе і якою вона кормиться, була здорова, насичена тими всіма первнями, які ми хочемо дитині, будучому громадянино

ви защепити. А дорогою до цього, діточий садок, захоронка.

IV

У відношенню до школи садки є приготуванням до неї, є передшкіллям. Пересічний тип нашого сільського „школяря" під моральним оглядом, це сума вартостей всіх висше згаданих (хата, вулиця, пасовиско, товариші і т. д.) виховних чинників. Дитина, з котрою мати не могла дома дати собі ради (через пустоту і збитки), не вміє до ладу два слова відповісти; розбудити в неї думку дуже тяжко, це дитина умово ще не розвинена, а морально — красше і не згадувати. Бо хібаж ті крики, бійки, прозивання, нечемність супроти старших, брак товариської щирости й любови, нетерпимість, захланність, зависть і т. д. — це моральні цінности дитини?

Ось тут широке поле праці і зробить її не школа, але добрий діточий садок, захоронка. Тут, у садку, в цьому не примусовому, а вільному товаристві своїх ровесників, при вільній забаві розкривається душа дитини, а бачне око вихователя слідить кождий її рух, щоби відповідно справити, розвинути, і повести. Тут вчиться дитина пізнавати світ, любити Бога і людей; тут дістає відповіди — розвязки на ті тисячні питання — загадки, які мучать її неспокійний, цікавий ум, тут плекається в душі дитини почування любови, викликується перші поняття добра і краси. В легкій формі дивних байок, чарівних казок, цікавих оповідань розбуджує думку, розвивається ум, побуджує уяву, подається перші основні морально-етичні засади. Чаром рідної пісні, римами рідної поезії, подихом рідної минувшини вливається в душу дитини любов до рідної землі, гордість на своє походження та горяче бажання послужити народови.

Серед веселих товариських забав защіплюється перші зразки таких суспільно-громадянських чеснот, як: людяність, товариськість, справедливість, почуття власної гідности і братньої любови; формується характер і сталиться волю. Словом — тут кладуться перші основи під ту духово-моральну будівлю чоловіка, котру зовемо характером.

Отсе, як сказано, поле праці садку, захоронки, а не школи, школа того всего не зробить і садку не заступить. Школа і садок мають себе доповнювати. Та тут саме наша трагедія. Школа, в котрій мають виховуватися наші діти, є нам чужа. Дитина, переступаючи шкільний поріг, входить в чуже середовище, звідки віє чужим духом (чужий учитель, який дитини не розуміє, чужа мова, якої дитина не розуміє). Школа це чужий для дитини світ, котрий стоїть в різкім ворожім противенстві до всего рідного її, до всего, чим вона досі жила і чим має жити. І ось тут наш важний, від-

повідальний обовязок, надихати наших дітей рідним духом, нагріти рідним теплом, загартувати їх духа, щоби вони могли встоятися і не змарніти під впливом морозних подувів чужої школи.

В цілій своїй ширині і гостроті стоїть перед нами питання християнського виховання молодого покоління, справа з а к т и в і з у в а н н я широких верств наших вірних у християнськім дусі. „Нинішний світ поділений на два явні табори: табор Христа і табор антихриста, табор новітнього поганства... І між тими таборами ведеться від давна страшна і завзята борба... а радше наступ усіх ворожих сил на Христову Церкву... А в середині, в самім розгарі тої боротьби стоїть третій табор, табор християнський вправді, але зовсім пасивний, за здобуття якого і ведеться завзятий бій“[1]).

Сей третій табор це ніхто інший а наші вірні! Це не фантазія, але найреальніша дійсність, на котру ми не сміємо замикати очей під загрозою загирення справи. Та повоєнна нервозність, і духова депресія, котра опанувала цілий світ, не минула і нас. Цей душевний стан стараються використати вороги, звертаючися ніби проти всего, що старе, а на ділі звертають його головно і в першу чергу проти віри, релігії і кат. Церкви. І не без успіху. До того наші невідрадні політичні й економічні обставини є знаменитим підложжам до такої ворожої акції. Щоби протиділати тій всеруйнуючій роботі, Церква взиває всіх віруючих християн до оборони позицій, загрожених скоординованим наступом усіх ворожих сил, через організування свідомого, віруючого активу в т. зв. Кат. Акції.

Якщо ми дійсно серіозно і щиро думаємо над здійсненням завдань Кат. Акції, то мусимо повести працю від самих основ, від дітей, інакше вся наша праця в цім напрямі буде нічим іншим, як тільки „латанням дір“, пародією Кат. Акції. „Ніхто не вливає нового вина в старі міхи“.

Для молодого вина, яким є Кат. Акція треба нових людей, а їх нам треба щойно виховати. Длятого справа діточих захоронок-садків це одна з найважніших під сучасну пору. Створення сильних християнських кадрів, в котрих виховувалось би молоде грядуче українське покоління це наша найкрасша відповідь всім ворогам Церкви й нашого народу.

(Докінчення буде)

---

[1]). о. П. Хомин: Кат. Акція, „Нива“, 1930, стр. 46.

о. Др. Г. Костельник

Крижівська епархія

(Продовження)*)

* * *

Слідує еп. Ісаія Поповіч (1689—1699). Також він мав з Риму титул „плятейського", а з Відня „свидницького" епископа. За його часів сталися події, що заважили на долі цілого сербського народу в Австро-Угорщині, а через те також на долі крижівської епархії. Підчас австрійсько-турецької війни (1683—1699) сербський патріярх Арсеній Чрноєвіч мусів ратуватися перед Турками, опустив своє престольне місто Печ і осів спершу в Нікшічі, а потім у Цетині в Чорногорі. Коли Пікольоміні заняв полудневу (стару) Сербію, візвав патріярха Арсенія, щоби порозумітися з ним у справі кооперації християн, що в Туреччині, з австрійським військом. Та невдовзі Пікльоміні помер, а австрійське військо мусіло податися взад аж за Саву та за Дунай. З військом, з численними сербськими родинами переселився до Угорщини 1691 р. також патріярх Чрноєвіч. Ось сі факти дали привід до пізнішого заснування сербського патріярхату в Карлівцях над Дунаєм. Чрноєвіч опинився на землях Австро-Угорщини як союзник австро-угорського війська. З того ясно, що він був у ласках віденського цісарського двору та військових властей. Цісар Леопольд 20. серпня 1691 р. видав грамоту для патріярха Арсенія та для архієпископів і епископів грецького обряду, в котрій признає Чрноєвіча за голову всіх вірних грецького обряду в Угоршині, Славонії, Ілірії, Альбанії, Греції, Болгарії, Дальматії, Боснії, Герцеговині та Хорватії.

В цісарському декреті не було мови ні про католицизм, ні про унію, тільки про „вірних грецького обряду".

Можливо, що Чрноєвіч обіцяв найвисшим австрійським властям, що по закінченню війни буде старатися, щоби всі православні зєдинилися з Римом.

Основу для такого здогаду дає письмо Чрноєвіча до кард. Кольоніча, де Чрноєвіч каже, що — „нового зєднання з римською церквою" (має на думці крижівську епархію) не думє відірвати від „єдности", ані їх епископа непокоїти, ані не думає основувати патріярхату. Він навіть бажає, щоби по війні всі вірні грецького обряду „зєдинилися" та щоб так сповнилося бажання Кольоніча [1]).

---

*) Гл. „Нива" 1932, чч. 4, 5, 6.

[1]) Simrak: Spomenica Kal. 1931. Стр. 49.

„Обіцянка — цяцянка“ (а ще така неясна), але права, що їх Чрноєвіч дістав з віденського двору, були реальні а Чрноєвіч умів покористовуватися ними. Під кінець 1692 р і в першій половині 1693 р. Чрноєвіч находився на території марчанських (крижівських) епископів. Осів в уніятському монастирі Лєпавіна. З Марчі візвав до себе еп. Ісаїю Поповіча. В листі до лат загребського епископа Мікуліча писав, що він з серця бажає, щоби марчанський епископ був підданий загребському епископови, одначе також бажав би, щоб його признав за свого архіепископа.

Як зі сього видно, тепер настали в марчанській епархії такі відносини, що годі було знати: хто уніят, а хто православний.

Уніятський архіепископ у Венеції Тіпальді 1693 р. подав такі інформації до Конгрегації Пропаганди в Римі, що Арсеній Чрноєвіч остро зганив еп. Ісаію Поповіча задля унії і мав притім висловитися, що папа се антихрист, а католики се ложновірці [2]).

Певне те, що одна часть ускоків зі свого віча 1693 р. при церкві св. Пятниці поручила еп. Ісаії, що він і марчанські монахи „одного дня будуть мертві в Марчі“, якщо не відречуться унії; вічевики домагаються, щоби еп. Ісаія написав лист до патріярха та просив благословення, а марчанські монахи зможуть залишитися на парохіях тільки тоді, коли еп. Ісаія признасть над собою власть патріярха Арсенія.

Для унії настали сумні часи, а для православя наставали щораз лекші.

В 1695 р. перейшов на хорватський бік з Боснії православний еп. Атанасій Любоєвіч з більшим числом народу. Він став будувати епископську столицю в Медку і намагався відірвати Ліку і Крбаву від марчанського епископства. Хорватський бан Адам Бачані 1696 р. видав декрет, котрим признав Любоєвіча за епископа сербського народу, що між ріками Уною та Купою.

Не сміємо забувати, що уніятський марчанський епископ Міякіч 1670 р. був засуджений цісарем Лєопольдом за державну зраду на користь Турків, а тепер православні Серби, що прийшли з Туреччини, стали союзниками австрійського цісаря.

* * *

Слідують марчанські епископи Гаврило Турчіновіч (1707—1707), Рафаїл Марковіч (1709—1726) Георгій Вучініч (1727—1733). За їх часів не сталося ніщо важнішого.

Слідує еп. Сильвестер Івановіч (1734—1735). В тому часі православні заняли (уніятський) монастир Марчу,

[2]) Ibid.

Івановіч не діждався епископських свячень, помер як номінат в Загребі 1735 р.

Еп. Теофіль Пашіч (1730—1746). Уніятський монастир Марчу звернено марчанським епископам щойно 1739 р. одначе 1739 р. православні спалили сей монастир до тла. Пашіч признавав себе не тільки за вікарія загребського, але також сенського лат. епископа. В 1740р. інсталювався в Пляшкому і просив юрисдикцію від сенського лат. епископа. В 1746 р. на основі реляції віденського нунція Пашічеви відобрано епархію і заслано його до василіянського монастиря у Львові. Зі Львова він писав щойно 1751 р., з чого можна догадуватися, що щойно в тому році прибув до Львова.

* * *

Гаврило Палкович (1752 — 1759), українець із Закарпаття. Саме в часі, коли в Бачці став кольонізуватися Керестур Руснаками із Закарпаття, дивним дивом — зовсім не у звязку з кольонізацією Керестура — марчанським епископом став також Руснак із Закарпаття Гаврило Палкович.

Припадок і плян провидіння дуже часто взаїмно доповнюються.

Георгій Було, ігумен василіянського монастиря в Мукачеві, через три роки був помічником марчанського епископа Вучініча. Він привів зі собою також свого близького кревного хлопця, Гаврила Палковича. Палкович, як василіянин, кінчив школи в Загребі, в єзуїтській колєгії, потім у Римі. Був дуже добрий ученик. На епископа був рукоположений у Мукачеві. Його титул був: епископ drusipariensis, аббас св. Михаїла в Марчі, Апост. вікарій всіх зєдинених східного обряду в Хорватії. Він заміняв посілість Марчу за посілість Пресека, котра була власністю родини Домянічів, але тоді під державною конфіскатою. Пресека й до нині є власністю крижівських епископів (там епископ. виноградники), як і Прібіч. Палкович помер у Карловцях 1759 р., похоронений у Прібічі.

* * *

Василь Божічковіч (1759—1785). Вихований від молодости в марчанському монастирі. По спаленню Марчі перебував у Загребі. Богословські науки скінчив у Римі. Як епископ з Відня дістав титул „свидницького" епископа, а з Риму „діоклєціянополітанського".

Рукоположений на епископа в Мукачеві, на подорож дістав від Марії Тереси 1000 фльоренів. Зреставрував дух. семинарію у Загребі, що пострадала була від огню.

Папа Пій VI видав 19. червня 1777 буллю, котрою оснував крижівську епархію. Отже Божічковіч

був першим крижівським епископом. Помер 1785 р. на посілости Ткалец, де в каплиці і похоронений.

Се один з більших марчансько-крижівських епископів. За його владикування, 1777 р. прилучено до крижівської епархії українські (руснацькі) парохії Керестур та Коцур, що спершу підпадали під лат. калочанського архіепископа.

* * *

Наступний крижівський епископ, Йосафат Башташі ч (1786 — 1793), передтим був ректором центр. семинарії для гр. католиків при св. Варварі у Відні. Помер у Шіді (Славонія, тут крижів. епископи також мали свою посілість), похоронений у римокат. церкві в Сот-і (близько Шіда).

Еп. Сильвестер Бубановіч (1794—1810) знов переніс 1801 р. осідок епархії до Крижівців.

По його смерти тревала седисваканція аж чотири роки, підчас котрої деякі змагали до того, щоби крижів. епархію звинути, а її вірних прилучити до одної з гр.-кат. епархій в Угорщині.

Константин Станіч післав у тій справі меморіял до Відня 1810 р. на користь крижів. епархії, яким спас епархію, і саме його іменовано епископом 1814 р. Помер 1830 р.

І знов седисваканція тревала чотири роки. Спершу епископом був іменований Янко Копчаї (recte Korak), керестурський парох (з тамошніх Руснаків), та він зрікся сеї гідности, що нарід у Керестурі донині памятає. Переказ каже (оповідав мені мій батько), що з довколичних сіл Серби приїзджали до Керестура, щоби подивитися на того „попа", що не хотів бути владикою.

В 1834 р. іменовано крижів. епископом Гаврила Смічікляса. Він заслужився головно тим, що вибудував гарну палату-резиденцію в Крижівцях, відновив катедральну церкву і основав 1846 р. капітулу, що складається з чотирох крилошан. Помер 1856 р. Слідує еп. Георгій Смічікляс (1857—1881).

По ньому наступив еп. Ілля Граніловіч (1883—1889).

Башташі, Бубановіч, Станіч, оба Смічікляси і Граніловіч були хорватами („жумберчани").

Тепер мадярська влада поставила 1891 р. на крижівський престол свого кандидата, Юлія Дрогобецького, священика з ужгородської епархії. Та він зовсім не мадяризував епархії.

Дрогобецький вибудував нову, гарну, в готицькім стилю катедральну церкву в Крижівцях (посвячена 1897 р.) і дорогоцінну церкву в Прібічі (епископська посілість, одначе

вірних зовсім нема). Еп. Дрогобецький донині жиє — саме в Прібічі. В 1914 р. задля задовження епархії Апост. Престол відобрав управу епархії від еп. Дрогобецького, а іменував апост. адміністратором Дра Діонисія Няради. По світовій війні 1920 р. Преосвящ. Няради став крижівським епископом, а еп. Дрогобецький пішов на „емеритуру", яку платив йому еп. Няради.

Як ми на початку згадали, еп. Няради є першим крижівським епископом споміж бачванських Руснаків.

* * *

Для доповнення статистики уніятів Хорватів треба ще згадати, що до крижівської епархії належать три парохії в Дальматії: Бальке, Крічке і Врліка, одначе в тих парохіях всього є лиш кільканацять вірних. Всіма трьома парохіями управляє один священик. (Продовження буде)

Ще в справі парохіяльних садів

I

Треба подякувати о. В. К., що преважну справу парохіяльних садів і пасік підніс на сторінках „Ниви" та її фахово освітлив.

Воно справді так є, що сад дає десять разів більший чистий дохід, чим поле. Нині звичайна, полева господарка не дає вже ніякого чистого доходу. Справді, лише розведення садів може в нинішніх часах дати чистий дохід з парохіяльного ґрунту. Ходить тепер о те, щоби розпорядок Митрополичого Ординаріяту не лишився лише в актах парохіяльних та деканальних урядів, але щоби духовенство виконало його „всюди, де лише це можливе", як каже згаданий розпорядок.

Заложення саду, навіть на малім просторі, вимагає значного вкладу капіталу та фахового, садівничого знання. Лише винятково знайдеться в нас нині парох, який має потрібний капітал та відповідне знання. Треба так поставити справу закладання парохіяльних садів, щоби позакладати їх, так сказатиб, мимо волі кождочасного пароха, т. є без огляду на те, чи в нього є матеріяльні передумови і охота до заложення парохіяльного саду, чи ні.

Перш за все треба у Львові установити окрему референтуру для справ парохіяльних садів. Такі самі садівничі референтури требаби оснувати по деканатах. На мою думку така садівнича референтура у Львові повинна бути заснована при виділі Товариства св. Андрея. Львівський садівничий референт подбав би, щоби деканальне духовенство

вибрало зпоміж себе деканальних садівничих референтів. Опісля відбувся би або один спільний зїзд садівничих референтів у Львові, або можнаби уладити зїзди референтів в кількох місцевостях дієцезії, у звязку з наміченими садівничими округами. На такі зїзди требаби запрошувати на референтів або фахових садівників-священиків, або світських, фахових садівників. На підставі вступних, статистичних зіставлень уложив би зїзд плян закладання парохіяльних садів в даній окрузі і запевнив способи виконання пляну.

В цю хвилю нема потреби, а радше передчасно ще, вдаватися в докладніше обговорювання способів переведення цеї важної роботи. На це прийде час, колиби Товариство св. Андрея взялося за її реалізування. Така робота безперечно входить в обсяг його діяльности. Осінь є найвідповіднішою порою починати працю закладання шкілок та садів. Є отже ще доволі часу до осени усе як слід підготовити.

Коли справді питання парохіяльних садів має бути зреалізоване позитивно, на цілій лінії, парохія при парохії, деканат за деканатом, то треба тут буде немалої підготовчої праці. Особистий склад ради і президії Товариства св. Андрея дає всяку запоруку, що потрафить таку працю виконати на добро епархіяльного духовенства, якого матеріяльні злидні нині дійшли вже до застрашаючих розмірів. На мою думку требаби також подумати про уладжування систематичних садівничих і пасічничих курсів для питомців духовних семинарій, може ще в біжучім, літнім семестрі. Кількадневні курси для деканального духовенства в тих деканатах, де природні умовини особливо надаються до закладання парохіяльних садів, належало би улаштувати чимскорше, на всякий спосіб ще перед сегорічною осінню. Наш „Сільський Господар" має добре підготовлені фахові сили до садівничих викладів. Зорганізована, систематична праця закладання парохіяльних садів при помочі осередної садівничої рефентури при виділі Товариства св. Андрея та деканальних рефентур, стала би може завязком сталої організації нашого духовенства для взаїмної допомоги у веденню свого сільського господарства. Для такої справи варта попрацювати, бо поміч для парохіяльного духовенства у його теперішніх злиднях є нині просто наказом хвилі. Матеріяльна скрута нашого сільського парохіяльного духовенства дійшла вже до такого напруження, що одинцем, лишений на власні сили, не може її побороти неодин наш сільський душпастир.

о. Й. Р.

II

Знамениту статтю „Про парохіяльні сади" — наче коментар до розпорядження Митр. Орд. (АЕВ. Ч. VIII ст. 14) повинні обовязково з увагою прочитати всі ОО., ті, що рі-

шилися завести сад і ті, що ще не рішилися на се. Треба було навести тут ще розпорядок з р. 1924. АЕпВ. Ч. II. „О участи духовенства у святі садження дерев", де „при сій нагоді пригадується Всеч. Духовенству давне зарядження блп. Преосв. Кир Гр. Яхимовича, яке поручало удержувати при церквах шкілку дерев та зобовязувати женихів до садження і щеплення овочевих дерев", — бо він поручає удержувати церковні шкілки, заложені коштом церковної скарбони, дохід з яких вертав би до скарбони.

Покривати кошти заложення парохіяльного саду, чи то *цілковито, чи хоч частинно з церковної скарбони*, Митр. Орд. мабуть не позволить, як се виходить досить ясно з цегорічного розпорядження. З церковних скарбон могли би брати на це хіба тільки ті священики, які за просфори не побирають ніякої винагороди, яка їм безумовно належиться. (Рішення Собору з р. 1905).

Є оправдані підстави — мимо крізи — бути оптимістом і мати повну і певну надію, що всюди, де тільки це можливе, духовенство для рятування свого власного матеріяльного забезпечення візьметься за закладання парохіяльних садів і церковних шкілок та загалом за пропаганду садівництва між парохіянами. Ось декілька завдатків з підльвівських парохій. При співучасти і допомозі духовенства уладила філія „Сільського Господаря" львівського повіту в р. 1932 — тижневі садівничо-огородничі курси в таких парохіях: *Грибовичі, Гряда, Зашків, Сороки, Миклашів* (Яричівського дек.), Підберізці, Чижиків (Винниц. дек.), Рудно і Скнилів (Львів. дек.). Курси вели фахівці інженіри, Еліяшевський і М. Бардега, відомий популяризатор садівництва. Заходами п. М. Бардеги одержали в Рільнім Банку 3 літний кредит, платний по $1^1/_2$ році в 4-ох піврічних ратах, ось такі громади: Острів к. Щирця на 864 щеп, Пустомити на 380, Бартатів 325, Мшана на 610, Кривчичі (Мон. ОО. Студитів) 200, Ясника 150, Рудно 713, Зашків 857, Миклашів 1307, Гаї к. Львова 300—разом на 5.526 щеп, або на около 100 моргів саду в 1 році. А скільки закуплено щеп за готівку — годі й обчислити. Подамо тільки один приклад з діяльности кружка „Сільського Господаря" в Підберізцях.

Кружок винаймив $2^1/_2$ морговий город і велику овочеву шкілку на досвідну станицю. За стараннем і пропагандою *кружка розпродано 1300 овочевих щеп між членів* (гл. Мета, ч. 8, за 1933 — Огляд громадянської праці). Vivant sequentes!*)

о. Й. І.

*) Поручаю знамениті підручники до садівництва: Brzeziński Hodowla drzew i krzewów owocowych, ціна 12 зл. (конкурсова праця Академії Наук в Кракові) і Jankowski: Sad i ogród owocowy, ціна 18 зол. Фахових порад яко садівник-технік подасть п. М. Бардега, Смереків пов. Жовква.

Дещо зі священичої традиції

(Продовження)

Парохія Хмелівка, тепер за Польщі зоветься **Винявка.** Сю назву мала вона колись і в давніших часах. Була тут битва в р. 1809, в якій польські повстанці побили Австрійців. Церква старенька, мала, деревляна. За пароха Теодора Столяря по світовій війні, почали парохіяни звозити камінь на нову мурована церкву, а теперішній парох, о. Юліян Фіцалович ладиться вже приступити до її будови. До Винявки належать Брикуля стара, і Брикуля нова — це села стопові, садів у них мало, а в осені болота непроходимі.

Парохи: 1) Андрій Юзичинський 1784—1790, 2) Михайло Палевич 1790—1796, 3) Антін Уляшевич 1796—1799, 4) завід. Стефан Бандрович 1799—1806, 5) парох Яків Радкевич 1806—1823. 6) Іван Павлович, принотований як парох Брикулі нової 1785—1823, 7) завід. Андрій Остапович 1823 | 1827, 8) завід. Антін Білинський 1827—1831, 9) Іван Темницький завід. 1832—1842; він був напевно рівночасно і парохом в Дарахові, 10) завід. Филимон Котович 1842—1845, а відтак яко парох 1845—1879, 11) завід. Константин Манастирський 1879—1881, 12) парох Климентій Здерковський 1881—1887, 13) Завід. Корнило Мандичевський 1887—1889 (він тепер парохом в Турівці к. Грималова), 14) Йосиф Ревакович 1889—1917, а помагав йому від 1915—1917 рр Володимир Соневицький, син шамбеляна — катихита гімназії в Бережанах, Михайла Соневицького, 15) завід. Володимир Соневицький 1917—1918, 16) парох Теодор Столяр 1918—1929 і 17) Юліян Фіцалович від 1929 до нині.

Парохія Могильниця з дочерною Романівкою. В околиці богато могил з турецьких воєн коло Теребовлі. Метрики має вона від р. 1755.

Парохи: 1) парох Григорій Мочарський 1757, 2) парох Іван Левкович 1757—1804, 3) завід. Андрій Левкович 1804—1805, 4) завід. Михайло Могильницький 1805—1806, 5) парох Теодор Ленкавський 1806—1829, 6) завід. Іван Дронжевський 1829—1831, 7) парох Никифор Тофан 1831—1868, 8) завід. Ілярій Данкевич 1868—1870, 9) парох Іван Васильківський 1870—1889, 10) завід. Єрон Кміцикевич 1889—1890, 11) парох Петро Савчинський 1890—1909, 12) завід. Іван Яворський 1909—1912, 13) парох Єрон Кміцикевич (декан) 1912—1920, 14) зав. Петро Глинський 1920, 15) зав. Василь Левицький 1920—1921, 16) парох Іван Яворський від 1921 до нині.

Сотрудники в Могильниці і Романівці: 1) Яків Гриневич 1755, 2) Андрій Левкович 1800—1808, 3) Іван Дронжевський 1812—1829, і другий сотрудник Андрій Оста-

пович 1828—1829, 5) Михайло Курилович 1846, 6) Карло Чемеринський 1848, 7) Юліян Шанковський 1856, 8) Василь Богонос 1860—1866 (пізніший парох Хоросткова), 9) Михайло Громницький 1867—1868, 10) Яків Гудик 1868—1869, 11) Петро Кроховський 1870—1874, 12) Петро Савчинський 1874—1884, 13) Іван Венгринович 1884—1885, 14) Ярослав Бачинський 1885—1886, 15) Єрон Кміцикевич 1886—1889, і 16) другий сотрудник, Петро Чубатий 1888—1889, 17) Онуфрій Зарицький 1889—1895, а при церкві в Романівці від 1890, 18) Григорій Дяків 1895—1900, і 19) як другий сотрудник, Михайло Левицький 1898—1900 в Могильниці, 20) Филип Свергун 1900—1902 при церкві в Романівці, 21) Іван Кліш 1902—1906 при церкві в Романівці, 22) Василь Мереньків 1906—1907 при церкві в Романівці, 23) Стефан Приплесь 1907—1909 сотрудник, а як експозит в Романівці від 1909—1912, 24) Іван Яворський 1912—1921 при церкві в Романівці а 25) другий сотрудник Іван Романовський 1912—1914 в Могильниці, 26) і другий сотрудник Петро Глинський 1917—1920 в Могильниці, 27) експозит Йосиф Гоцький 1921—1922 в Романівці і 28) експозит Володимир Балько в Романівці від 1922 до нині.

Нинішня дочерна Романівка мала свого пароха: Стефан Моначинський 1785—1819.

о. Теодор Цегельський

Запити і відповіди в правничих і обрядових справах

Запит: Зі Софією, обр. гр.-кат., уродженою в 1912 р. хоче женитися Михайло, обр. рим.-кат., уродж. 1913 року. Батько його через маєткові справи не хоче йому дати позволення на вінчання з Софією, а тому що Михайло не має скінчених 21 років життя, заходить заборона вінчання, так церковна, як і світська. Треба додати, що Софія є матірю дитини неправого ложа, а батьком тої дитини є Михайло.

Чи можна звінчати їх без позволення батька, якому ходить о майно, а заходить небезпека, що вони будуть жити без слюбу, „на віру".

Відповідь: В матерії згоди батька чи опікуна на супружа малолітного т. є того, що після теперішнього світського законодавства в Польщі не має ще скінчених 21 літ, обовязують в Галицькій церк. провінції такі приписи:

1) Австрійська інструкція, § 69: „Також при заключенню союза супружого мають діти памятати на слова Господа: „Чти отця твого і матір твою". Крім сього молодь є похопна до скорих постанов, коли не кермується досві-

дом зрілого віку, і супружества, заключені без належної застанови, містять в собі причину великих нещасть. Проте не є дозволені супружества, котрі заключаються, помимо що родичі із справедливих поводів відмовили свою згоду." (гл. Додаток до Львівського Синода з р. 1891 ст. 588). Після цего припису церковного характеру — заборонені є супружа малолітних, заключені без згоди родичів, але не є неважні. Треба додати, що право канонічне кодексу, обовязуючого в західній Церкві, не знає тепер супружої перепони в стислім значінню сього слова по причині браку згоди батька на супруже малолітного; все таки й канонічне право Кодексу не дозволяє парохови вінчати малолітного проти волі родичів, не засягнувши попередно ради епархіяльного епископа. — Супроти сього вінчання малолітного є можливе і без згоди батька, якщо задля поважних причин епархіяльний епископ дасть розрішення на заключення супружа без згоди батька. В обговорюванім випадку такою поважною причиною — є узаконення дитини неправого ложа і усунення скандалу — т. є, щоби Софія і Михайло не жили на віру. Треба внести прохання до Митр. Ординаріяту — зясувавши точно факт. По одержанню розрішення можнаби приступити до вінчання. Заключене супруже мало би всі правні наслідки важно заключеного супружа в обличу Церкви. — Та діло в тому, що істнує припис світського законодавства, яке уважає супруже малолітного, заключене без згоди батька чи опікуна, за неважне.

2) Цивільний австрійський кодекс, якого постанови досі обовязують на терені Галицької провінції, в § 49 постановляє: „Малолітний або навіть такі повнолітні, які з якоїбудь причини самі важно зобовязуватися не можуть, є рівнож нездібні до заключення важного супружа без дозволу їх слюбного батька. Якщо батько вже не живе, або сам є нездібним до заступства, треба до важности супружа, крім посвідчення властивого заступника, також дозволу судової власти". Супруже малолітного, заключене без згоди батька, а в браку цего, без згоди судової власти, є неважне перед світським законодавством і держава може відмовити правних наслідків такому супружу.

Деякий вихід з прикрого положення дає малолітному нареченому, якому батько відмовив згоди на супруже, постанова § 52 того ж кодексу, яка звучить:

„Якщо малолітному або опіці порученому відмовлено дозволу на супруже, а бажаючі заключити супруже чуються тим покривджені, то мають право візвати поміч приналежного судді".

І в обговорюванім випадку повинен Михайло удатися до суду з просьбою о дозвіл на супруже, мотивуючи

се конечністю узаконення дитини, перед якою мотив маєткових справ батька повинен уступити.

Тому для уможливлення так в обличу Церкви, як і держави важного і дозволеного заключення супружа малолітного Михайла з Софією, з якою має вже дитину неправого ложа, на яке батько Михайла не годиться, належить поступити, як слідує:

1) Парох, зясувавши точно факт та подавши причини, віднесеться до Митр. Ординаріяту з проханням о розрішення на супруже малолітного Михайла з Софією без згоди батька.

2) Рівночасно малолітний наречений Михайло, оспорюючи відмову батька на супруже з Софією, віднесеться з проханням до приналежного суду о дозвіл на заключення супружа з Софією. Одержавши розрішення від Митр. Ординаріяту, парох може важно і дозволено в обличу Церкви вінчати малолітного Михайла з Софією; для оминення конфлікту молодого супружа зі світським законодавством порадним є вичекати на уділення судового дозволу на заключення супружа малолітного Михайла з Софією.

о. др. Лев Глинка

З голосів преси

Спільний християнський фронт, чи розбиття навіть і католиків?

У виленськім „Słow-i", поважнім щоденнику санаційно-консервативного напрямку, який богато уваги присвячує церковним справам, головнож справам неоунійної акції, яка від кількох літ ведеться на українсько-білоруських областях польської держави, появилася з приводу „афери" бувшого священика Дайбнера в чч. 40, 47, 52 і 54 за 1933 рік обширна стаття п. В. Харкевича п. з. „Czerwona gwiazda walczy z krzyżem".

Тому що стаття в цілім комплексі заторкнених справ богато уваги присвячує і нашій Церкві, насвітлюючи при тім невірно так її власні відносини, як також вчасти і її відношення до унійної акції — зреферуємо коротко цілу статтю, справляючи мильні погляди Автора.

Привід до написання статті дала Авторови — як сказано — відома „афера" російського католицького священика з Риму Олександра Дайбнера, про яку ми також згадували в 2 числі „Ниви" за цей рік. В цілій афері — всупереч спростуванням і виясненням з найбільш авторитетних місць — добачує Автор діяльність ворогів Церкви Христової, себто большевиків, які ведуть розкладову, безбожницьку діяльність

в цілій Европі, хотячи звести рішаючий бій з Хрестом, вірючи в перемогу. Тимчасом Европа не доцінює небезпеки, не розуміє поваги хвилі та легковажить всі пересторогі. А нинішня ситуація повинна би зєднити не тільки всіх віруючих християн, але навіть людей релігійно індиферентних, коли вони тільки цінять вартість християнської культури.

„Атеїстична акція — пише Автор — мусіла би зродити контракцію в обороні загрожених скарбів релігії і християнської культури. Перед фронтом большевицького безбожництва повинен би повстати суцільний християнський фронт". — Ось провідне гасло цілої статті, для якого вона була й написана.

Деж той християнський фронт повинен бути зорганізований? — Розуміється, що в Польщі.

„Ми — говорить дальше Автор — становимо передню сторожу великої армії визнавців Христа, ми наставлені на найгрізніші атаки ворога, від нашої постави може залежати будучність Европи. Ми, і тільки ми, мусимо дати Европі ще один приклад, як будуються оборонні окопи передмуря християнства".

Після такого романтичного вступу Автор предкладає цілий стратегічний плян, що його уявляє собі доволі просто. „Стратегія нескомплікована: перед фронтом треба створити фронт. Команда? — Певно, що один вождь поведе успішніше акцію, чим кількох, від себе незалежних, — але чи можемо вже тепер думати про одного вождя, — про повне зєднинення католицького Костела і православної Церкви? Унія це діло будучности, але годі чекати на цю будучність, приглядаючись безрадно руїнницькій роботі ворога. Коли не зєднинення, бо бодай зближення мусілоб негайно наступити, — коли не один вождь, то дві, згідні з собою команди, що мають спільну ціль, бо обі стоять на однаково небезпечній стійці супроти того самого ворога".

Досі булоб усе в порядку. Автор бачить небезпечну роботу большевиків, які несуть загибіль християнській культурі, ба навіть релігії загалом і кидає усім, хто стоїть на плятформі Христової науки, клич — мобілізувати спільний фронт проти большевицького безбожництва. Клич — створити в Польщі один спільний християнській фронт для оборони перед наступаючою „червоною звіздою" — це клич якого досі в Польщі ще ніхто так рішучо не підніс. Справа, заторкнена Автором, гідна сього, щоби для неї попрацювати. Накреслити плян боротьби, а зглядно оборони перед сконцетрованим наступом ворогів, відкинути всю злість і злобу та упередження, віроісповідні, національні й політичні і створити суцільний християнський фронт, ставши на виключно християнськім становищи, почуваючи себе повним християнином, овіяним правдивим Христовим духом, та членом тієї Церкви, де „нема поганина ні Жида.... варвара ні Скита, невільника й вільного, але все й у всім Христос" (Кол. 3, 11) — це справді гарне і високе завдання.

Однак Шан. Автор до цього великого завдання не доріс! Він не всилі піднестися висше, не всилі створити один християнський фронт в Польщі, хочби лиш зовсім теоре-

тично, бо в газетній статті — і по хвилевім, сміливім злеті в гору, він дуже скоро опускається вниз, щоби вже більше не піднестися з землі, до якої привязали його міцні пута того всего, що з христіянством не має нічого спільного. Його христіянство занадто національно-польське і занадто особисте. У нього дуже сильно розвинений національний шовінізм, якого він у себе не бачить, а закидує його неслушно другим, і який йому не позволяє трактувати справу дійсно по христіянськи: спокійно, річево, без зайвих обид для других.

В його статтях стільки тенденційности, стільки обид і глуму,—коли мова йде про не-Поляків і не-римокатоликів,— що все написане може причинитися не до створення одного протибезбожницького фронту, але радше до розвалу такого фронту, колиб він уже був. Дісталося тут усім доволі: і греко-катол. Церкві й українському шовінізмови, теперішній унійній акції і альбертинським ОО. Єзуїтам, а вкінці Білоросам та їх „шовінізмови". Удостоїлися похвали тільки Преосв. Хомишин і... трошки православна Церква.

А ці Авторові „прикмети" виключають його зовсім від дальших комбінацій при евентуальнім творенню згаданого христіянського фронту. А шкода! Бо публіцист такої міри, як Автор, міг би в цій справі богато зробити.

Та щоби не бути голословним, наведемо слова Автора повнотою.

„Протибезбожницький фронт на польських землях (?) держать: Церква католицька, котра щонайменше байдужно, а вносячи з комунікатів КАР (Katol. Agencja Prasowa — завв. наша), властиво більше ворожо глядить на православних, — Церква православна, котра відкрито і брутально атакує Kościół, — а трохи на задах — Церква греко-католицька, котра бокує від римського Kościoła, як польського, і веде борбу з Церквою (розум. православною — н. з.), капітулюючи перед напором православія".

„Церква уніятська (Автор заєдно називає уніятську Церкву Kościół) і Церква православна мають свої внутрішні болячки, з яких одна є їм спільна — а саме *вибуяний безоглядний український шовінізм, який змагає підчинити собі релігійні справи і який розсаджує єдність вірних*". (Підкреслення наші).

„Побільшує лихо неконсеквентне відношення до природного опікуна релігійної акції і оборонця спокою горожан — до держави. Греко-католицька Церква веде загалом самовбийчу політику ворожого відношення до польської держави і *колиб не пропаґація благородного і мудрого епископа Григорія Хомишина, вже могла би опинитися над пропастю.* Часть греко-католицького духовенства, занята партійною роботою (?) і зуживає рішучо забогато енергії на поборювання польського уряду. І тільки Церква (розум. православна — наша завв.) є дуже льояльна... в офіціяльних енунціяціях, котрі однак зовсім не противляться тому, що на сторінках митрополичого орґану появляються „історичні" статті, які нарушують повагу польського народу і держави.

Отже, як бачимо, ні Церква уніятська, ні православна не можуть вести проводу у творенню протибезбожницького

фронту в Польщі; вони загалом будуть слабими боєвими групами в тім фронті, бо їх зїдає внутрішня болячка, отой „вибуялий, безоглядний український шовінізм, який розсаджує єдність вірних".

Не знаємо, як там справа мається з тим „українським шовінізмом" у православній Церкві. Автор, видно, більше тут знає, бо серед православних, хоч і не „українських шовіністів"—жиє. Ми тільки читали і чули (навіть на власні уші), що вся єрархія православної Церкви, від верхів до низів, клонить свою голову не перед українським, а радше перед московським „шовінізмом" — коли вже мусимо ужити цього виразу. Жадання з боку українського православного населенням священиків-Українців і проповіди в українській мові — це хіба ще не шовінізм. Ми цікаві, що сказав би Шан. Автор на те, колиб так на польських землях бувшої пруської займанщини зайняли душпастирські посади самі майже Німці і виголошували до польських вірних німецькі проповіди?!

Що торкається нашої, греко-католицької Церкви, то її зовсім не допустять до провідної ролі в творенню протибезбожницького фронту, хоч вона зі свого боку піддержить — коли буде треба — всякі змагання під цим оглядом. Безбожницька агітація, — використовуючи нужду села, примусову безробітність української молодої інтелігенції та міського робітництва і загалом цю несамовиту національну політику уряду, яка від ряду літ ведеться на українських землях Польщі, — була залила і наші села, більше чим села польські, положені дальше від „комуністичного раю", і з нею наша гр.-кат. Церква дала і дає собі успішно раду, завдяки ревній праці духовенства і відпорности вірних, вихованих у правдивім християнськім дусі. Греко-католицьке духовенство ніякою партійною роботою не занимається, хоч крім праці на релігійно-церковному полі, працює з успіхом й на всіх ділянках національного життя, ведучи повірений собі нарід не тільки до надприродного щастя у вічности, але й до осягнення найвисшого національного ідеалу тут, на землі. Цим двом ідеалам — слава Божа і спасіння душ та добро Церкви і народу — духовенство гр.-катол. Церкви ніколи впродовж історії не спроневірилося і мабуть тому воно не удостоїлося похвали Шан. Автора.

Щож до закиненого нам „вибуялого безоглядного українського шовінізму", то ми цей закид рішучо відкидаємо. Шовінізм противиться Христовій науці, а ми все виховували нарід в дусі Христової істини, дарма, що наші вороги, виховані в дусі національного шовінізму, тією поганською збруєю часто нас побивали і над нами запановували. Автор — видно — не знає зовсім наших обставин, не знає й взаїмовідносин між гр.-кат. Церквою і рим.-кат. Косцьолом

в Галичині. Тому радимо йому закид шовінізму спрямувати радше до своїх земляків. Хіба це шовінізм, що ми у наших греко-католицьких парохіях на наших західних окраїнах (Ярослав, Переворськ, Ланьцут, Ряшів) виголошуємо для наших вірних, нераз національно й дуже свідомих Українців, проповіди в польській мові, бо вона є розговірною для тих вірних?! Ану, перейдіться, Шан. Авторе, по всіх римо-католицьких костелах Східної Галичини, а ручимо Вам, що ні в одному з них не почуєте з уст римо-католицького духовенства не то української проповіди, але жадного українського слова навіть при сповіді! А прецінь сі парохії складаються декуди в більшости з римо-латолицьких Українців, яких розговірною мовою є мова українська! Що більше! Їхнє рим.-катол. духовенство обиджує дуже часто їх національні почування, не лиш у парохіяльних канцеляріях, але й на проповідницях та при сповідальницях в костелах (чи маємо наводити факти?), померщим — за їх українську національну свідомість і працю — відмовляється навіть християнських похоронів і т. ін.!

Наше відношення до уряду також не таке, яким його Автор змальовує. Коли ми боронимо прав нашої Церкви, здобутих довгими й важкими зусиллями ще за Австрії, головно в ділянці мови урядування, то Автор називає це „ворожим відношенням“ і „поборюванням уряду“. Нехай би Автор прислухався радше тим настроям, які у відношенню до уряду панують серед польського духовенства, тоді інакше судив би. Зі свого боку покажемо Шан. Авторови, яке відношення уряду до нас і нашої Церкви: Уряд старається на кождому кроці ріжними карами й репресіями зломити наш оборонний фронт, який ми поставили на сторожі прав рідної мови у нашій Церкві, а також усильно змагає до того, щоби — використовуючи нужду і матеріяльні злидні населення — обіцянками ріжних концесій і посад (н. пр. виплачення правно належної інвалідської ренти, посада якогось сторожа, замітача вулиць і ін.) перетягнути якнайбільше число греко-католиків до римо-католицького Косьцьола через зміну обряду. Тут можемо служити обильним доказовим матеріялом. Про ролю уряду в „навертанню“ Лемківщини — не будемо й згадувати.

Про теперішні відносинн й майбутню судьбу нашої Церкви нехай Автор не журиться. Вона міцна своєю організованістю і великими духовими цінностями свого духовенства і вірних — і не потребує опіки непокликаних чинників.

* * *

Отжеж значіння греко-католицької Церкви, а також і православної для майбутнього протибезбожницького фронту — по думці Автора — майже ніяке, або дуже мале —

бо обі Церкви ослаблені внутрішньою болячкою — шовінізмом.

Тому Автор шукає за дальшими членами того майбутнього фронту і находить його в т. зв. „wschodnim obrządku", себто в новоунійній акції, яка має завдання зєднити з західною католицькою Церквою вірних православної Церкви в Польщі.

„А обєднюючою акцією, та одночасно авангардою християнської армії мав стати східний обряд" — каже Автор.

„Акція східного обряду в його теперішнім виді, се вже можна рішучо ствердити, — потерпіла поразку. Досягнення семилітної праці сумні: горстка фактично „навернених" православних не покриє хіба і четвертини страт, що їх потерпіла греко-католицька Церква в користь православія".

„А однак унійна акція дуже потрібна, — розуміється не в альбертинськім виді!.. Унійна акція на польських землях (?), де мусить повстати могучий християнський фронт, тільки тоді матиме велику рацію істнування, коли стане цементом, обєднюючим християнські церкви у Польщі і коли буде належно доцінювати вартість польської землі, на якій вже нераз впродовж історії будовано оборонні мури християнської культури" — Одним словом, коли ця акція буде йти по лінії вимог польського римо-католицького Kościoła і польської державної рації. Інакше її непотрібно.

„Що було і є жерелом слабости східного обряду в Польщі — питає Автор — і каже: „На це питання дає відповідь орган митрополита Шептицького „Нива", яка в січневім числі пише: — „В унійній акції в Польщі — на превеликий жаль — політичні моменти грали найважнішу ролю від самого її початку — і грають вони її й тепер".

Так, ми це написали і нині те саме твердимо. Як би не ті політичні митарства, якими ініціятори оплели таку, будь-що-будь, аполітичну і наднаціональну справу, якою є змагання Церкви до обєднання роздертих частей, то і давня Унія і нинішня неоунійна акція сьогодні інакше виглядала би. Річ ясна, що унійна акція мусить у своїй діяльности стрічатися і з національним питанням і мусить до нього занимати відповідне становище, однак ніколи національні чи політичні мотиви не повинні в ній грати домінуючої ролі. Тимчасом вони були в нинішній унійній акції рішаючі. При започатковуванню тієї акції нашої Церкви не було, нас відсунено від неї виключно тільки з політичних мотивів, замісць її ведення нам поручити, нас і нині при ній немає, хоч її провідники й ідеольоги добре бачуть, що без нас вона ніколи не вдасться. І тому „Нива" підкреслила ті політичні моменти новоунійної акції, уведені до неї, розуміється, не нами.

Та автор бачить ті політичні моменти, які й завели новоунійну акцію в сліпий кут, деінде. Це мнима русифікація, українізація й білорутенізація „wschodniego obrządku", які й ведуть до того, що з тієї акції користає „непрошений і неожиданий" „ktoś trzeci".

„Акція східного обряду зачалася під знаком Росії. Згори прийнято як аксіому, що кождий православний в Польщі є Росіянином,

який ненавидить Польщу. Місіонарі (?) удавали людей „істінно-русских", послугувалися виключно російською мовою, підкреслюючи своє згірдне або вороже відношення до всего, що польське". — Ціла акція ведена для Росії і для її реклями, а з цього є, очевидно, дуже задоволений той апокаліптичний „ktoś trzeci".

Це булаб перша політична причина, що ослаблює новоунійну акцію.

Другу таку причину бачить Автор у „новій течії" в obrządku, яка зачала роздмухувати український і білоруський шовінізм. Це політика крайнє небезпечна і незвичайно корисна для „tego trzeciego". Молодий український шовінізм, що розсаджує Cerkiew prawosławną i Kościół grecko-katolicki, ніяким чином не стане конструктивним чинником в обряді"

Можемо успокоїти Шан. Автора — хоч ми стоїмо осторонь цілої справи, звязаної з унійною акцією, — що український шовінізм щойно в пеленках, що йому ще дуже далеко до старого, випробованого шовінізму польського — і тому він для „obrządku" не дуже небезпечний. Весь шовінізм тієї унійної акції, яка ведеться на українських областях, лежить хіба в тому, що вірним виголошується проповіди в їх рідній, українській мові. А проповідь у рідній мові вірних, це хіба не деструктивний, але вповні конструктивний чинник. Про те, щоби той „шовінізм" не прибрав гостріших форм, дуже пильно дбають ті, чиїй юрисдикції акція підчинена.

Дальше Автор виступає з правдивими ревеляціями про нас і нашу Церкву: „Справу комплікує ще й те, що українізація obrządku створює найдивачнішу ситуацію: — побіч української греко-католицької Церкви твориться український obrządek!.. Нонсенс". Ми теж твердимо, що те все, що тут Автор наговорив про нашу Церкву і український obrządek — це справжній нонсенс.

„Тому не диво, — пише далі — що заєдно зявляються чутки про наради у Львові на тему підчинення греко-католицької Церкви Комісії pro Russia. — А тимчасом obrządek wschodni має стати Церквою Українців, що орієнтується не на Львів, (очевидно, бо се булоб дуже небезпечне для obrządku! — наша завв.) а на Київ".

Нема то, як бути „істориком"! Тоді можна все знати, навіть такі річи, про котрі нікому й не сниться. А Комісія pro Russia ще й тепер не дає Авторови спокою. Не даром сказав Св. Отець, що про неї ніде у світі не ведеться дискусій, а тільки в Польщі.

Ще капітальніше говорить автор про „шовінізм" білоруський, Після повних кпин завваг і вступних відомостей про білоруський „шовінізм" в obrządku, Автор пише: „Старанне плекання білоруського шовінізму, як руху, спрямованого проти Польщі, не доведе до нічого, бо піпхне тільки в напрямі Мінська. Принимання східного obrządku тільки на те, щоби згодом створити те, що вже зроблене в Мінську — ніодного Білорусина не потягне".

Бідні ті Білорусини! Ще до національної свідомости як-слід не дійшли, а вже хорують на шовінізм.

І так, ціла унійна акція, цілий wschodni obrządek, що повинен обєднювати всіх християн в Польщі до боротьби із большевицьким безбожництвом — на думку Автора —

сама орієнтується на большевицький СРСР. Москалі wschodniego obrządku на цілу Росію, Українці на Київ, Білорусини на Мінськ. Одним словом — ціла унійна акція, це якась большевицька інтрига.

Ось правдиво „християнська" оцінка акції над здійсненням великої церковно-релігійної ідеї!

І твори тут протибезбожницький фронт! Гр.-кат. Церква слаба, православна слаба, obrządek скомпромітований — остає хіба один тільки римо-католицький Костел.

Тому зі смутком кінчить Автор ту частину своєї статті: „І так перед суцільним, міцним фронтом большевицького безбожництва стоїмо поріжнені... Недовірчиво споглядаємо один на другого, — в найліпшім разі обмежуємось до гарних слів і нещирих жестів братерства" — ... а ми додалиб: та до писання таких статтей, які родять нехіть і недовіря до всего того, що під цим оглядом повинно нас обєднювати.

Із свого завдання — створити в теорії один спільний християнський фронт, вивязався Автор фатально. В його статті самі тіни й негація, ніодного промінчика світла, ніодного позитивного явища! Його, автора проєкту спільного „християнського фронту" іритує навіть слово „християнин" і тому кпить собі з альбертинських ОО. Єзуїтів, що такого слова ужили!

І тому в кінцевих виводах статті Автор здержує розмах своєї первісної концепції і замісць творити спільний фронт, радить перш усего усталити відношення до православної Церкви (негативне чи позитивне), при чому сам є за братерством католиків з православними, та горячо пропагує взаїмну прихильність, зближення і пізнання обох Церков, бо шлях до зєдиннення веде тільки через зближення. А церковне зєдинення — супроти завзятої борби червоної звізди з Хрестом — набирає нині виїмкової актуальности.

X.

З унійних справ

Смерть протоігумена ОО. Єзуїтів східного обряду. Дня 23. березня 1933 помер в Альбертині, осередку новоунійної акції на білоруських землях в Польщі, перший протоігумен і настоятель т. з. „східної місії"(?) ОО. Єзуїтів, що прийняли византійсько-словянський обряд, о. Володимир Пйонткевич. Уроджений в Галичині в 1865 році, вступив молодим, 15-літним хлопцем до Чину ОО. Єзуїтів, де в р. 1899 зложив обіти. Занимав в Чині ріжні становища: був професором латини в гімназії в Хирові, суперіором у Львові, провінціялом, а вкінці першим провідником східної вітки Чину, яка веде, як відомо, від кількох літ унійну акцію на укра-

їнсько-білоруських областях польської держави і має свій осідок в Альбертині б. Слоніма, в новгородському воєвідстві. Останні роки свого життя присвятив Покійник праці над поширенням і поглибленням унійної акції на згаданих землях, яку там започатковано ще в 1923 році. Приїхав до Альбертина в 1925 р., вже як священик византійського обряду, і взявся з великою енергією за організацію східної вітки Чину та угрунтування ідеольогії новоунійної акції. Ця ідеольогія, оперта на приписах і вказівках Апост. Престола, розроблена і оформлена ОО. Єзуїтами, прийнялася загально в цілій акції. Що торкається обрядових форм, яких має придержуватися нова унія, то, як відомо, ця ідеольогія стоїть на дуже ригористичнім становищи, не допускаючи до ніяких обрядових іновацій та стараючися трактувати унію, як дійсне обєднання двох розєднаних частин одного церковного організму під юрисдикцією римського папи. Таке розуміння унії викликало у всіх, хто звязував з нею реалізацію деяких своїх національно-політичних цілей, сильний спротив і завзяті атаки, так проти самої унійної акції, як і проти ОО. Єзуїтів східного обряду зокрема. Підношувано проти них ріжні неслушні закиди, навіть інсинуації, висмівано їх роботу та закидувано їм просто державну зраду.

Покійний о. Протоігумен мусів тому виступати в обороні цілої унійної акції — і вів її головно на сторінках польської преси, а також в окремих публікаціях. Був дуже талановитим публіцистом, мав остре, а при сім незвичайно ніжне перо, повний спокою і такту, так що перед його аргументацією — чужою всякій неправді і крутарству — мусів замовкнути і найбільш злобний противник.

Брав дуже активну участь в Пінських унійних конференціях, виступаючи рішучо й безоглядно проти всяких польонізаційних чи латинізаційних елєментів, що їх деякі учасники конференцій намагалися увести до нової унії.

Як протоігумен східних ОО. Єзуїтів відносився до нашої гр.-кат. Церкви прихильно і з нетаєною симпатією, цінячи високо наше духовенство, головнож Достойну Особу митрополита Шептицького. Розумів добре, яку ролю може відіграти наша Церква в широко закроєній унійній акції на словянськім Сході. В цім розумінню підніс на останній унійній конференції в Пінську, у вересні 1932 року, велику вагу і значіння, яке для унійних змагань, тепер і в будучности, має і матиме гр.-кат. Богословська Академія у Львові, центр католицької науки на словянськім Сході і на Його внесення зїзд переслав Академії з нагоди її ювилею щирі привіти і побажання.

Помер Покійний, як жовнір на стійці, в церкві, куди прийшов — хоч уже дуже хорий — вислухати св. Літургію.

Похорони Покійника відбулися в неділю 26. березня в Альбертині. Взяли в ньому участь Преосв. епископ Чернецький, делєгат митрополита Шептицького і Богословської Академії у Львові — о. ректор Й. Сліпий, провінціял ОО. Єзуїтів з Варшави, ректор папської дух. семинарії в Дубні — о. Домбровський, численне духовенство обох обрядів і маси вірних. По відправленню єрейського похорону виголосили прощальні слова: Преосв. Чернецький по російськи, о. ректор Сліпий по українськи, декан рим. кат. обряду о. Свірковський по польськи, а о. Неманцевич, Єзуїт східного обряду по білоруськи.

Зі смертю Покійного молода унійна акція стратила в короткому часі (перед роком помер бл. п. еп. Лозинський) другого, найвизначнішого свого Працівника, що з молодечим запалом і неслабнучою енергією взявся на склоні свого життя за реалізацію Христового заповіту „Да всі єдино будуть". В. Й. П.!

Свіже число Oriens-y за місяці березень — квітень вийшло на початку квітня ц.р. Воно добре представляється, богато в ньому статтей на історичні й актуальні теми (Віднова унії на Підляшшу, Давній проєкт завести Єзуїтів східного обряду, Початки і розвій Альбертина, Генеза папської семинарії у Вильні), з ділянки канонічного права, є й трошки полєміки (Довкола Oriens-y, пера самого редактора, о. Урбана, Довкола „афери" о. Дайбнера, Сплетні про Синковичі), дуже спокійної та культурної, вкінці богатий відділ хроніки. Покійний архієпископ Маньковський (помер у квітні цего року в дорозі, вертаючи з похорону перемиського латинського епископа Новака) помістив і в сім числі статтю під заголовком „Uczuciowe momenty w zwalczaniu Unji", в якій взиває до взаїмної пошани обох обрядів катол. Церкви та до взаїмної участи духовенства в богослуженнях другого обряду. Та найцікавіше з цілого числа — це пастирський лист виленського латинського архієпископа Ром. Ялбжиковського з 11. лютого 1933, в якому він боронить новоунійну акцію перед неоправданими закидами, що їх з ріжних сторін проти неї підноситься та взиває вірних — всіми силами й середниками її попирати. На цей лист усі прихильники унійної ідеї давно чекали.

В числі кілька ілюстрацій. Отсе число Oriens-y необхідно прочитати кождому, хто цікавиться питанням так давньої, як і теперішньої унії.

Підляшський епископ лат. обряду др. Генр. Пшездзєцкий видав відомий свій пастирський лист п. з. „O pracy unijnej w Polsce" другим, доповненим виданням — накладом Польської католицької пресової Агенції (К. А. П.) у Варшаві.

X.

Відозва

Богословського Наукового Товариства

16. грудня 1933 минає 10 літ від заснування Богословського Наукового Товариства, одинокого українського товариства, що займається перш усього богословською наукою.

За час свого істнування Товариство гідно сповняло і сповнило своє завдання: „гуртувати в українськім народі наукові богословські сили, плекати богословську науку, дбати про висшу богословську освіту Духовенства“ (2 а, б, в Статута). Доказом нехай послужить факт, що в Товаристві є вже згуртованих 31 дійсних членів, яких обовязком є научною роботою причинятися до розвитку Товариства і поява 10 томів наукового журналу „Богословія“, з яких кождий том має пересічно 300 ст.; в цих томах поміщено около 85 научних розвідок і статтей, з яких около 50 було присвячених темам з нашої історії або опрацьованню питань, які безпосередно торкаються нашої Церкви; доказом є також 13 томів зі серії „Видання Богословії“ та 5 томів зі серії „Праці Богословського Наукового Товариства“, а вкінці і бібліотека Товариства, яка нині начисляє звиш 10.000 томів. Осяги Товариства, як вже з цих кількох дат видко, мимо дуже скупих фондів і матеріяльної скрути, значні. Тому й не диво, що нині Богословське Наукове Товариство і його видання тішаться доброю славою у наукових кругах у нас і закордоном.

Своєю дотеперішньою діяльністю та високими завданнями, які собі Товариство поставило та гідно сповняє, Богословське Наукове Товариство заслугує вповні на моральну і матеріяльну підтримку не тільки українського духовенства, але й цілої нашої суспільности. З нагоди десятьліття істнування і успішної діяльности Товариства, повинно збільшитися число його членів; крім цього десятьліття успішної діяльности Товариства повинно бути нагодою до створення фонду Богословського Наукового Товариства, щоби недостаток матеріяльних засобів не спиняв видавничого розмаху Товариства.

Тому Рада Богословського Наукового Товариства звертається з горячим зазивом до духовенства і цілої суспільности:

Вписуйтеся в члени Богословського Наукового Товариства!

Складайте датки на видаввничий фонд Богословського Наукового Товариства.

Вписове виносить 2 зл.

Членська вкладка виносить зл. 12, — вона є для члена рівночасно передплатою на журнал „Богословія“.

Звичайним членом Товариства може бути кождий католик з висшою освітою і кожда культурна інституція (в краю і заграницею), які цікавляться богословською наукою і бодай матеріяльною підтримкою хочуть причинитися до дальшого розвитку Товариства.

Львів, дня 12. березня 1933 р.

Рада „Богословського Наукового Товариства“:

о. ректор Др. Йосиф Сліпий — голова
о. крил. Василь Лициняк — відпор. Митр. Ордин.
о. мітр. Алекс. Бачинський — гол. фільос.-догм. секції
о. дек. Др. Тит Мишковський — гол. бібл. секції і відп. Бог. Виділу
о. крил. Леонід Лужницький — голова істор.-прав. секції
о. крил. Юліян Дзерович — голова практ.-богосл. секції
Др. Константин Чехович — секретар
о. Др. Лев Глинка — скарбник
о. Др. Микола Конрад — директор бібліотеки.

Некрольог

О. Тома Бородайкевич ур. 5. VIII 1865 р. в сел Вільхівка, пов. Долина, син о. Михайла і Марії з Бобикевичів — з родини священичої з прадіда (о. Діонисій, котрого фотографію має рідня, характеристична памятка не лише для родини, але й загального значіння — як тип нашого священика).

Народну школу розпочав о. Тома в Бережанах зі захованням і пильністю взірцевою, як свідчать свідоцтва. „Обовязкову науку“ — як зазначено на свідоцтві — покінчив в Станиславові — взірцеве захования, витревала пильність, дуже добрі поступи. До гімназії ходив у Станиславові, де скінчив 6 кляс з відзначенням і першою льокацією, як тоді клясифіковано. Сему і осьму клясу скінчив в Золочеві з відзначенням і там з відзначенням здав матуру 20/7 1887 р. На теольогію вступив по матурі 1887—1891 у Львові і покінчив її як емінентист. (В часі війни 1917—1919 студіював на університеті у Відні право і вибрані питання з історії і фільософії).

Рукоположений 1893 р. в селі Рудниках, в часі візитації бл. п. кардинала Сембратовича, котрий мав йому сказати: „У тебе все не так, як в інших, навіть ординація“!

Перше Його місце було в Лопатині, в тестя, бл. п. Льва Джулинського редактора „Посланника“ і „Місійних книжочок“, куди дописував і Покійник Відтак був завідателем в Калагарівці, де через півтора року працював з посвятою в часі холєри 1895 р.; в Вертелці через

рік, а відтак парохом в Шишківцях 1896—1890, де не було школи, але Покійник збирав дітей і молодь у своїй хаті, учив їх читати, писати й рахувати, заложив Брацтво для старших, Брацтво Тверезости і за ту працю дістав похвальну грамоту від митрополита Юліяна Куїловського 1899 р. В тім році дістав катихитуру в жіночій школі, виділовій і народній, в Тернополі, 1900 р. катихитуру в українській державній гімназії, 1903 р. признання за працю від Шкільної Ради Краєвої у Львові, 1905 р. наділений митрополитом Андрієм Шептицьким крилошанськими відзнакамм, 1907 р. дістав титул професора, 1910 р. катихитуру в реальній гімназії, в часі війни у Відні як іспитуватель у всіх реальних гімназіях при матурі, 1930-32 катихит коедукаційної гімназії „Рідної Школи", звідки, як казав, мав найкрасші спомини зі свого учительського звання.

Знаменитий проповідник, реколєктант для народу, раз давав реколєції для священиків в Тернополі, був провідником місій в ювилейнім році св. Йосафата (був у Відні при отворенню привезених мощів св. Йосафата), заложив Марійське Товариство Пань в Тернополі, заініціював оснування Марійського Т-ва Слуг, заложив Марійський Союз в гімпазії „Р. Шк." в Тернополі. (В тій школі діставав 120 зл. місячно, але всі ті гроші повертав ученицям на одіж, оплату за науку та на відживлювання), любив мистецтво. Пробував пера в поезії, лишив в рукописі віршом писані для спопуляризования „Правди вічні — всім помічні" в честь св. Йосафата. Видно, що був його почитателем, хоч незвичайно велике почитання мав до Пр. Діви Марії і Евх. Ісуса.

До якогось часу вів якесь священиче Т-во, але невідомо напевно, яке. Здається, чи не літургічне. Його веде тепер о. кан. Теодор Цегельський в Струсові.

„Українська Молодь Христови"

ЗАКЛИК

За благословенням Високопреосвященних Владик Галицької Провінції приступив „Діловий Комітет" до організації Свята „Українська Молодь Христови". Цим Святом започатковує українська католицька Церква і її вірні Святий Рік, ювилей 1900-ліття установлення Пресв. Евхаристії, Христових Мук, животворної Його Смерти і Світлого Воскресення. Високопреосвященні Владики Галицької Провінції запросили спільним пастирським Посланням з дня 1. бе-

резня 1933 р. усіх Вірних, а перш за все доростаючу Надію Української Нації, Молодь, до участи в Святі. На це запрошення і на вступні зазиви та приготування „Ділового Комітету“ зголосилися десятки тисячі молоді і їхніх родичів з усіх сторін Галицької Провінції.

Ось у висліді цих вступних праць та для уможливлення плянового переведення самого Свята „Діловий Комітет“ подає у загальних зарисах до прилюдного відома програму Свята, яка в поданих точках уже дефінітивно обовязує:

Субота 6-го травня: Від 5-ої год. вечером посвячення прапорів, молебені і сповідь учасників Свята у всіх церквах Львова.

Неділя, 7-го травня: О 7. год. рано полева Архієрейська Служба Божа зі спільним св. Причастям на площі „Сокола Батька“, Звідти маніфестаційний релігійний похід вулицями Львова, якого завданням буде відвідати чотири Церкви: СС. Василіянок при вул. Зибликевича, церкву Успення, св. Спаса і св. Юра. Коло церкви св. Юра заприсяження Української Молоді на вірність Христови і торжественне закінчення Свята.

О 4-тій год. після обіду секційні засідання з рефератами для делєгатів молоді в церкві св. Юра, Успення, св. Духа, св. Спаса і в гімназії СС. Василіянок.

О 7'30 год. вечером Академія у Великому Театрі.

Неділя, 14-го травня: У кожній парохії Галицької Провінції і всіх земель, де живе український нарід, заприсяження Української Молоді на вірність Христови.

Подібні інструкції оголошується окремо.

У переломовій і повній трагічної поваги хвилині нашого істнування заприсягне Українська Молодь свою вірність Христови і так в особливий спосіб віддасть поклін Небесному Цареви. Присягою запалить ентузіязм у своїх серцях та підбадьорить серця старших, втомлені довголітньою боротьбою за красше істнування.

Хай у Святі „Українська Молодь Христови“ обєднаються всі віруючі Українці! Хай створять непоборну стіну для захисту Христової віри в життю Українського Народу, скріплення релігійних і моральних основ його істнування і для побідного пройдення його історичної Голгофти!

Від Тебе, Українська Молоді, Твого запалу, солідарности й організованости залежить, чи релігійно-національна маніфестація 6, 7 і 14. травня додасть цілючої сили, так потрібної нашому Народови. Хай Твоя присяга, зложена на Вірність Христови у 1900-ліття Його Мук, Смерти і Воскресення, буде присягою Твоєї вічної готовости понести жертву для Бога і Народу!

Українська Молоді, ставай під прапором Христа!

З Богом готовсь!

Почесна Президія Ділового Комітету:

† *Іван*, Епископ-помічник Львівський. † *Григорій*, Епископ-помічник Перемиський. † *Іван*, Епископ-помічник Станиславівський.

Діловий Комітет:

В. Кузьмович голова — *Ю. Алиськкевич* секретар

† *Никита*, Епископ патарський, делєгат львівського Митропол. Орд' *о. крил. Р. Лободич*, делєгат станиславівського Епископського Орд' *о. Й. Лучинський, Ігумен ЧСВВ.*, делєгат перемиського Епископ. Орд., *о. М. Блозовський, о. А. Каштанюк, Б. Ластовецький, Р. Монцібович, Др. О. Надраґа, о. Я. Перрідон, Е. Тишиська, Др. М. Чубатий, о. М. Хмільовський, С. Фіболева, Др. К. Яновичівна.*

Всячина.

Інавґурація Святого Ювилейного Року відбулася дня 1. IV. ц. р. святочним отворенням „святих воріт" в чотирьох головних церквах Риму: в базиліці св. Петра, св. Павла, S. Maria Maggiore і Лятеранській. „Святі ворота" у храмі св. Петра відчинив сам папа, а в других церквах кардинали, спеціяльно до цього виделєговані. Св. Отець, окружений кардиналами, священиками і вірними, підійшов знадвору до замурованої „святої брами" базиліки св. Петра і по відмовленню приписавих молитов ударив тричі молотком у браму, співаючи псалом, а мулярі скоро розібрали мур і відчинили головні „святі двері". Тоді папа увійшов з відкритою головою і з горючою свічкою в руках до храму, а за ним духовенство і вірні. В такий самий спосіб відбулося відчинення „святих воріт" в трьох інших римських церквах.

Наплив чужинців до Риму осягнув небувалі досі розміри. Число прочан і туристів, що прибули на інавґурацію св. Року, перевисшало 100.000 душ. З недостачі помешкань значну частину прочан мусіли примістити в недалеких містах.

Італійський конґрес Східної Церкви. В неділю 23. IV ці р. зачався в Римі, в церкві S. Maria Maggiore, конґрес італійських епархіяльних делєґатів до справ східної Церкви. Перед конґресом відспівано пісні в честь Прч. Діви в мовах: грецькій, маронітській, вірменській, етіопській, російській, українській і румунській, після чого, під проводом еп. D' Herbigny, відбулося засідання Орієнтального Інституту, на якім виголошено відчити про християнський Схід. (КАР).

Смерть трьох польських епископів в однім місяци. В сім місяци, себто у квітні 1933, померло трьох польських епископів. В Перемишлі помер 5. IV епископ Новак; вертаючи з його похорону, помер в дорозі (в залізничім вагоні) бувший латинський епископ Камянця по-

дільського, архієпископ Петро Маньковський, що був по приїзді до Польщі членом капітули в Луцьку, а в суботу 22. IV помер бувший тарнівський єпископ Валенга, який недавно зрезигнував і діставши з Риму титул архієпископа, перебував в монастири ОО. Редемптористів в Тухові, де і помер.

Новий примас Еспанії. Становище примаса Еспанії від часу, як підчас революції в Еспанії, перед двома роками, прогнано з краю архієпископа з Толєдо, кард. Сегура, було необсаджене. Цими днями папа іменував на становище архієпископа в Толєдо, який є одночасно примасом Еспанії, епископа з Таразони, Ісидора Goma y Thomas. (КАР).

Турецькі реформи. Царгородські часописи подають, що рішенням турецької влади слово „Аллах" має бути заступлене первісним турецьким словом на означення божества „Танрі". Коран має бути читаний тільки по турецьки, а не — як дотепер — по арабськи, також і традиційна молитва турецьких годжів — „Аллах акбар" (Бог є великий) має бути виголошувана по турецьки „Танрі улюдур". Комісія, що має нагляд над всіми мечетами, зарядила, щоби духовенство вивчило ті нові богослужбові тексти.

Святкування ювилейного року у православних. Сербський св. Синод видав окрему покаянну молитву, котру мається відчитувати підчас Сл. Божої, зараз по Євангелію. Відчитування тієї молитви стоїть у звязку з пастирським посланням сербського патріярха Варнави, який проголосив 1933 рік (аж до Великодня 1934) „роком покаяння", як памятку 1900 річниці смерти Ісуса Христа. З цього приводу відбудеться ціла низка паломництв до Палестини і до всіх важніших сербських монастирів. В Сремських Карлівцях буде виходити спеціяльний місячник під назвою „Покајни народ", де будуть оголошувані всі ювилейні торжества і маніфестації, уряджувані св. Синодом.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Бібльос", Львів, Японська 7. Тел. 14-98.

Чи ви вже знаєте, що часопис для дітей і молоді

„Наш Приятель“

редаґований в реліґійному та патріотичному дусі,

знизив передплату на два золоті за весь рік?

Поспішіться отже і запренумеруйте для своїх дітей цю милу газетку з гарними ілюстраціями, виховуючими оповіданнями й цікавими віршиками.

Досі розійшлося в світ звиж міліон примірників цеї пожиточної газетки.

Замовляйте, висилаючи одночасно гроші, по адресі:

„Наш Приятель“, Львів, скритка почтова 108.

(Конто ПКО. Варшава 152.518)

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

лише у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Спілка з обмеженою порукою

ЛЬВІВ 16, вул. Окружна (Бічна Кульпарківська) 108 А.

Численні признання за добірний товар. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно, горить довго і визначається великою твердістю.

Жадайте цінників.

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

„Д О С Т А В А"

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Пілсудського ч. 6.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: **Львів, Домініканська 11, І п.** Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а **„ДОСТАВА"** є одиноко кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попертя.

Рік XXVIII Травень 1933 Ч. 5

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

	стор.
В гору серця!	169—172
Митрополит Андрей: Літургічні символи Христа	172—175
о. Др. Г. Костельник: Крижівська епархія	175—181
о. Ст. Хабурський: Діточі садки—захоронки і ми	182—185
Українська Молодь Христови	186—192
о. Н. Павлосюк: Православні Українці на студіях у Львівській Богословській Академії	193—195
Вісти з наших установ	195—201
З концертової салі	201—203
Нові книжки	204—205
Всячина	205—208

Л Ь В І В 1933

З нагоди 50-ліття існування Братства Входу в Храм Пресв. Богородиці при Львівській гр.-кат. Духовній Семинарії та в память основника Братства випустила „Аскетична Бібліотека“ книжечку під заг. „о. Ісидор Дольницький...“ а яку Адм. „Ниви“ дістала до розпродажі в ціні зл. 1·70 враз з пересилкою. Прохаємо замовляти

АДМІНІСТРАЦІЯ „НИВИ“
Львів, вул. Коперника 36.

ПРОПОВІДИ

В Адміністрації
“НИВИ“
Львів, Коперника 36.
можна набути
брошуровані річники
ПРОПОВІДЕЙ
друкованих як додаток до „Ниви“ за р. 1930, 1931 і 1932
по ціні зол. 3·—
з поштовою пересилкою.

ПРОПОВІДИ

Рік XXVIII Травень 1933 Ч. 5

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

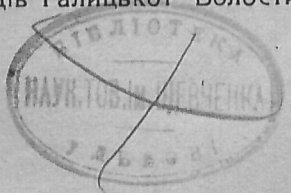
В гору серця!

Українська молодь цілої Галицької гр.-кат. церковної Провінції віддала в суботу і неділю, 6. і 7. травня ц. р. у величавий спосіб маніфестаційний **поклін Христови** — на спомин 1900-ліття Його терпінь і пролитої за наше спасіння Його Крови — а одночасно зложила присягу на вірність Його заповітам.

Перший такий вияв відданости Христови у цім Святім Році не тільки в нас, але мабуть і в цілому католицькому світі! Вияв, який сколихнув цілим народом, та усіх зневірених, прибитих, байдужих підняв у гору, а ворогам показав, що українська молодь і загалом ціла українська суспільність визнає своїм найвисшим Володарем Христа і на шляхах свого особистого і громадського життя ставить дороговкази, що виростають з Його науки. А вияв був такий спонтанічно-могучий і такий маєстатично-гарний, що всі вороги — „імже ність числа“ — мусіли у німій люти замовкнути, чуючи, як з грудей стотисячної, зорганізованої маси нісся подих сили і надії на перемогу, опертої на вірі в Бога. — „З нами Бог, разумійте, язици!“

Велич Свята осягнула такі розміри, яких досі ще не бачила Галицька Земля. Чудові, незабуті картини Свята не скоро щезнуть з памяти учасників!

Над прастарим княжим городом Льва, через два дні, нісся золотий гомін найвисших і найблагородніших релігійно-національних почувань стотисячної маси, що зійшлася і зїхалася з усіх кінців Галицької Волости, — гомін, підси-

лений радісними звуками дзвонів усіх львівських церков, в якому могучим акордом звеніли всі радощі і смутки і ще досі незаспокоєна туга Страдального Народу. Стрепенувся прастарий Львів, заграла в ньому свіжа, молода кров, почув він у бадьорих кроках тисячної маси силу тієї Землі, серцем якої він являється, заквітчався сотнями жовто-голубих прапорів, тисячами чудових народніх строїв, загомонів рідним словом і рідною піснею. Ожив Львагород, забилось живіше його серце, бо на вулицях його зявились — наче зпід землі — постаті, давно у такій масі невидані, розвіялась лєгенда про те, що... нас нема, що віра народу ослабла.

А на горі, над містом знімався гордо, задивлений у небо, храм св. Юра, що в день — замаєний зеленню і прапорами — купався в промінняхъ золотого сонця, усміхнений радістю і щастям, а в ночі горів тисячами елєктричних вогнів, як великанське багаття, в якому наче горіли сердечні мольби і благання цілого Народу та неслись перед престол Христа-Царя.

Або чи може хто забути той недільний ранок, коли усіми львівськими шляхами, з усіх желізничих двірців, львівських і підльвівських, ішли маси молоді з прапорами в руках, а піснями на устах на площу „Сокола-Батька“ — наповняючи вулиці Львова якимсь невиданим досі чаром?! А площу „Сокола-Батька“, — залиту людською масою, в очах якої, мимо важкої дороги і невиспаних ночей, горів святий вогонь великого релігійного і національного підйому, — закосичену блакитними мов усміхнене небо прапорами, розмолену і розспівану чудовими співами нашої св. Літургії, гремучу короткими та рішучими словами святої присяги?!... А вкінці — той величавий, небачений ще у Львові похід із площі, під гомін пісень, під ритм твердих, бадьорих кроків машеруючих, під оклики та оплески захопленої публики, аж на площу св. Юра, де Архипастир нашої Церкви, Митрополит Андрій, окружений обома львівськими Владиками, духовенством, членами Ділового Комітету Свята та найвизначнішими провідниками народу, благословив учасників Свята?! Чотири години ішов похід, у зразковім порядку, рівно, складно, бадьоро, милуючи очі глядачів.

Чудові, незабуті картини, що наповняли гордістю серця і витискали з очей сльози радости!

І хочби свято „Українська молодь Христови“ не дало нічого більше понад се, а залишило в серцях учасників і тих, хто його бачив, тільки чарівний спогад на той чудовий сонячний промінь, що розсвітив і озолотив, бодай на хвилю, нашу понуру дійсність та підніс нас на дусі, вливаючи в серця нові надії — то вже ціль його була би осягнена.

Та Свято дало нам ще щось більше!

Перш за все показало своїм і чужим, що український нарід Галицької Волости, а передусім його надія — молодь — мимо сконцентрованого наступу на її душу з боку ріжних „опікунів" — остала вірна Христови та що в її серці палає велика релігійна і національна свідомість, а в парі з цим великі громадянські чесноти (так дуже цінні в нинішніх часах), як: карність, послух для провідників, організованість, жертва для високих ідей. Мимо неперебірчивої агітації проти участи в Святі, мимо ріжних перепон, що могли зломити і найбільшого ентузіяста — молодь із питомою їй енергією подалась до столиці ріжними шляхами, одні пішки (десятки миль!), другі підводами, а ще інші желізницею і то в такій масі, що всіх задивувала. Ніщо не було в силі її спинити. Вона йшла наче лявіна зі стихійною силою. І хоч ноги від довгої ходи вкривались ранами і міхурами, вона йшла, бо з уст її провідників упав такий зазив і так казала її релігійна і національна совість. Це і найбільша цінність Свята!

А друга цінність це те, що Свято дало черговий доказ великанської праці нашого духовенства для народу. Ціле Свято це вислід спільних зусиль цілого духовенства, починаючи від наших Єрархів, а кінчаючи на наймолодших сотрудниках і кандидатах духовного стану. Це справді наш труд, наші старання, це блескучо зложений іспит із нашої довголітної праці, тихої і невсипучої. Свято показало кождому наглядно, що наша Церква представляє велику силу, що вона має великий організаційний розмах і великий вплив на вірних ще й нині, у ці безприкладно важкі часи, що вона — мимо шаленої агітації ворогів, які за всяку ціну хотять підірвати її авторитет та позбавити впливу на нарід, — велика творча сила. Вона веде не лиш чисто релігійну працю серед народу, не лиш будує Христове царство, але під її крилами знаходять захист усі здорово думаючі національні елєменти, що опираючи свою ідеольогію на Христовій науці, — поруч із духовенством, ведуть позитивну народню працю.

І сі елєменти зрозуміли якслід значіння і вагу Церкви для народу і жертвували теж і свою працю та свої щирі труди для того, щоби Свято не тільки як слід зорганізувати, але щоби воно випало по змозі як найвеличавіше.

Це повинні затямити собі добре й усі її вороги!

Ось дві найбільші цінности свята! Велика релігійно-національна свідомість нашої молоді та її велика потенціяльна енергія, — і творча праця духовенства для народу та великий вплив Церкви на народні маси.

І сі дві цінности мусять бути якслід використані, коли Свято має осягнути ту ціль, яка в першу чергу була намічена. Бо суть Свята не лежала виключно тільки у хвилевій

маніфестації нашої вірности Христови, маніфестації хоч би й якій чудовій і ефектовній! Свято має дати почин до організації молоді, організації зовсім аполітичної, вміщеної у рямці Католицької Акції, яка має стати нам до помочі у виконуванню наших завдань, що входять в круг нашої душпастирської праці, а далі й нашої національно-культурної діяльности.

По святочнім зриві мусить прийти сіра і буденна праця біля організації нашої молоді, а її має виконати не хто інший, тільки ми. Запал і посвяту молоді, її велику релігійну і національну свідомість та її вірність Христови мусимо скріпити, вбираючи її в організаційні форми, та створюючи з молоді правдивих **лицарів Христових,** готових на кождий заклик станути до бою за Христові ідеали, за належні Христови права серед наших родин, серед наших громад, серед наших товариств і установ, серед цілої нашої суспільности. Так зорганізована молодь розжене ті „тьмаві мряки", отруйні своїми безбожницькими і неморальними кличами, що втискаються до наших, духово досі здорових сіл та прочистить задушливу атмосферу, обновляючи усе в Христі!

Ось величне і вдячне завдання, що його ставить перед нас сучасна хвиля, а реалізацію якого започаткувало Свято Молоді! Вимагатиме воно від нас ще богато важких зусиль, богато жертвенної праці й великого гарту духа, але ми це завдання виконаємо! Чимало великих діл довершили ми для народу, довершимо і це, під сю пору найкрасше діло — на славу Христови і на спасіння народови!

Тому в гору серця!

Не біймося труднощів, не лякаймося ворогів, бо „З нами Бог, разумійте язици!"

Редакція

МИТРОПОЛИТ АНДРІЙ

Літургічні символи Христа

Нерукотворена ікона Христа

До літургічних символів Ісуса Христа треба зачислити на другому місці **сонце.** Воно є літургічним символом для відвічної християнської практики, молитися до сонця, яка на Сході стала підставою літургічного припису ставляти церкви так, щоби престол був звернений до сходу сонця [1]). Сонце, вжите яко символ Христа, не приходить вправді без-

[1]) Ut sacra...; Порівняй те, що про молитву до сходу сонця пише св. Тома II a II ae Qu. 84 art. 3 ad 3, наведений у моїй книжечці „Божа мудрість" стор. 70.

посередньо у св. Письмі, одначе можемо його зачислити до обявлених символів, для назви Сходу, даної пророком Захарією Месії [1]).

Ця назва Месії спирається на порівнанню Христа зі сонцем. Тому правильно у наших літургічних книгах Христос є названий Сонцем правди [2]), що рівно добре може бути взята з назви Месії у Захарії [3]), як і з цього твердження св. Йоана [4]), що Бог є світлом, або з назви, даної Христу Захарієм, батьком Предтечі — „схід з висоти“ [5]). З самої природи річи сонце є таким наглядним образом Ісуса Христа, що вже ця причина оправдувала би цілком ужиття сонця яко символу.

У цій святій іконі Христа є представлених стільки прикмет Ісуса, що — треба признати — не може бути певнішої та ліпшої ікони. Вона у матеріяльному життю справляє те, що представляє з огляду на духовне життя. Як Христос дає життя душам, так сонце дає життя всякому живучому сотворінню. Христос, як те сонце, „просвічує всякого чоловіка, грядучого в мір“. Христос, цей образ Божого милосердя, робить своє спасіння приступним для добрих і злих, так як Бог каже свойому сонцю присвічувати добрим і злим. Його наука, як проміні сонця, просвічує увесь світ і безмірні простори неба, а причиняється до росту найменшої травички, найменшої комашки, обтулюючи їх наче ніжною любовю. Ніяка ікона, виконана людською рукою, не дасть поняття й не представить величі Христа, Його Маєстату, Його слави так як ця ікона. Ніяка не представить так, хочби й як приблизно, усіх „скарбів мудрости й розуму“, що містяться в Ісусі Христі; ніяка ікона не представить тієї прикмети Христа, що в Нього є „всі скарби премудрости й розуму“.

Не думаємо, щоби яканебудь ікона дала яке поняття про повноту Божу, якою вона є в Христі; ніяка не порушить цього характеру Христа, що є відблеском Божої слави. Врешті ніяка ікона не віддасть цього, що й людська бесіда ледви може висказати: таїнство Евхаристії. Сонце представляє Пресв. Евхаристію не лише в тім, у чім воно є образом Христа; воно представляє Христа, даючого себе, Христа — корм душі. Бо й пшениця і вино є — оскільки це можливе в матеріяльних сотвореннях — повні сонця як Евхаристія є присутністю Христа. Пшениця, так само, як виноград, є — я сказавби — дітьми сонця, сонцем виплекані, викохані, вони кормляться ним, у них вся сила, тепло і світло сонця, непонятними для нас способами, є неначе

[1]) Захарія, гл. VI, ст. 12.
[2]) Н. пр. тропар на Різдво Хр., на Стрітення, перший тропар І. часа.
[3]) l. cit.
[4]) Йоан I, 5.
[5]) Лука I, 78.

заскарблені, вона є наче скарбницею, переповненою світлом, теплом, силою та діланням сонця. Крім цього сонце є найзвершеннішою іконою Христа, яко особової Божої мудрости, яко мудрости, що сама собою є іпостасною (αὐτοσοφία — sapientia subsistens).

Всі ці прикмети Христа треба нам невпинно нагадувати собі, як безупинно пригадуємо собі безмежну любов Христа, що й є представлена життєдайним сонічним теплом. Як часто памятаємо через усі наші недостачі й недуги на характер Христа яко Божого лікаря, яка то прикмета знов є представлена в сонці направду Божим способом. Атже нема ні лікаря, ні ліку над сонце. Тому цей символ і його практичне і літургічне примінення — молитва, звернена до сходу сонця, повинна мати велике значіння у християнськім житті. Люди, що, як у нас, люблять ставляти скрізь по дорогах хрести, що так цінять ікони, що в кождій хаті розвішують їх по стінах, не можуть не знаходити особливішої потіхи в тій думці, що ікона Христа день в день благословить їх ниви, їх край, їх батьківщину — а благословить навіть тоді, коли люте переслідування безбожників хотілоб стерти з лиця землі останній слід Христової науки й Христової подоби. Думка, що нерукотворена ікона Спасителя, завішена на високому небозводі, з любовю й милосердям споглядає на нашу бідну закрівавлену Україну, і — наперекір людській злобі — дає людському серцю заховувати почування надії — не може не бути потіхою в найтрудніших і найгірших часах.

Думаю, що в багатьох іще інших причинах можнаб знайти в іконі небес представлене Сонце-Христа: сонце окружене планетами, що світять не своїм, а соняшним світлом, а Христос окружений Апостолами, що їх наука є наукою Христа.

Сонце на небі світить серед зір, що їх Ап. Павло порівнює до Святих: „Звізда від звізди ріжниться блеском“ [1]).

Царство сонця, так само як царство Христа, не з цього світу. Сонце закривають хмари, так як наші пристрасти й ухиблення затемнюють перед нашими очима пізнання Христа. Сонце являється і знову заходить — Христос веде душу потіхами і смутками, добром і терпінням.

Сонце приносить радість, життя та щастя, так як Христос є радістю Святих і ангелів в небі.

Врешті сонце є може одиноким можливим зображенням безконечної Тайни, що її висказуємо словом Богочоловік. Це слово, що в якімсь непонятім й невисказанім скороченню містить у собі все, що висказане всіми книгами Старого і Нового Завіту. Це слово, що його й ангели лише

[1]) I Кор. XV, 41.

вчасти розуміють, є висказуване, зображуване цим небесним тілом, що є на небі, а без якого нас на світі не було би, що є в безконечности від нас віддалене, а до нас приходить і заглядає у віконце нашої нужденної, маленької хатини; воно в небі і з неба, а „відвідує нас, щоби „просвітити нас, що сидимо в темряві і тіни смертній“ [1]). Воно в коротенькій хвилині переносить нас з ночі у день, так як Христос переносить нас зі смерти в життя; воно весь світ переміняє, як наука і благодать Христа.

Без нього не можемо нічого вдіяти, як і без благодати Божої. Воно таке безмежно гарне і миле, що не можна його бачити і не полюбити. Воно таке добродійне, наче само життя, одначе страшне, коли палить — так як Христос лежить на упадок і повстання многих [2]).

Схід сонця вже в думці обох пророків Захаріїв є символом воплочення Божого Сина, а з того й символом Богоявлення — Епіфанії. Є також і символом Воскресення — так як захід сонця є символом Христової смерти. Думаю, що в богатьох інших причинах можна би знайти сторони, в яких сонце є вірним образом Ісуса Христа.

Коли зважиться, що цілий матеріяльний і зовнішній світ є *лише зовнішньою лушпиною, що покриває всотеро* більші світи, ідеї, що в порівнанню зі світом ідей світ матеріяльний є лише далеким відблеском, тінню правди, тоді сонце представиться нам передусім як образ Христа; воно в першу чергу служить на те, щоби представити Христа; воно перед віками було на те сотворене й на те досі істнує. Воно є маніфестацією-обявленням Божої природи у зовнішньому діланню на сотворіння, значить воно є наче Христом, відблеском, образом, іконою і символом Христа.

о. Др. Г. Костельник

Крижівська епархія

II Історія Українців

А) Руснаки

(Докінчення)

Великі воєнні змагання між Австрією і Туреччиною закінчилися миром у Пожаревці 1718 р. Землі на північ від Сави та Дунаю, значить: Славонія, Бачка (між Дунаєм і Тисою) та Банат (між Тисою і полудневим Семигородом), остаточно залишилися при Австрії.

[1]) Лука I. 79.
[2]) Лука II. 34.

А вони, особливо Бачка і Банат, по відступленню Турків були майже порожні. Мешкали в них тільки Серби та в меншій части Хорвати (Бунєвці, Шокці). Марія Тереса стала кольонізувати сі краї, а докінчив коньонізацію Йосиф II. Першенство, особливо за Йосифа II-го, мали Німці (їм давано найбільші полекші і підмоги). Вийшло так, що Бачка і Банат нині представляють собою правдивий „Вавилон": одно село сербське, друге німецьке, третє словацьке, четверте мадярське, пяте руснацьке... Особливо долішня Бачка (в горішній Серби, Хорвати і Мадяри).

Перші Руснаки зявилися в долішній Бачці 1746 р. в невеликому числі, бо тільки 11 родин. Поселилися на території нинішнього Керестура.

Керестур се мадярська назва. Керест — ур буквально: Хрест — Господь. В давній Угорщині був звичай називати села по патроні церкви, значить, що тут церква була посвячена в честь Господнього Хреста. Керестур, як чисто мадярське село істнував від XIV в. до 1526 р. (битва під Могачем). Коли Руснаки стали кольонізувати сей край, не було тут ніякого села, тільки сама назва залишилася.

В 1751 р. у Керестурі вже була руська парохія. Кольонізація тревала до 1887 р., коли була урядово застановлена. Одні кольоністи тягнули за собою других і навіть вербували їх на поручення державних властей. Держава була власницею тих земель. Керестурські кольоністи походили з Закарпаття, із земплинського комітату, з пряшівської епархії.

Керестур був першим руснацьким селом у Бачці. Те своє першенство задержав він до нині, як найбільша і найстарша, чисто руснацька кольонія в полудневих краях. Нині Керестур числить ок. 6.000 мешканців; ок. 1790 р. числив 2.000 душ, а в половині XIX в. ок. 4.000 душ.

Спершу мав Керестур урядову назву „Надь (Великий) Керестур", потім „Бач-Керестур" (Бачванський К.) для відріжнення від інших Керестурів, яких на Мадярщині було дуже богато. В Югославії дістав він урядову назву „Руський Керестур", по сербськи „Руски Крстур".

В рр. 1765—1768 скольонізували Руснаки ще одно село в Бачці, Коцур (урядово Куцора), у віддаленню 14 кльм. від Керестура в східному напрямі. Одначе Коцур лиш у більшости руснацький, меншу часть становлять Мадяри і Німці (та всі вони вміють по руснацьки). Коцурські Руснаки також походять з Закарпаття, з боршодського комітату і незначно ріжняться в мові від Керестурців: Керестурці говорять „були", „іще", а Коцурці „булї", „ещі" і мають кілька своїх спеціяльних слів. Ні одні, ні другі нізащо не хочуть відступити від свого. Коцурці більше гордовиті. Мова бачванських Руснаків та сама, якою говорить населення по-

вкола Пряшева на Закарпаттю. Тут називають її „словацькою“, бо й велика часть східних Словаків так говорить. У дійсности се мішанина української, словацької і польської мови (польський наголос, *дз*, *ц* замісць *дь*, *ть* і т. ін.).

До Керестура й Коцура прибуло яких 2.500—3.000 кольоністів Руснаків. А з тих двох сіл вони з часом розсіялись по Бачці та по Славонії, творячи нові кольонії по сербських селах та містечках. Нині всіх Руснаків з тих двох пнів є ок. 20.000.

Вони задержали свою віру і мову та звичаї головно тому, що всюди живуть у компактних кольоніях і женяться тільки між собою. В Коцурі буває, що наш парубок жениться з Мадяркою, або наша дівчина віддається за Мадяра, але тоді мадярський дім невідклично русначиться. Також у Керестурі є кілька мадярських родин, одначе вони в короткому часі вповні зрусначилися і навіть римський обряд змінили на грецький.

В Керестурі і в Коцурі школи були спершу церковні, від 1888 р. громадські. Мадяризація шкіл зачалася саме з того часу, як я почав ходити до школи (десь від 1890 р.). Мовою навчання стала мадярська мова, а „руської“ мови ми вчилися тільки як предмету. Старша генерація (нпр. еп. Няради) зовсім не вміє по мадярськи, бо доки школа була церковна, мадярського дуже мало вчили.

До середніх та до висших шкіл посилали наші Бачванці своїх дітей одні до мадярських, другі до хорватських. Ті, що осіли в Славонії (властиво в Срімі, що є східною частю Славонії, між Дунаєм та Савою), всі посилали своїх дітей до хорватських шкіл. А також у їх народних школах мова навчання була хорватська (так і нині).

Треба знати, що на території Хорватії та Славонії за часів Австро-Угорщини всі школи були хорватські, мадярської мови не вчили в них, навіть як надобовязкової. (Серби і Хорвати мають ту саму мову).

Священики (задля осідку епархії) кінчили хорватські школи, учителі звичайно в Ужгороді. Так складалося, що наш нарід мав переважно і своїх священиків і своїх учителів. Навіть коли мадярська влада перебрала керестурські школи на державний етат, то Керестурці при контракті вимовили собі, що учителями мають бути наші люди. Коцурці аж до розвалу Австро-Угорщини не випустили своїх шкіл зі своїх рук — не хотіли передати їх державі.

Вже з того одного факту ясно, що в Коцурців була більша національна свідомість, думаю, що головно тому, що їм доводилося співжити в селі з Мадярами та Німцями, а сі контрасти підбичовували їхнє національне почування та страх перед мадяризацією. А залежало се також від коцурських дяко-учителів Губашів, що були „руськими“ па-

тріотами з закраскою „панрусизму“, і те психічне наставлення залишилося в Коцурців до нині — з додатком небулярного „православія“.

Годиться згадати, що в Керестурі і в Коцурі є по двох дяків; один — старший — мусить мати учительський іспит (одначе не є зобовязаний навчати в школі), а посади тих дякоучителів світлі (резиденція з 4-ома кімнатами, з городом, поля — половина стільки, як має парох, $^1/_4$ кірця пшениці роківщини від кождої хати). В інших селах посади дяків слабші, бо й позиції священиків гірші.

Часто бувало і буває ще й тепер, що в наших парохіях священиками є Хорвати („жумберчани“), та вони вкоротці вивчаються руснацької мови (се мабуть найлегша мова зі всіх словянських, наче якесь словянське есперанто) і нарід зовсім не відчуває ріжниці, чи се свій священик, чи Хорват.

Очевидна річ, що приналежність до крижівської епархії немало причинилася до красшого збереження національности бачванських Руснаків.

По світовій війні всі полудневі Руснаки, разом з босняцькими та славонськими Українцями найшлися в одній державі — в Югославії та в одній епархії (Боснія передтим була відділена від крижівської епархії і становила окремий Апост. вікаріят).

В нових державних відносинах Бачванці (саме Бачванці) стали незвичайно рухливими на національному полі: заснували свою „Просвіту“ („Руске Народне Просвітне Дружство“) з осідком у Керестурі, видають свої шкільні книжки, календарі, в останніх роках навіть тижневий часопис „Руски Новини“, а під кінець 1932 року купили в Керестурі найбільший дім у селі, щоби обернути його на „Народний Дім“.

Головні подвижники сього національного руху походять з Керестура: Преосвящ. Наряди, о. Мих. Мудри, керестур. парох, о. Юрій Біндас, коцур. парох, тай моя смиренність.

Керестурці „перескочили“ Коцурців, що спершу відтягалися від національної роботи, бо хотіли, щоби книжки писати якоюсь „загальноруською“ мовою (та самі не знали, яка се має бути мова in concreto); з часом Коцурці вписалися до „Просвітного Дружства“, одначе й донині там нема єдности. В них покутує своєрідне „кацапство“, що переслідує український нарід всюди на світі.

* * *

Статистика руснацьких парохій. У Бачці:

1. Руський Керестур, вірних ок. 6.000; парох і два сотрудники; крім парох. церкви є ще в полі (у віддаленню 3 км. від села) велика каплиця — „водиця“ — в честь Преч.

Діви, яка там мала являтися. Дві школи в селі, третя в полі для дітей, що на салашах; школярів 698. Школи державні, мова навчання руснацька. Посілість села 11.776 моргів.

2. Коцур, вірних 2971; парох і сотрудник: шкільних дітей 386; посілість нашого населення 5.000 моргів.

3. Дюрдьов (серб. Дюрдєво); недавна кольонія в сербському селі недалеко Тиси, парохія від 1893 р.; вірних (наших) щось понад 2.000, шкільних дітей 317; посілість 2.964 моргів.

4. Старий Вербас (серб. Врбас), величезне німецько-сербське село (ок. 15.000 мешканців), наша парохія від 1860 р., вірних 910, шк. дітей 116, посілість 186 моргів (наш нарід тут переважно убогий, а котрі богатші, мають своє поле на території інших сіл — салаші).

5. Новисад (наш нарід називає се місто Варадин), місто над Дунаєм, осідок сербського епископа. Наша парохія від 1780 р., вірних 500.

В Славонії (в Срімі):

6. Петровці (колись сербське село, тепер майже чисто наше), парохія від 1836 р., вірних 1.400, посілість 2.045 моргів.

7. Миклушевці (по нашому: Миклошевці, колись сербське село, тепер майже чисто наше), парохія від 1858 р., вірних 800, посілість 808 моргів.

8. Шід (сербське містечко), тут була велика посілість (1.000 моргів) крижівських епископів, по світовій війні підпала під парцеляцію; парохія від 1810 р. (найстарша наша кольонія в Срімі), вірних 1.006 разом зі сусідними селами Мала Вашіца (72 душ) і Батровці (38 душ); посілість 860 моргів (перед парцеляцією еписк. посілости).

9. Бачинці (сербське село), парохія від 1850 р., вірних 860, посілість 966 моргів.

10. Беркасово (по нашому: Беркасов, сербське село); до 1919 р. се село належало до парохії Шід; вірних 920 разом зі селами Прібіна Глава (311 душ, сих Руснаків опісля виріжнимо), Сот 50, Моловіна і Ілок 20.

11. Пішкоревці (хорватсько-„шокецьке“ село над Савою), парохія від 1909 р., вірних 660, в Пішкоревцях 340, а решта в селах: Андрієвці 120, Гарчін 52, Полянці 40, Шапці 30, Чайковці 20, Старо Тополє 18; посілість 1.490 моргів.

12. Раєво село, парохія від 1911 р., вірних 734; в самому осідку парохії лиш 118, а решта порозкидані в селах: Гуня 82, Дюріч 64, Врбаня 67, Бошняці 10, Жупаня 5, Дреновці 5, Соляни 8, Оток 12, Комлетінці 9, Прівлака 2, Вінковці (містечко) 80, Андріяшевці 93, Церна 8, Яміна 53, Брчко 46, Ніємці 10.

Се все недавні кольоністи і, як видно, вже кидаються в розсип, що — очевидно — загрожує винародовленням.

13. Мітровіца (містечко над Савою), парохія від 1886 р., вірних 650.

Руснаки з Мітровиці та з Прібіної Глави (гл. під Беркасово) се також кольоністи із Закарпаття, але вони прибули тут щойно в 70-тих роках XIX в.

Їх мова була більше зближена до літерат. україн. мови, одначе вони — молодша генерація — вже забули її і говорять у Мітровиці по хорватськи, а в Прібіній Главі під впливом наших беркасовчан зачинає переважати між ними руснацька мова.

Коли додамо ті всі числа, то вийде нам, що Руснаків, Керестурців і Коцурців по походженню є 17.990, а Мітровчан 961. Кількасот Керестурців та Коцурців є в Америці, в Канаді та в Аргентині (зі самого Керестура ок. 230). Так число усіх бачванськo-срімських Руснаків доходить до 20.000 (наша статистика має за підставу стан з 1929 р.).

* * *

Б) Галичани

Галичани стали оселюватися в нинішній Югославії десь від 1900 р. Одна їх частина осіла в (західній) Славонії, друга в Боснії. Найбільше є Подоляків, одначе є й Лемки.

Статистика тих, що осіли в Славонії:

1. Каніжа, парохія від 1908 р., вірних 632 ось у такому розміщенню: Каніжа 295, Шумече 150, Бановці 68, Сбєг 65, Кути 29, Бебріна 15.

2. Липовляни, парохія від 1909 р., вірних ок. 1.000, в Липовлянах 321, в Новій Суботській і Брестачі 245, а решта розсіяна в 16-ох селах.

3. Сібінь, парохія від 1908 р., вірних 1.124; Сібінь 161, Слободніца 129, Одворці 197, Магіч Мала 134, а решта розсіяна в 25-ох селах.

В Боснії:

4. Банялука (містечко), парохія від 1917 р., вірних 1.500, промір парохії виносить 73 км., села, що належать до парохії: Опсєчко, Яблан і Церовляни. Своєї церкви в Банялуці наші вірні не мають, але служать у римо-катол. катедральній церкві.

5. Деветіна, парохія від 1903 р., вірних 1.475; Деветина разом зі селам Алексічі, Бошковічі, Кадіняни 894, Гасви 317, Грвачани 208; церква спільна з римокатоликами.

6. Козарац, парохія від 1910 р., вірних 1.049: в Козарці равом зі селами Трняни й Камічани 720, Марічка 230, Пастирево 56, Мілаковці 23, Прієдор 20.

7. Пряявор, парохія від 1900 р., вірних 1.700: Пряявор місто 85, в околиці 170, Мравіца 182, Конюковці 95, Ратковац 93, Галіповці 52, Караче 96, Долине 33, Велика Ілова 77, Бабановці 198, Лужани 145, Вучіяк 164, Штрбці 298, Палашковці 15; власна мурована церква.

8. Стара Дубрава, парохія від 1906 р., вірних 650; в дочерній Нова Дубрава є 400 вірних, в Камениці 270, тут є монастир оо. Студитів, від 1927 р. мешкають у ньому Василіянки.

9. Срдєвічі-Лепеница, вірних 623 у 6-ох селах.

10. Лішня-Муїнці, вірних 566 в 8-ох селах.

11. Дрвента-Детлак, вірних 590 в 9-ох селах (між ними й місто Сараєво); служать у римокат. церкві.

В Муїнцях перейшло на православіє 300 душ.

Всього разом Галичан у Славонії 2.774, в Босні 11.779, з православними щось понад 12.000; разом ок. 15.000.

Отже всіх Українців у Югославії буде ок. 35.000.

III

Македонці і Румуни

По світовій війні припали до крижівської епархії уніятські парохії в Македонії. Унію тут поширили французькі монахи Лазаристи ще в 1860—1870 роках, коли сі землі находилися під Туреччиною. Уніятів було ок. 10.000. Одначе від повстання Югославії настали для них гірші часи, бо тамошні Серби ставляться дуже ворожо до унії. Тепер є три парохії: Дєвдєлія, Радово і Струмица; в Радові є 500 вірних, у Струмиці 1.194, в Дєвдєлії не зазначено.

В Банаті є дві румунські уніятські парохії: Янков мост, 1616 вірних (в 36-ох селах); Марковац, вірних 800.

* * *

Так бачимо, що крижівська епархія в дійсности залишилася „вратянською", себто „епархією для еміграції". Се була її реальна назва. Спершу вона була епархією для сербської еміграції, а в останніх двох віках стала вона епархією головно для нашої української еміграції, без якої певно не істнувала би.

о. Ст. Хабурський

Діточі садки-захоронки і ми

(Докінчення)

VI

Чому справу діточих садків і захоронок маємо ми взяти на себе? Відповідь на це питання вже міститься в досі сказанім. Тому ми, бо це наша справа, бо ми одинокі до цього покликані і це один з наших головних обовязків. Політичні партії? Це не їх діло. Установа „Рідна Школа"? Вона сьогодня не має настільки сили. Зрештою силою найновіших законів вона є так в своїй діяльности обмежена і узалежнена від „всіх і вся", що з давної „Рідної Школи" остала тільки тінь.

Не лишається отже ніхто, тільки Церква. На нас тяжить обовязок творити діточі садки при церквах, під опікою церкви, під наглядом наших церковних Властей. Якою має бути їх внутрішня організаційна форма, то це питання стоїть отверте. Тут повинні висказати свої думки і погляди наші педагоги. В який спосіб буде виконувати духовна Власть нагляд над ними, чи через дотеперішніх шкільних референтів, чи через спеціяльну педагогічну раду, се вирішить вона сама.

Нині одно ясне: стоїмо перед фактом, що моральним вихованням мусить занятися Церква; що буде завтра, не знаємо. Може завтра будемо змушені закладати церковні школи. Історія не раз любить повторюватися. Цього року святкуємо 160-літню річницю народин о. І. Могильницького, першого каменяра-священика на полі народно-церковного шкільництва*).

Маємо свою найвисшу духовну школу, Богословську Академію, Епархіяльні Ліцеї, великі та малі Семинарії, гімназії, то чому не можемо мати своїх парохіяльних шкіл. Сьогодня нам страшно, завтра привикнемо, освоїмося з тим і скажемо, що воно так має бути.

VII

Зі справою діточих садків, тісно звязана ще одна справа, котру конечно мусимо позитивно розвязати, а саме справа, власних церковних домів. Брак власної домівки, в котрій можна б було свобідно і кождої хвилі зійтися, дається дуже дошкульно відчувати. Тут мабуть одна з причин недомагання у нашій праці, якої не можна належно розвинути.

*) В р. 1773 о. І. Могильницький. „Нива" 1932, стор. 459.

Прийдеться зробити найзвичайніші місячні сходини брацтва чи конференцію і не має де зібратися, а про більші збори, частіші сходини, для читання катол. преси, книжок, відчитів і т. д. то й мови нема. Що ми дотепер вже сего не зробили, то це ще можна сяк-так оправдати, бо ми непотребували ще цього; все релігійно-церковне життя а з ним і наша душпастирська праця скупчувалася майже виключно в церкві; тут вона зачиналася і кінчилася (не згадуючи про працю громадсько-суспільну).

Нині, коли церковні мури для нас вже за вузькі, коли ми у своїй релігійно-душпастирській праці вийшли з закристії та розбудували поле тої праці через Католицьку Акцію, й Укр. Кат. Союз, ми мусимо рішучо мати свої домівки поза церковними мурами, котрі булиб для нас і для тих товариств точкою опору. Таксамо для діточих садків є конечна власна домівка. Будуємо на ерекц. чи церковних площах, городах кооперативні, читальняні доми, то чому не можемо вибудувати церковні чи братські?

Справа фондів, це вже річ місцевих христ. товариств, як Укр. Кат. Союзу, Кат. Акції і церковних брацтв. Їх треба вишукувати і збирати вже зараз, заряджуючи збірки, складки, концерти, вистави і т. д. Хотілосяб звернути увагу на одно, а саме, щоби такі доми були будовані після певних плянів, тому добре булоб вибрати деканальну будівельну комісію, котра занялася б виготуванням плянів і наглядалаб над точним виконанням його. Такі пляни (два чи три) може виконати котрийнебудь з наших архитектів і після них належалоб будувати. Інакше вийде заколот, а то і шкода, як це було з будовою приходств, де кождий будував після свойого розуміння, практичного змислу та артистичного смаку і вийшли нераз страшні „будівлі", до всего подібні і на все придатні, тільки не на приходства і мешкання священика. Хай отже реальним стане клич: В кождім селі церковний дім!

VIII

Зачинати працю треба вже цього року, починаючи від сезонових діточих садків в часі літних місяців, часі найтяжших пільних робіт і жнив. Вони навіть не потребують мати назви садків, але просто опіка над дітьми. Кошт удержання такого садку мінімальний. Треба дати провідниці помешкання, харч і 50 зл. місячно (а може й менше). На помешкання кімната в селі знайдеться цеж літо; одну особу прохарчувати можна легко. Люди поможуть (принесуть молока, масла, яєць й інших харчів), а навіть самі прохарчують, якщо священик не мешкає в селі (прилучена). На оплату зложаться по 1 зол. місячно від дитини, щось жертвує кожда кооператива, хочби в формі товар. звороту членам, щось діточі пописи, діточа вистава чи концерт і т. д. Про це вже подбає провідниця.

До помочі вибрати собі з брацтва кілька жінок-матерей, котрі охочо поможуть. Цілу справу треба приготовити кількома відповідними проповідями в церкві, найкрасше про християнське виховання дітей та обовязки христ. родичів супроти дітей. Справа є рішучо легка до виконання, тільки треба трошки охоти. Коли священик старший, т. зн. коли в нього є вже старші діти-студенти, то вони займуться і справу поведуть. Розуміється, що в програму діточого попису (в половині) і закінчення мусять безумовно війти богослуження. Найкрасше, щоби діти бавилися коло церкви, і тоді вони кождий день зачинають і кінчать молитвою в церкві. День попису чи закінчення садку зробити торжественним днем „Укр. катол. Дитини".

Багато священиків вже фактично веде садки, тільки що не під опікою і покровом Церкви, але читальні чи кружка „Р. Ш.", Союзу Українок і т. д.

Підписаний вів минулого року два садки, в матірній і дочерній, під опікою Церкви. Родичі не можуть собі нахвалитися. На закікчення діти плакали, що завтра вже не підуть до садочку. Тепер родичі вже заздалегідь питають, як то буде з садком; хочуть, щоби була та сама „пані", а матері вже від тепер складають по 10 гр. тижнево на руки вибраної сестриці-скарбнички „на садок". В такий спосіб нарід зачинає вже помалу розуміти справу виховання дітей. Треба нам піти в цім великім ділі на зустріч, взяти його в свої руки та повести його шляхом Христових ідеалів.

IX

Діточим садком маємо ми започаткувати виховання нелише дітей в передшкільному віці, як це має передшкілля, (це та новість в новій шкл. законах), але — і це найважніше — дітей у шкільнім віці. Це само зрозуміле. Цілий рік опікується дитиною школа — а на феріях, коли нею ніхто не турбується, мусить занятися нею Церква. І коли шкільні власти забороняють всяким товариствам вмішуватися до шкіл. молоді, то хіба Церкві того права не відмовляє, до Церкви це не відноситься. В той спосіб має Церква безпосередній вплив на виховання дітей до 14 літ. Для дітей зглядно вже для дорослу маємо „Марійські Товариства" в котрі організуємо їх безпосередно після закінченням радше ще на рік перед закінченням школи, отже останній шкільний річник треба вже обовязково зорганізувати в „Марійськім Товаристві". Для шкільної молоді (сільської) дуже відповідне і вистарчаюче є товариство, зорганізоване на основі статута Впр. о. Кульчицького (гляди „Нива" 1931, ст. 173).

Розуміється, що при тому мусить бути вже готова парохіяльна, діточа бібліотека й діточа читальня (в церк. до-

мі). Все те мусить бути живе в нутрі — через Сл. Божі св. сповіди, конференції, відчити, читання і т. д., і на зовні — через релігійні маніфестації в походах зі своїм прапором, вистави з реліг. сюжетом і концерти. Старша молодь або лишалася би дальше в Мар. Союзах, або переходилаб автоматично прим. з 21 р. життя до Товариства висшого ступня, як Апостольство Молитви, Кат. Акція і Укр. Кат. Союз. Як бачимо, то це праця літ. повільна, мозольна, непоказна, праця, яку треба зачати від основ і вести безупину послідовно, крок за кроком, та зате хосенна у своїх наслідках і одинока дорога до христ. перевиховання нашої молоді.

З разу всюда і всім мусить бути сам сдященик, та зчасом він підховає собі здібніших, котрі зможуть його в богато річах заступити.

X.

Певна річ, що ціла справа не так легко дасться перевести в діло. Треба буде вложити богато труду, праці, гроша і жертви. Бо в нас нема до такого діла всего потрібного: ні відповідних церковних чи парохіяльних домів, ні відповідно вишколених і в достаточній скількости провідників чи провідниць, ні сталих фондів на їх удержання. А все те справи дуже важні і трудні до зреалізования, головно в нинішніх часах. Та з другого боку діло є таке важне, що гідне і найбільших жертв і трудів. Представмо собі тільки цілу нашу Галицьку церковну провінцію ось в такім стані: в кождім селі свій церковний дім, в кождім селі як не захоронка, то сезоновий діточий садок чи оселя, при садку діточа читальня, бібліотека — скільки дітей моглиб ми в них згуртувати, скільки добра влялиб ми у їх серця. Скільки нових робітників вже зараз стало би з нами до праці! В кождому селі інтелігентна людина з християнським світоглядом стає нашим помічником у праці.

І повести так працю рік, два, пять, десять, напевно змінилосяб обличча нашого села.

А це нині, — в часах, коли „царство антихриста“ намагається вирвати з душі народу віру в Бога та викинути Христову науку з цілого громадського життя, а на її місце вщепити моральну гниль і зіпсуття — таки чи не найважніша справа!

Тому не станемо отягатися, а візьмемося жваво за діло, яке в майбутности має нам виховати світських апостолів до помочі у нашій важкій душпастирській праці.

Українська Молодь Христови

Величавий перебіг свята молоді

Свято „Українська Молодь Христови", яким український нарід Галичини започаткував великий ювилей 1900 ліття смерти і воскресення Господа нашого Ісуса Христа — пройшло з такою силою і величавістю, якої Львів впродовж своєї довговікової історії ще не бачив. Величавий у свій час сокільсько-січовий здвиг в 1914 році — це тільки мініятура тієї сили і величі, яка зявилася у Львові в памятних днях 6 і 7 травня 1933. Такої маси людей, здисціплінованої і розентузіязмованої, що зїхалася з усіх кінців Галицької Землі, ніхто, навіть найбільші оптимісти не сподівалися оглядати.

А оптимістів напередодні самого Свята було дуже мало. Противники, свої-перепонами моральної натури, та ще більше чужі — перепонами натури технічної, — кидали організаторам Свята такі важкі колоди під ноги, а всілякі труднощі в останніх днях перед Святом росли з такою непереможною силою, що навіть найбільші оптимісти з Ділового Комітету Свята почали тратити духа. Дебатовано вже навіть над тим, щоби ціле Свято або загалом відкликати, або відложити його на пізніше, щоби можна було виконати усі ті мимоги, що їх ставила державна влада. Серед членів Ділового Комітету і серед усіх, хто близше цікавився Святом і кому на серці лежало як найкрасше його переведення, запанувало поденервування і пригноблення, що осягнуло свій вершок у четвер вечером, коли то, з огляду на розбіжність думок, рішення — чи Свято має відбутися чи ні — віддано в руки Впреосв. Митрополита. І хоч запала вкінці постанова, що Свято має невідклично відбутися в означенім речинці та наступило у всіх успокоєння, вернула бадьорість і ще більше зросла просто неімовірна праця організаторів*), то великих оптимістів і тоді не було надто богато. І нема в цім нічого дивного. Ніхто не знав як слід нинішнього нашого села чи міста, його великої релігійної і національної свідомости, його організованости й карности. Ми мірили все передвоєнною мірою, а тимчасом свідомість народу, як і все в нинішніх часах, росте і розвивається в прискоренім темпі, зростаючи не тільки в ширину, але й глибину. Серед метушливої праці і клопотів усі майже забули й на те, що наше духовенство і Церква ще й нині не стратили свого великого впливу на нарід, що на їх поклик він піде туди, куди йому вкажуть. А не знаючи як слід того всего, між тими, хто брав близшу участь в організуванню Свята, в обличчу тих перепон, які до Свята ставлено, мало було

*) Ініціятори Свята втягнули рішучо замало людей до праці над підготовкою Свята.

оптимістів. Тому всі просили Бога, щоби Свято вдалося. І Свято вдалося! Скількість учасників, їх бадьора постава, їх почуття ладу і карности та загалом уся краса і велич їхнього виступу — перейшли найсміливіші сподівання і найбільших оптимістів!

Не будемо запускатися у глибші міркування над значінням Свята, бо скупі рамці нашого органу на це не позволяють (зробили ми це зрештою, хоч дуже коротко, на іншому місці сього числа), але — щоби передати потомности цю радісну в життю нашої Церкви і народу подію, подамо й ми в хронольогічнім порядку перебіг тих великих, може й історичних днів.

Та заки станемо описувати сам перебіг Свята, подамо привіт Впреосв. Митрополита, з яким він звернувся в навечерію Свята до молоді і який був надрукований у нашій пресі, бо він вияснює суть і завдання Свята.

„Витайте у Львові"! — пише Архипастир. „Ви зїхалися, щоби доказати свою вірність і відданість Христові Спасителеви.

Як Митрополит сердечно Вас усіх тут вітаю, тішуся дуже сим зїздом, що всьому світови доказує, як Ви, наша Молодь, привязані до Ісуса Христа, до св. віри наших батьків, до св. католицької віри і до св. католицької Церкви.

У Львові відновите приречення вірности Христови. Це приречення Ви складали вже у день св. Хрещення через хресних родичів. Це приречення Ви відновляли у кождій св. Сповіди, з приводу Місії, яка в неодному з Ваших сіл відбувалася. Так торжественно, так прилюдно, при стільки свідках Ви цього приречення ще не складали. Нехай ця хвиля глибоко запишеться у Вашій памяті! Будьте до смерти вірні цьому приреченню! Прирікаючи вірність Христови, Ви наново приймаєте обовязки зглядом Його св. Церкви й прирікаєте свято і вірно, по христіянськи виповняти обовязки Ваші зглядом Українського Народі.

Ніхто Вас не змушував прибути до Львова на це свято. Ви добровільно і свідомо пішли за запрошеннями Ваших духовних Отців і тих світських щирих католиків, які своїми заходами й трудами причинилися до уладження цього великого торжества. Ті запрошення одобрив та повторив і я. Ви їх послухали і торжественно вілдаєте Христови Спасителеви Ваш поклін богопочитання і щирої вірности.

У сповненню цього доброго діла Ви мусіли побороти неодну перешкоду, бо у сповненню добрих христіянських діл, усе треба поборювати багато великих труднощів. Деякі люди представляли Вам ріжні небезпеки й хотіли у Вас вмовити недовіря до св. Церкви. Вони боялися того, що люди звичайно політикою називають, думали, що політики захотять того релігійного свята вжити для своїх цілей. Вони голосили, що сама св. Католицька Церква має якісь полі-

тичні ціли, до яких хоче Вас затягнути. Вони були у блуді. Можу Вас усіх запевнити, що св. Католицька Церква на нікого ніколи не накладає обовязку якоїсь політики. Політика змінна, може бути кожної днини інша. Обовязки св. віри і християнсько-католицької моралі незмінні — вічні.

Ця католицька мораль дозволяє на всяку політику, непротивну Божим законам, — але ніякої політики ніколи людям не накидує. І ми, Ваші душпастирі у парохіях і я, Ваш зверхний душпастир, ніякої політики ніколи Вам небудемо накидати. Досить з нас, коли будете до смерти вірні Христови, — досить з нас, коли по християнськи, по Божому сповните Ваші обовязки зглядом родителів, рідні, зглядом Українського Народу.

Нинішній день хай буде для Вас памяткою на ціле життя! Хай буде початком красшого, висшого, більше християнського, більше Божого життя! Хай буде початком нового, — святого життя!

Стоячи над гробом, старець, що через ціле життя цілим серцем Вас любив, як батько рідних дітей любить, бажаю вам на цю дорогу обильного Божого Благословення!

Благодать Господа нашого Ісуса Христа і любов Бога й Отця і Причастя св. Духа нехай буде зі всіми Вами! Амінь. *† АНДРЕЙ МИТРОПОЛИТ.*

Коли цей привіт появився на сторінках часописів, то на вулицях Львова вже почали появлятися перші групи учасників. Була то пятниця, 5.травня, навечерієє храмового празнику архикатедрального храму св. Юра. В ночі приїхали перші надзвичайні поїзди. На желізничих двірцях, львівських і підльвівських (Скнилів, Персенківка і ін.) урядували вже інформаційні бюра, нічлігова комісія, в Д. Комітеті почав функціонувати санітарний відділ. В Д. Комітеті, що урядував в перманенції, розпочалася горячкова праця.

В суботу 6. травня розгін праці з години на годину більшав. По вулицях міста було вже видно цілі зорганізовані групи молоді в національних убраннях. Львів прибрав зовсім інший, ніж звичайно, вид. Якийсь живіший, святочний.

В суботу вечером почала українська молодь напливати вже наче лявіною. Того вечера зареєструвалося в інформаційних бюрах Свята понад 25 тисяч учасників. Крім того, як усе в таких випадках буває, десятки тисяч, прибувши до Львова, не вспіли вже зареєструватися.

В суботу вечером розпочалася теж **інавґурація** Свята. О 17 годині задзвонили усі дзвони в наших львівських церквах, звіщаючи світови, що велика релігійно-національна маніфестація української молоді почалася. Подвіря коло храму св. Юра і ціла площа заповнилися струнками рядами молоді з Христовими прапорами.

Привитав учасників Свята Преосв. Іван промовою, в якій підніс вагу моменту та вказав на радісний факт, що молодь, мимо важких обставин життя, вже першого дня Свята так численно явилася, ведена великим бажанням: дати доказ привязання і відданости Христу Спасителеви і своїй Церкві.

Молебен, відправлений Владиками, Преосв. Іваном і Преосв. Никитою в окруженню численного Духовенства, посвячення двацяти чотирьох прапорів тих відділів, що вспіли були вже в суботу явитися у Львові, пориваюча, масова суплікація і щиро-сердечне відспівання католицького гимну — це були моменти, що надали інавгурації Свята незвичайно торжественний, величній характер — і стали гідним уведенням до святочної маніфестації наступного дня.

До пізної ночі у всіх львівських церквах було повно молоді, яка приступала до св. Сповіди, щоби, очистившися від гріхів, на другий день запричащатися на Торжественній Архієрейській Службі Божій.

Майже одночасно зі святочною інавгурацією тисячі електричних жарівок і сильні рефлектори освітили цілу маєстатичну будову св. Юрського храму і великий хрест на його копулі. Усі виходили із хат, щоби поглянути на чудовий вид. Такого ж ще у Львові не бувало! Цілу ніч неначе палав св. Юр і сповіщав світови, що надходить великий день Української Молоді, а одночасно спрямовував до себе усіх, хто приходив чи приїздив на Свято в ночі. Цілу ніч Святоюрський храм і всі подвіря були заповнені учасниками Свята, які заєдно з усіх усюдів напливали.

А тимчасом на площі „Сокола-Батька" йшли горячкові приготування. На місці колишньої трибуни станула деревляна, стилева каплиця, а радше піднебесне, на високому підвисшенню, замаєна зеленню і прапорами з емблемами Христа.

В неділю памятного 7. травня вже раненько загомоніли вулиці Львова гомоном пісень і тупотом учасників, що з усіх сторін спішили на площу „Сокола-Батька". Маса людей плила і плила без упину через кілька годин, так що площа вже біля 7 год. ранку була майже вщерть виповнена. Вся площа купалася в золотих промінняхлагідного, весняного сонця, гомоніла гамором стотисячної людської маси, горіла ріжнобавними цвітами народніх строїв і голубих, як небо, прапорів. Всюди зразковий порядок. Учасники уставлювались на призначені їм місця. Ліворуч заняли місця вірні із Станиславівської епархії, праворуч з Перемиської, а позаду, куди оком глянути, з Львівської архиепархії. На переді, біля престола, уставлено трибуни для членів Укр. Парл. Репрезентації, преси і представників укр. центральних установ. В ріжних місцях величезної площі працювали українські санітарні відділи під

знаменем „Червоного Хреста“. Однак назагал, крім кількадцяти випадків омлінь, не мали вони поважніших нагод до інтервенції.

Точно о год. 1/2 8, згідно з програмою, розпочалося свячення стокількадесяти деканальних прапорів, уставлених шпаліром від престола до центра площі.

А потім понеслися по цілій площі, зміцнені мегафонами, слова Торжественної Служби Божої, яку відправив Преосв. Іван в окруженню високого духовенства львівської Архиепархії, світського і монашого та відпоручника Станиславіської капітули. З обох других епархій не прибули на Свято ні Епископи-Ординарії, ні їх Помічники.

Голоси Епископів, священиків і хору Духов. Семинарії лунали широко-далеко, золоті ризи духовенства і епископські мітри блистіли на сонці, а стотисячне море голов мріяло ген-ген по площі, розцвітаючи що хвилини відділами пестрих дівочих убрань та синьожовтими прапорами.

Перед св. Причастієм виголосив Преосв. Іван святочну проповідь. „У 1900 ліття смерти Христа — неслись слова Архієрея у найдальші закутки великої площі — бачимо, як сповняються слова Голгофтського мученика: Я переміг світ. Ми прийшли до Нього, щоби з нагоди 1900 ліття довершення спасення людського роду віддати йому прилюдно честь і славу, яка тільки Богови належиться.

Це свято — Свято цілого Українського Народу. В столиці Галицької церковної провінції зійшлись ми нині, щоб тут перед Богом і перед світом засвідчити, що український нарід був вірний завжди Христови. А нині посвячує свою молодь Христови, цвіт народу. Щоби ця молодь тільки Христови служила, щоби вона признала цю перемогу Христа. Христос переміг нас любовю вічною, божескою. Все, що Він зробив, все було для нашого відкуплення. Вказав нам міць нашого життя. Дав Христос свої заповіти, дав Тайни свої, щоби дійти до тої остаточної ціли. Ми нині у 1900-ліття свого великого діла відкуплення, яке довершив Христос на Голгофті, ми складаємо Йому подяку. Нині в імени цілого нашого народу протестуємо перед Богом і світом проти тих, що відмовляють Христови належних Йому прав, протестуємо проти того царства антихриста за Збручем, протестуємо проти знущання над християнськими почуваннями українського народу по той бік Збруча. Віримо, що запевнення тих прав вимагатиме боротьби. Підіймаємо її. Стаємо в ряди лицарів Христових, які мають привернути належні права Христови у світі, які мають закріпити царство Боже на землі. Молодь нашу віддаємо Христови на власність. Коли ми будемо з Христом, тоді переможемо, бо хтож буде проти нас?

Ти, дорога молоде, цвіте і надіє наша, зложиш нині у стіп Царя усі свої найкрасші заміри, свою молодечу охоту

та запал, на услуги Царя. Ми маємо бути гідні сини, гідні батьків наших. Від 1900 літ тягнеться боротьба в імені Христа. А нині ніхто не поклав стільки жертв в імя Христа, що український нарід. І тепер обороняє він світ перед навалою антихриста.

Треба, щоби ми, віддаючи нашу молодь Христови, присягнули Йому вічну вірність.

В дальшій частині своєї промови еп. Іван згадав про благословення, яке Св. Отець уділив в день Свята цілому українському народови, а головно його молоді та про значіння Католицької Акції.

На закінчення проповіди заприсягнув Владика тисячні маси на вірність Христови, при чому піднісся цілий ліс рук. До неба полинули такі слова з тисячних грудей: **Христе Спасителю! У 1900-ліття Твоєї Хрестної Смерти і Воскресення прирікаємо Тобі досмертну вірність. Так нам Христе допоможи!**

Чудова, зворушлива хвилина! Тисячі, тисячі молоді зложили перший раз, так прилюдно і так масово присягу на вірність Христови, присягу під лопіт прапорів з Христовими знаменами, а вітер поніс ту присягу на широкі простори Української Землі, аж ген над Дніпро та Чорне Море, звіщаючи всім, що цвіт Народу — Молодь не дасть на поталу Христового Імени!

Після тієї зворушливої хвилини почалося святе Причастя. Двайцять священиків зійшло між маси народу, уставленого до приняття Найсв. Тайн — і майже цілу годину тревало це св. Причастя, в якому запричащалося ок. 12 тисяч осіб. Це, що правда, не надто велика скількість у порівнанні зі сотнею тисяч учасників — і організатори Свята цією дорогою просять усі ті тисячі вірних, які хотіли, але не мали змоги запричащатися, щоби вони їх оправдали. Бож самі учасники бачили, що таке масове св. Причастя просто перевисшало людські сили та не могло серед тої скількости народу дійти до всіх без виїмку. Зрештою, вже після Архієрейської Службт Божої, підчас уставлювання походу, відправлено при тім самім престолі другу, читану Службу Божу, підчас якої приступили до св. Причастя дальші тисячі молоді.

Підчас св. Причастя лунали по цілій площі релігійні пісні, виконувані ріжними сільськими хорами та орхестрами.

Після закінчення Служби Божої почалася перерва, підчас якої учасники Свята відпочали і підкріпилися. Але час наглив. Скоро почали впорядчики формувати поодинокі відділи й кольони, а о год. $^1/_4$ 12 вийшло з горішньої брами площі чоло величавого походу.

На самім переді йшла процесія святоюрського храму, за нею йшли Преосвященні Іван і Никита та висше духо-

венство, а далі, по хорі питомців Духовної Семинарії, три молодці несли великий прапор Ділового Комітету. За прапором ішов Діловий Комітет Свята разом з делєгаціями українських центральних установ — на першому місці з Українською Парляментарною Репрезентацією.

А потім, у взірцевому порядку та карности, пестрі відділи хлопців і дівчат, наперед епархії Станиславівської, відтак Перемиської, а вкінці Львівської. На чолі кожного відділу — священик в епітрахилі, за ним місцевий провідник, який командував відділом. Далі жовто-блакитний деканальний прапор. По боках — впорядчики Ділового Комітету з хоругвками.

Відділи цвіли народніми одностроями. Милували очі і будили одушевлення у публики мальовничі вбрання всіх околиць нашого краю. А переплітали цю масу процесії, орхестри, відділи організацій і т. д.

Похід попрямував Стрийською вулицею, і вдолину Кадетською — а звідти вулицею Коперника попри чудово і по мистецьки удекоровану церкву Св. Духа, де очікувало походу численне Духовенство і співав хор питомців. Далі багато удекорована Богословська Академія, зеленю килимами і прапорами, потім вул. Словацького, — і вгору по Сикстуській, попри прибрану зеленю Малу Семинарію. На горі скрутив похід вулицею Уєйського на площу св. Юра, де на окремій трибуні сидів у архієрейських ризах Впреосв. Митрополит Андрей в окруженню Епископів і Духовенства. Цілий, похід продефілював попри Князя Церкви, приймаючи з Його рук Архієрейське Благословення.

Цим величавим моментом масова частина Свята закінчилася. Похід, продефілювавши в часі майже 4 годин перед Митрополитом, частинами розвязувався в бічних вулицях — і учасники відділами розходилися в ріжні сторони міста. У всіх серцях радість, у всіх в очах одушевлення. Українська Молодь сповнила гідно свій обовязок супроти Спасителя-Христа-Царя.

—о—

А тепер питання числа учасників. Всіх учасників Свята було на площі Сокола-Батька і довкруги неї **далеко понад 100 тисяч**. В цій точці згідні всі українські часописи. В самому поході взяло участь, на основі обчислень Ділового Комітету, **ок. 50 тисяч осіб**. Решта поплила боками — і приглядалася походови з хідників.

Х.

о. Н. Павлосюк

Православні Українці на студіях у Львівській Богословській Академії

Перша спроба активного зближення православної Волині з греко-католицькою Галичиною датується від осені. 1922-го року, себто від року скликання першого сойму і сенату у відродженій Польщі, коли-то богато свідомих і енергійних Галичан, здержуючись від голосування до польського Сойму на знак протесту проти передчасної мілітарної окупації Галичини польською державою, — удалося на сусідню Волинь, де присвятили свою силу і своє знання на розбудження приспаної національної свідомости серед своїх братів, які у відмінних обставинах від Галичан не лише могли, але й мали обовязок приймати участь у голосуванню.

Однак фактичне зближення Волині й Галичини — зближення не лиш в національно-політичній точці, але на цілій лінії точок: національній, культурній, релігійній і т. д. почалося від часу (14. березня 1923 року), коли рішенням Ради Амбасадорів у Парижі Східну Галичину втілено в цілість польської держави. Тоді-то богато молодих Волиняків, прямуючи до Львова, що був у тому часі для Волині немов лєгендою, пораз перший, із затаєним віддихом, переступили „сокальський кордон" та ступили на шлях цілком иншого, нового для них національно-культурного життя.

Разом із національно-політичним зближенням наступає також зближення церковно-релігійне.

Волинська молодь заобсервовує грандіозну перебудову суспільного устрою: до голосу приходять національні сили, які дрімали впродовж століть; на всіх ділянках національного життя творяться нові високо-культурні цінности. Лишень один пункт у цілому ланцюзі розбудженої національної свідомости залишився у старій шкаралупі — у тому своєрідному „ветхому Адамови", і був різким дисонансом у гармонії універсального відродження. Сей пункт — се церковно-релігійне життя.

Іменно, церковно-релігійне життя православної Волині, в якому опинилося богато збігців після революційного розгрому синодально-царської Росії, на дальше заховало свій російсько-синодальний характер, при чому тепер, як і давніше, субстратом для православного ісповідання уважалося „русскость". Очевидно, що українство толєрувалося православною Церквою в Польщі з підроблювано-поблажливою міною, як щось таке, з чим із ріжних тактичних зглядів на разі не випадало задиратися, але в серці носилося прита-

єну ненависть. Знаменним симптомом сього загального непримиримого наставлення русофільського духовенства до „хохломанії“ було замордування сумної слави архимандритом Смарагдом (б. ректором Холмської Дух. Семинарії) варшавського митрополита Юрія, якого посуджували у задалекойдучому українофільстві. Кажуть, що Смарагд шукав у митрополичій палаті також і кремянецького архієпископа Діонисія (пізнішого митрополита), який видавався тоді волинським русофілам також надто українофільствуючим.

Всі ті хоробливі обяви в церковно-релігійному життю православної Волині очевидно не могли мати иншого впливу на українську молодь, крім відтручуючого. І длятого та молодь обернулася лицем в иншу сторону. Именно, обернулася в сторону львівської Свято-Юрської гори, де стояв з отвертими раменами і серцем великий Архипастир української Церкви — Митрополит Андрей.

Годиться тут відмітити також визначну ролю в ділі витворення галицької церковно-релігійної орієнтації у прав. волинської молоді — відомого холмського редактора і суспільного діяча п. Миколи Ваврисевича[1]).

Першим піоніром молодого руху, який приняв галицьку церковно-релігійну орієнтацію, був 20 літний волиняк, автор отсих рядків, який прибув до Львова в осені 1923-го року. Знаменним фактом є, що якраз у 1923 році обходжено 300-літній ювилей мученичої смерти Полоцького Архієпископа св. Йосафата — і що якраз із сею особливою історичною датою вяжеться перше конкретне зближення православної волинської молоді до львівської Греко-католицької Богословської Академії.

У слідуючому 1924 році прибуло іще двох: п. Тверд і п. Михалкевич. У 1925 р.: п. Наумів і п. Циганенко. В 1926 р. прийшов п. Осадчий, в 1927 р. п. Гаврик. У 1929. р. прийшло двох братів (з Володимира-Волинського): Юрій і Тимотей Процюки. В 1930. р. прийшли: о. Керша, о. Соловій, п. Рокецький і п. Калашник. У 1931 р. прийшли: п. Пекарчук, п. Клевчуцький, п. Якубович і п. Новосілецький.

1933-го року минає рівно 10 літ від часу, коли волинська релігійна молодь проклала перші стежки до Львівської Духовної Академії. Є се невеличкий своєрідний ювилей, який також вплететься у великий ювилейний вінок 150 ліття Львівської Духовної Семинарії.

Деякі Волиняки і Придніпрянці, як се зрештою і скрізь трапляється, пізніше виступили, не будучи в силі понести наукового і головно дисциплінарного тягару Духовної Семинарії, яка під тим оглядом, головно завдяки невсипущій

---

[1]) П. М. Варисевич удостоївся в 1932. році похвальної грамоти за християнську ревність від Иого Святости Пія XI.

праці нинішнього ректора, о. дра Й. Сліпого вповні дорівнює европейським науковим і виховавчим інституціям. Однак більша частина гідно залишилась на своїй позиції до кінця, присвячуючи всі свої сили на образування свойого ума, серця і волі, щоби відтак стати тим авангардом, що розбиватиме многовіковий мур взаїмного релігійного упередження і відчуження між християнським Заходом і Сходом, щоби вкінці здійснилася воля Господа Ісуса Христа, а наша мрія — і стало одно Стадо і один Пастир!

Значіння Львівської Семинарії і Богословської Академії для православної укр. молоді яко одинокого центру, де отся молодь може знайти своє правдиве релігійне і національне оформлення, сьогодня зрозуміли уже навіть не-Українці.

Рівночасно оцінено велику вагу і значіння, яке має Гр.-кат. Богословська Академія у Львові для унійних змагань тепер і матиме в будучності, чого доказом є той факт, що на студії до Львівської Богословської Академії приїздджають чужинці з Голяндії, Англії, Угорщини, Чехословаччини, Югославії і Болгарії. Тому слушно названо Богословську Академію у Львові на Унійній Конференції в Пінську у вересні 1932 року центром католицької науки на словянському Сході.

Вісти з наших установ

Майже всі наші священичі установи відбули недавно свої Загальні Збори. Всі вони основані для наших високих цілей і для нашого добра — тому повинні ми ними щиро інтересуватися та пильно стежити за їх розвоєм.

Зачну від **Товариства св. Андрея.** Організація поступила вперід, бо до неї приступили ще два деканати: струмило-камінецький і теребовельський, так що незорганізованими остали досі деканати: ходорівський, буський, золочівський, лопатинський, милятинський, оліївський, підкаменецький, винницький, глинянський, перемишлянський, янівський, яричівський перегінський, грималівський, зарваницький, залозецький, збаражський, козлівський, микулинецький, новоселецький, озірнянський і тернопільський, разом 22 деканати. Коли й ці деканати приступлять до Товариства — годі передбачити. Мабуть аж зі зміною деканів, бож преціньпередусім оо. декани повинні амбіціонувати на сій точці, щоби „мій деканат“ належав до зорганізованих деканатів, та не витикано йому, що нічого „в нас“ не робиться в тому напрямі, щоби облекшити своїй долі, придати чести свому

імени, піднести престіж духовенства, як зорганізованого стану. Але й між зорганізованими деканатами треба зробити ріжницю. Деякі деканати, як соломяний вогонь, прислали вписове, вкладку за один чи два місяці і руки вже опали, життя погасло, робота заснітилась. До таких деканатів належать... але ні! красше не вичислювати, може поправляться, почнуть ревнувати. Але чи треба чекати, щоби аж декани дали почин до організації? Ні! До цього можуть взятися й рядовики, напр.: стрілиський деканат знаменито зорганізував о. Кость Донарович; в бобрецькім деканаті знаменито списується о. Лев Дорош, а поморянський деканат розрухав молоденький сотрудник о. Володимир Заячківський. Деякі отці Собратя з незорганізованих деканатів є такі скромні, що не сміють спонукувати оо. деканів і самі пересилають вкладку від себе. Вкладку приймемо, запишемо, але ми волілиб, щоби такий скромний, але обовязковий священик прислав не лише свою вкладку, але зорганізував усіх до вписи в члени Товариства.

Та нам скажуть: Проявіть діяльність, най духовенство видить користь з Тов. св. Андрея, тоді всі всі приступимо до організації. Правда ваша, Дорогі ОО. Собрати. Але просимо і нас вислухати. Наша журба йде про те, щоби видобути де гроші, а будуть гроші — буде й діяльність. Надзірна Рада Товариства кинула тепер клич: набути, купити, чи вимурувати „Священичий Дім“ і хоч Товариство має прегарні інші ідеольогічні цілі, як видавати книжки, брошури, часописи, а також філянтропійні, як уділювати запомоги і позички для своїх членів, та колиб зібрані фонди почали роздроблювати, ніколи до нічого не прийшлоби. І якими фондами ми до тепер розпоряджаємо? За один рік зібрали ми понад триста долярів, а колиб всі священики стали членами без виїмку, то ми малиб понад тисячу долярів річно з самих вкладок.

Гарний прихід приносять нам рабати від закуплених свічок, вина тощо. „Народна Торговля“ прислала нам обрахунок з пібраного вина за перший квартал, з якого виходить, що духовенство, побираючи вино в „Н.Торговлі“, придбало 247.81 зл. рабату за один квартлл, що річно зробить квоту понад 1000 зл. А треба памятати, що не ціле духовенство почувається до обовязку купувати в „Н. Торговлі“ і не всі склади надіслали свої закупочні докази, так що при добрій організації можна ту квоту прелімінувати найменше на три тисячі золотих.

Від тепер не треба вже присилати „Закупочних доказів“ до дирекції нашого Товариства, бо „Нар Торг.“ упростила той обрахунок, опираючись на своїх половинках від „закупочних доказів“. Треба лише їх складати, а коли нема де складу „Нар. Торг.“ близько, треба спроваджувати

вино або фляшками або бочками прямо зі складу у Львові. В черговій нашій статті „Віст. з Тов. св. Андрея“ подамо близші дані про цей наш організаційний рабатовий рух, на основі закупочних доказів за другий квартал. Поправляймо в сей спосіб нашу долю, бо коли той рабатовий рух не зможеться, то вино нам певно інші відберуть як свій дохід і духовенство грубо на тім стратить.

Хочемо також урухомити „Пожичкову Касу“, але справа є так скомплікована і тяжка до переведення, що чекає щойно рішення повної Ради Товариства, яка відбуде своє засідання дня 6 червня ц. р.

Видавнича діяльність Товариства спрямована тепер на видання „Святого Письма Старого Завіту“ в перекладі о. дра Ярослава Левицького, бо прямо соромно признатись, що ми досі не мали апробовано тексту Святого Письма Старого Завіту, а „байбелники“ закидують наш нарід своїми протестантськими виданнями. За сим підуть інші апольогетичні брошурки як окремо нумерована апольогетична бібліотека.

Дирекція постаралася вже о численну скількість „Статутів Товариства“ і на жадання членів пересилає їх враз з чеками Товариства ч. 500.072.

Перейдемо тепер до обговорення справ **„Власної Допомоги“**. Це Товариство основане ще перед „Тов. св. Андрея“ і має з ним багато спільного та тому обмежує тепер свою діяльність на видавання щорічно „Уставу Богослужень“, яке приносить бодай такий дохід, що „Власна Допомога“ не лише сплачує свою домівку при вул. Корняктів ч. 1, але допомагає ще й своїм посвяченим товариствам, як св. Андрєєви і Товариству Катихитів, відступаючи їм свою домівку на засідання. Кромі цього видала „Допомога“ давніше кілька шкільних підручників і останніми днями: „Єрейський Молитвослов“ в українськім перекладі о. дра Ярослава Левицького, який радо привитали численні круги духовенства. Молитвослов без переплету кожтує 6 зл. і повинен найтися в руках усего духовенства. До Надзірної Ради „Власної Допомоги“ належать: о. офіц. Алексій Пясецький, голова; о. Вол. Садовський, заст-голови; члени: о. Григорій Гірняк з Винник, о. Юліян Дзерович, о. Мих. Лада, о. Йосиф Савицький зі Стрия і о. Іван Туркевич. Заст. Надз. Ради: о. Іл. Олянович з Лисинич, о. Семен Шпіцер з Солукова та Іван Фединський з Любіня. — Директором і душею Товариства є о. канцлєр Микола Галянт.

Товариство Катихитів відбуло рівнож недавно свої Загальні Збори. Головою став о. Леонід Лужницький, заст. гол. о Юліян Дзерович; до виділу увійшли о. др. Василь Лаба, о. Мих Лада, о. др. Іван Фіголь, о. др. Микола Конрад,

о. др. Гнат Цегельський з Городка і о. Олександер Бучацький; заступниками стали о. др. Гавр. Костельник, о. Стефан Хирівський зі Стрия і о. Іван Новосад. Товариство займається під сю пору опрацюванням научних плянів для науки релігії після вимог нового шкільного закону, що переорганізовує дотеперішню гімназію, з якої дві найнизші кляси відпали до вселюдної школи, дві найвисші будуть становити ріжні типи ліцеїв, а остануться лише чотири середущі кляси від I—IV, як властиво однотипова, загальнообразуюча гімназія. Товариство розглядало два проєкти плянів: один о. дра Цегельського і другий о. дра Костельника. До позитивного результату після оживленої дискусії ще не прийшло, але остаточно рішення западе на найблизшім засіданню. Вислід нарад буде поданий до відома Митр. Ординаріятови, який вискаже свою думку і евентуально потвердить предложені пляни.

Дня 25. квітня ц. р. відбулися Загальні Збори нашої кооперативної інституції **„Вдовичо-сиротинського фонду“** при участи 50-ти умандатованих деканальних відпоручників. Збори робили прикре враження з багатьох причин. Передусім прикро було вчути таке, що одинадцять деканатів зовсім не цікавляться долею вдів і сиріт по священиках і не складають ніяких датків для облекшення долі бідних вдів, так що вони по смерти своїх мужів не мають права побирати ані марної вдовичої пенсії ані датку похоронного фонду. Є то ті самі деканати, яких годі притягнути до Тов. св. Андрея. Крайня байдужність, повна безрадність, каригідне лінивство ось ті ніжні ще слова, якими можна схарактеризувати ту апатію зглядом долі своїх родин. Поруч ОО. деканів йдуть у своїй „нерадивости“ в рівній лінії й понадконгруальні священики. Ті з засади (за дуже малими виїмками) не дають ніяких датків на вдови й сироти і не хочуть памятати про те, що і їм смерть у вічі загляне і лишуть вдовиць і сиріт своїх на останню нужду, як то вже нераз бувало.

Друге немиле враження з тих зборів, це дивне поведення невеличкої опозиційної групки, від якої годі було довідатись, чого властиво хоче, що їй властиво не подобається та проти чого вона протестує. Дрібничковими закидами (н. пр. що до неточности протоколу, конечного скликання Зборів сейчас на другий рік, чи буде потреба чи ні), забирала вона багато дорогого часу, призначеного на наради.

Немилим інцидентом був також виступ о. Володимира Пашковського з Корчина, але про це близше скажемо при „Священичій Санаторії“.

Загальні Збори вибрали слідуючу управу: о. Алексій Пясецький як голова і ОО.: Евзевій Бачинський з Бережан,

Остап Гайдукевич з Носова, Василь Лициняк, Дмитро Семчишин і о. Юліян Дзерович зі Львова та о. Вол. Мармаш з Зашкова як члени, а ОО. Малянт Микола і Осип Осташевський як заступники. До контр. комісії увійшли: о. Іван Фединський з Любіня, о Василь Соловій з Пукова і о. Григорій Гірняк з Винник.

Священича Санаторія, яка поставила собі в своїх статутах ціль „удержувати і вести санаторії і літниска безплатно або за зниженою винагородою для членів і їх родин" — відбула також свої річні загальні збори дня 4. квітня 1933 і вибрала слідуючу Надзірну Раду: Головою став о. крил. Василь Лициняк, а до Ради ввійшли о. офіціял. Ал. Пясецький, о. канцлєр Мик. Галянт, о. Мих. Лада, о. Евген Громницький, о. Алекс. Бучацький, о. др. Костельник і о. Вол. Мармаш з Зашкова; Заступниками вибрані о. Петро Хомин і о. Стефан Василів. До дирекції вибрані о. Дамян Лопатинський і о. Юліян Дзерович зі Львова, та о. Стефан Смачило з Гребенова. Кооператива спромоглась досі на закупно прегарної віллі „Зелемін" в найкрасшому місці Гребенова, яка може й повинна бути нашою гордістю. За несповна чотири роки стало духовенство за дрібними датками по 2 зл. місячно власником справді по европейськи уладженої санаторії, яку теперішня управа розбудувала, опарканила й докупила прегарну парцелю. Тимчасом санаторія наша не тішиться симпатією..., бо коли на зборах „Вдов. Сир. фонду" один з директорів санаторії висказав думку, що таким самим легким коштом слідби нам тепер побудувати санаторію в Черчу, то дався чути несимпатичний оклик: „Продайте Зелемін і за те будуйте в Черчу"... А ще прикріше було вислухати промову о. Волод. Пашковського з Корчина, найблизшого сусіда Гребенова, який подав до відома всім ОО. Собратам, зібраним на зборах Вдовичо-сиротинського фонду, що він уповажнений є від свого деканату заявити, що „Зелемін" зїджений грибом, валиться і розсипається в порох. Але о. Пашковський сейчас дістав добру відправу від голови Надз. Ради, о. Лициняка, що в його ревеляціях нема ні зерна правди і не слід такі татарські вісти пускати між ОО. Собратів, бо санаторія стоїть і стоятиме на добро й здоровля нашого духовенства ще довгі літа. О. Пашковський покликувався на о. директора Смачила і на мандат, який йому дало його кондеканальне духовенство скільського деканату, а тимчасом ми уповажнені і від о. Смачила і від отців скільського деканату заявити, що вони такого поручення не давали. Прикро про те згадувати, але годі, щоб такі нерозважні бесіди шкодили нашій санаторії і знеохочували людей доброї волі до дальшої розбудови, дальшої організації. Та мимо браку признання і незрозумілого упередження Надзіра Рада „Священичої Санаторії" приступить невдовзі

до ведення санаторії і в Черчу. Вже намічений грунт, готовляться пляни, підшукується людей доброї волі, які схочуть будувати, а не руйнувати надбане.

Ніде правди діти, до таких оклевечуваних наших установ належав також **„Бібльос“**... А тимчасом ця кооператива потребувала лише доброго господаря, який фахово повівби друкарню, переплетню і фабрику бюрових книжок. Нова дирекція фабрики довела вже до цього, що „Бібльос“ не потребує вкладів, вже білянсує правильно, а наше грекокатолицьке духовенство може тепер гордитися, що має свою власну печатню й фабрику, яка щораз красше розбудовується і буде приносити зиски.

Іще про одну нашу організацію годиться нам сказати слово, яка працює тихо й без розголосу і тішиться признанням. Є це кооператива священичих жінок **„Доля“**. Головою Надзірної Ради є Ольга Лончинова, заст. Олена Гургулова, секретаркою Ел. Костельникова, членками Ради: Ольга Оляновичева, Марія Бучацька, Антоніна Конрадова, заст. Стефанія Фіголева, Олена Каштанюкова. До дирекції входять: Наталія Дзеровичева, Софія, Лицинякова і Антоніна Шпитковська.

„Доля“ має свою каменицю при вул. Шептицьких ч. 38, на якій тяжить ще довг в Міській касі Ощадности на квоту 18.000 золотих. Клопіт є з льокаторами, яких бере в оборону закон, і яких годі позбутися мимо того, що нічого не платять. Та всетаки удалось дирекції усунути вже чотирох мешканців, а їх місце заняли наші вдовиці по священиках: пані Рудакевичева з 7 дітьми; пані Маціївичева з 3 дітьми, пані Дуткевичева з 6 дітьми і дві сироти по священику, Даниловичівні. Є ще намічені й дальші опорожнювання навіть за відступним, бо красше вже дати відступне, як позволити дальше безплатно мешкати людям чужої віри й народности, а бідні вдовиці й сироти не мають пристановища. На жаль, датки з провінції, з деканатів майже устали (платять лише: ходорівський (найліпше), унівський, стрілиський, бобрецький, буський, войнилівський, болехівський, городецький, рогатинський), а львівські священичі родини сповняють свій харитативний обовязок, складаючи датки від одного до десятьох золотих місячно на оплату податків і консервацію каменици. Адмініструє каменицю о. проф. Станислав Шпитковський.

Таксамо добре розвивається кооператива **„Мета“**. Вона щораз кріпше ставатиме на ноги, позбувшись дефіцитового видавництва „Неділі“, яка не оправдала сподівань, з нею злучених. „Кооператива“ почала тепер видавати популярний додаток до „Мети“: „Христос, наша сила“, який здобуває собі щораз ширший круг читачів, лише не сміє опиратися на кольпортажі, що є все річю вельми хиткою, а на передплаті,

яка дасть певні трівкі фінансові основи видавництву. З появою додатку „Христос наша сила“ перестали виходити „Львівські парохіяльні Вісти“, не бажаючи створювати собі взаїмної конкуренції.

Закінчім нинішній огляд діяльности наших установ, товариств та організацій чимсь веселим, що підбадьорує духа. А сим радісним моментом було свято „Українська Молодь Христови“. Воно доказало, що наша Церква, наша віра, наше духовенство це сила і міць, з якою всі рахуватися мусять. Дефіляда, яка відбулася протягом чотирьох годин, показала, хто „добрий пастир“ і чийого голосу вівці слухають. Направду наша нація може гордитись своїм патріотичним, гарним, добрим духовенством. Свято це показало, що мимо поділу на епархії одушевляє наше духовенство одна ідея служити Христови й нації і поклик зі Львова має ще живий відгомін у всіх!

о. Юл. Дзерович.

З концертової салі

Академія на закінчення свята „Українська Молодь Христови“. Згідно з програмою в неділю, дня 7. травня ц. р. о год. 7.30 вечером відбулася у рамцях свята „Українська Молодь Христови“ — як його закінчення — святочна Академія у Великім Театрі у Львові.

Так своєю зі смаком уложеною програмою, як іще більше мистецьким виведенням поодиноких точок — вибилась вона далеко понад рівень пересічности та внесла на салю, зараз від першої точки почавши, глибоко-святочний настрій та всіми відчуту торжественність хвилі. Одно тільки вражало: було забогато порожніх місць, хоч напередодні Свята вже не мож було дістати білєтів, бо всі були розкуплені або замовлені. Видно, що або ті, що купили заздалегідь білєти, внаслідок великої втоми через цілоденну участь у Святі, зрезигнували з Академії, або замовлені білєти на були викуплені. Вправді на салі не було аж надто богато порожніх місць, але по тих десятках тисяч учасників у самому тільки святочному поході, хотілося бачити салю, виповнену вщерть розрадуваною публикою.

Прибули на Академію оба львівські Владики, Преосв. Іван і Преосв. Никита, ректор Богосл. Академії, члени Митрополичої Капітули, члени Ділового Комітету Свята зі своїм головою на чолі, богато духовенства, голова Укр. Парл. Репрезентації та богато чільних громадян, що ведуть провід у національній праці.

Академію розпочато папським гимном, що його відспівав гарно і з вервою хор питомців Духовн. Семинарії.

Після того студ. Роман Монцібович, голова студ. катол. Тов. „Обнова", виголосив реферат про завдання католицизму в нинішніх часах та про потребу — творити нових горожан, нову суспільність, нову Христову спільноту з виразним католицьким світоглядом, оживлену молодечим активізмом — яка змогла би параліжувати матеріялістичний, антропоцентричний світогляд, що своїм активізмом надає пятно нашій епосі. Промова, а радше реферат був добре обдуманий і незле виголошений, але був рішучо задовгий, так що докраю втомлені слухачі не могли з нього богато скористати.

Сполучений хор учениць семинарії СС. Василіянок і питомців Малої Семинарії, скріплений мужеськими голосами з інших хорів, під дирігентурою п. Котка відспівав Веделя „Покаянія отверзи ми двері". Хор, добре вишколелений і здисціплінований, вивів у чудовій музичній інтерпретації всю красу композиції, а присутність у ньому хлопячих голосів надала йому більше сили і блеску, зробила його повнішим і більше — так сказатиб — сочистим.

Маленький 10-літний Северин Сапрун відіграв на фортепяні Моцарта „Фантазію d-moll", і Клєментія „Allegro expr. зі сонати fis-moll" і кілька наддатків та захопив своєю грою цілу публику, так що оплескам не було кінця, а маленький, заклопотаний віртуоз мусів щораз сідати за фортепян, щоби дальше вводити своєю мистецькою (як на дитину!) грою слухачів у подив.

Мішаний хор під управою проф. Гриневецького відспівав в супроводі орхестри Кишакевича кантату в честь Матері Божої п. з. „Радуйся Мати". Є це перший цього роду твір у нашій музичній літературі, бо в нас є вправді декілька кантат на честь ріжних осіб, але чомусь не подумали досі наші композитори про написання кантати в честь Пречистої Діви, у стіп якої складає наш нарід повсякчасно свої найніжніші почування і свою найбільшу честь, — від часу приняття християнства аж до нині. Кантата написана з великим музичним розмахом, легко і дуже мельодійно; бє з неї величня радість, повна духових солодощів, та дзвонить сріблом глибока вдячність і найвисше захоплення славою Матері Української Землі. Виведення її перший раз на більшому концерті дуже добрим хором і орхестрою зробило на присутніх велике враження, так що публика оваційно витала і самого композитора, приявного на Академії, і хор та його дирігента.

Відомий наш рецитатор, Ю. Геник Березовський віддеклямував поему У. Кравченко п. з. „Хвала Христові Цареві", написану спеціяльно на Свято. Глибина думки і ніжний поетичний патос поеми в парі з високомистецькою інтерпретацією декляматора достроїлися вповні до того високого

рівня, на якому стояла Академія. Декляматор до своїх великих рецитаторських вальорів додає ще дуже дискретну міміку і гестикуляцію, надаючи виголошуваним словам великої переконуючої сили та захоплюючи слухачів. Його рецитації — це справжнє мистецтво.

Останньою точкою Академії була ораторія „Христос", геніяльний і все свіжий твір Мендельзона, що його відспівав чудово і — як усе — вельми інтелігентно хор „Львівського Бояна", під управою дра С. Людкевича. Сольові партії відспівали відомі наші солісти: пна Согорівна (сопран), пп. Охримович Іван і Балтарович (тенори) та проф. Прокопович-Орленко (бас). Вони відспівали тріо з І частини ораторії „Народження Христа", а крім цього п. Охримович відспівав своїм свіжим і мягким голосом усі речитативи зі „Страстей Христових". Ця точка, один з найкрасших творів европейської музики, була під кождим оглядом найцінніщою точкою Академії.

Академію, яка гідно завершила велике Свято, закінчено католицьким гимном „О спомагай нас, Діво Маріє", аранж. о. Кишакевичем, що його відспівали сполучені хори з орхестрою, під управою проф. Гриневецького.

Подібно як саме Свято, так і Академія, його завершення, полишила на всіх велике, незабутнє враження.

Академія в честь Прч. Діви Марії. В неділю дня 21. травня ц. р. уладжено Марійською Дружиною студенток висших шкіл при співучасти Марійської Дружини учениць, що мешкають в інституті СС. Василіянок у Львові Академію в честь Прч. Діви Марії, в салі гімназії СС Василіянок при вул. Длугоша. Ся Академія, майже з тією самою програмою, мала відбутися в день свята „Укр. Молодь Христови", — по полудни, але не могла тоді відбутися, бо святочний похід пізно скінчився.

Саля була заповнена старшими і молодю, головно членами Марійських Дружин. На свято прибув м. ін. Преосв. Никита і доволі велике число львівського духовенства.

Програму Академії становили два хори Мар. Дружини, що відспівали Брамса „Похвалу Марії" і Кудрика „Марійський гимн", промова, два сольові виступи (фортепян пни Ол. Гургулівної і сольоспів Роми Гумінілович) „Ave Maria" Бах-Гунода та дві деклямації (А. Курдидика „Марії" — деклямувала М. Тисович, гімн. учениця і К. Матейківної „Акорди душі" — рецит. Г. Захаріясевичівна). Замітна була промова студ. універс. Ірини Гладківної, що була глибоко відчута, повна високих думок і поезії та підчеркувала потребу поширювання і поглиблювання культу Марії серед української молоді сильними і переконуючими аргументами. Також само виголошення було гарне, тому промова зробила на всіх помітне враження. *X.*

Нові книжки

Єрейський молитвослов. Переклав о. Яр. Левицький. Львів 1933. Накладом „Власної Допомоги", ст. 534, 16⁰. Ціна за брошур. примірник 6 зол.

Велика новість! Єрейський молитвослов в українській мові, за дозволом Митроп. Ординаріяту — без усякого застереження. Звичайний формат молитвослова. Ціна неоправленого примірника 6 зл.

Дивне вражіння — читати єрейський молитвослов в українській мові: се більше подобає на побожне роздумування, ніж на молення. Нпр. „Нечайно суддя прийде, і кождого діла стануть явні; та зі страхом закличмо опівночі: свят, свят, свят єси, Боже наш, задля Богородиці помилуй нас". Само собою зрозуміле, що перше видання україн. єрейського молитвослова не може бути ідеальне. Задержати і вірність тексту і поетичність і гарну українську мову — се тяжка задача. Священики повинні вмить розкупити се перше українське видання та поробити свої критичні завваги і мовні справки, щоби друге видання вийшло близше до ідеалу. Ми наші завваги подамо пізніше. *Г. К.*

Г. Шільґен: **„Ти й вона".** Відношення молодця до дівчини. З німецькрго оригіналу за дозволом Автора переклав *Василь Лімниченко*. Львів — 1933. Накладом Марійського Товариства Молоді, ст. 120, 16⁰.

Про молодечий вік та про період дозрівання вкладає Шекспір одній зі своїх осіб такі слова: „Я хотівби, щоби в людини не було років від десятого до двадцятьтретього, або щоб молоді люди той час переспали". Бо сі роки є виповнені неморальністю, бійкою, крадіжю і неохотою до старших людей. Оттак, як той шекспірівський тип, говорив вже неодин „старий" і такі тези вислухав вже неодин молодець. Але в таких висловах нема богато розуму. Ні! ніхто розумний не хотівби втрати тих молодих літ. Правда, є це роки боротьби, ферменту, бурі. І шумить і гуде і хвилює в такій молодій душі. Богато намулу викидається, але й богато благородних жемчугів. І саме якраз той бурхливий час потребує опіки, проводу, серця та зрозуміння. І добра, розумно й тепло написана книжка тут богато може помогти. На жаль, в українській мові не було досі ніякої книжки, яка обговорювалаб відносини молодця до дівчини, вчила молодця лицарства, самоопанування, джентельменства супроти людини слабшого полу. Цю прогалину старався вирівняти Василь Лімниченко, толкуючи голосну книгу Шільгена п. з. „Ти й вона". Шкода лиш, що Лімниченко не звернув уваги на книжку подібного змісту, а саме: Tihamer Toth: Reine Jugendreife. Fünfte Auflage. Freiburg im Breisgau 1931. Herder Verlag, ст. 140. Вона богато лекше та інтересніше написана,

як книжка Шільгена. Каже пословиця: „Ліпше“ є ворогом „доброго“, і я маючи тамту книжку на тямці й увазі, не буду міг так дуже субєктивно захоплюватись книжкою Шільгена-Лімниченка. Є вона писана таки доволі тяжко, подекуди—як для молодця — й мало переконуюча, оперує численними абстрактами, відзначається проповідничим, авторитативним тоном. Боюсь, чи той авторитативний тон не знеохотить молодця живої вдачі до читання. Найліпші у книжці Шільгена є ті місця, де він опирає свої твердження на прикладах, взятих з життя молоді, як напр.: на ст. 27—29, ст. 65, 66; 69, 71, 82 і інші, бо з них говорить саме життя, живий приклад, не лише сухе моралізування.

Те все однак не зменшує вартости книжки Шільгена-Лімниченка і вона сповнить свою місію між молодю, хоч я — як старий педагог — радивби її давати що найскорше семакам або аж осмакам, бо завчасне освідомлювання про „полові гони“, та „полові питання“ може більше лиха зробити, як помогти. Зрештою книжка писана доволі тяжко, так що пересічний шестак її ледви чи зі зрозумінням прочитає.

Переклад Лімниченка добрий, з нахилом до кования нових слів, до яких наше ухо ще не привикло.

о. Юліян Дзерович

Всячина

Св. Отець до Впреосв. Митрополита. Напередодні свята „Українська Молодь Христови“ від Св. Отця, папи Пія XI наспіла до Впреосв. Митрополита отся телєграма: „Його Ексцелєнція Митрополит Шептицький, Львів. — Святіший Отець передає свої батьківські побажання для щасливо придуманої торжественної релігійної маніфестації української католицької молоді, побажання як найобильніших спасенних овочів. З цілого серця благословить Вашу Ексцелєнцію, Епископат, Духовенство, Нарід і дорогу українську молодь, що є запорукою щораз живішого і плідніщого христіянського життя. Особливо благословить заміри щодо Католицької Акції. Дає повний відпуст за звичайними умовинами“. — Підписаний: кард: Пачеллі.

Свято шкільної молоді у рямцях „Укр. Молодь Христови“. В суботу 20. травня ц. р. відбулося у Львові (і всюди в цілім краю) шкільне свято „Українська Молодь Христови“. Львівська Кураторія не позволила, як відомо, шкільній молоді брати участь у величавому святі 6. і 7. травня, та визначила для неї на просьбу Діл. Комітету день 20-го травня на таке святкування.

Свято попередила Сповідь і св. Причастіє шкільної молоді усіх львівських шкіл, державних і приватних, що від-

бувалися через цілий тиждень, та були приготуванням до великого дня молоді, її присяги на вірність Христови.

В суботу рано усі львівські школи, державні і приватні, зійшлися на подвірю св. Юра, виповнюючи вщерть першу його частину, себто простір між церквою і забудованнями з одного, а митроп. палатою з другого боку. Деякі школи явилися із своїми шкільними прапорами, а Мала Семинарія прийшла з великим, синім прапором, на якім красувались золоті емблєми Христа. Усеї молоді було біля 3500, від найменших до найбільших. З храму св. Юра та з митроп. палати повівали жовто-блакитні прапори. На подвірю, проти головного входу, збудовано (ще на Свято 6 і 7. травня) гарну каплицю — олтар і там теж відправив Преосв. Іван читану архієрейську Літургію, в асисті ОО. катихитів. Співав гарно хор Малої Семинарії під орудою п. Котка. Перед св. Причастієм виголосив Преосв. Іван відповідну проповідь, в якій візвав молодь заховати вірність Христови через ціле життя, а відтак провів присягу. Ціле море рук і рученят піднеслось в гору. Найінтелігентніша частина української молоді, майбутні провідники народу, складала присягу на вірність Христови, щиро, нелукаво, з молодечим запалом. Св. Великомученик Юрій, що з висот храму глядів на ті тисячі молоді, предки якої ходили на завзяті, славні бої за Христову віру, наче стрепенувся, бачучи, як ця молодь, новітня українська нація, маніфестує і нині своє привязання до Христа та присягає Йому досмертну вірність. Перед проповідю зявився у дверах палати, на сходах, Впреосв. Митрополит, принесений на лєктиці і радів теж тією хвилиною. Небо, що від кількох уже днів було смутне і захмарене, розяснилося і зраділо, а золоте сонце засвітило, цілуючи головки молоді.

До св. Причастія приступило біля 700 учеників і учениць, самих старших, і декілька дівчаток із державних шкіл до першого св. Причастія. По Сл. Божій Преосв. Іван, окружений оо. катихитами, прийшов до Впреосв. Митрополита, а молодь чвірками дефілювала перед обома князями нашої Церкви, одержуючи з рук Митрополита архієрейське благословення. На терасах і бальконах Святоюрського храму зібралося богато родичів молоді, що приглядалися на радощах тому небувалому святови. *X.*

„Legjon Młodych" проти кат. Церкви. Варшавська півофіціяльна „Gazeta Polska" з дня 17. ц. м. доносить, що в днях від 3—6. ц. м. відбувся в Познані загальнопольський зїзд „Легіону Млодих" *). Між ухваленими резолюціями ось деякі, що торкаються релігійно-церковних справ: „Неоунійний рух (Pro Russia) — говорить одна з них — на „східних

*) Політична організація молоді, оперта на ідеольогії ББ.

кресах" шкодить інтересам польської держави як цілости, що головно сильно виступає на Поліссю, заколочує релігійний мир на „кресах", уводить хаос до релігійних понять „кресового" населення і спричинює віроісповідну ненависть між новоуніятами і визнавцями інших обрядів".

КАР з 20. V. ц. р. атакує сю резолюцію, кажучи: „Сумніваємось, чи хтонебудь з членів Легіону Млодих переконався про те, що унійний рух шкодить інтересам польської держави і чи релігійний звязок „кресового" населення з Москвою більше відповідає інтересам нашої держави, чим її єдність з Апост. Престолом. Колиб члени Легіону Млодих пізнали історію Унії на наших східних землях, або довідалися від старших про недавну ще мартирольогію уніятів за віру і польськість (?!), не говорилиб так з легким серцем про шкідливість унійної акції".

Друга резолюція осьяка: „Стверджуємо, що усунення молоді зпід політичного впливу духовенства, мусить стати одним із перших етапів „паньствовего виховання".

„Чому праця катол. духовенства — завважує КАР до цієї резолюції — серед молоді є сіллю в оці провідників Легіону Мдодих, дістаємо відповідь в їх органі „Państwo Pracy", де м. ін. читаємо: „Бажаємо, щоби Легіон Молодих, котрий недавно гостив провідників радикальної французької молоді „Jeunesse Laique et Républicaine", в найблизшім році витав у мурах столиці провідників наймогучішої на світі організації молоді — Комсомолу".

Наведені резолюції це дійсно смутний причинок до легенди про „найбільш католицький нарід на світі".

Викінчення будови ватиканської желізниці. В звязку з Лятеранським пактом Папа буде мати власну ватиканську желізницю. Будову її недавно закінчено. Нова лінія лучить Città del Vaticano із шляхами державних желізниць Італії. Будова коштувала біля 30 міліонів бельгійських франків і виконано її на кошт Італії. Це найкоротша желізнича траса на цілім світі, бо її довгота виносить ледви 1200 метрів. На ватиканській желізниці немає ніякого точно означеного руху, ні пасажирського, ні товарового, тому теж нема жадного розкладу їзди. Одинокими подорожніми на цій лінії будуть високі церковні достойники або представники держав, які удаються до Св. Отця з офіціяльною візитою. Дня 2. квітня ц. р. по викінченню будови відбулася пробна їзда зі стації св. Петра, яка лежить ще на території італійській, аж до стації Città del Vaticano. В найблизшім часі відбудеться святочна передача нової лінії Св. Отцеви.

Голова англіканської Церкви другою особою в державі. Головою англіканської Церкви є кождочасний архієпископ Canterbury. Його становище звязане з великими привілеями. Його іменує на предложення премієра сам ко-

роль і він є по королеви найвисшим достойником в цілій Великій Британії. Так на королівському дворі, як теж на ріжних торжествах чи прийняттях йому прислугують більші почести, чим найвисшим князям, а навіть представникам великих держав. Архієпископ Canterbury підлягає тільки судови палати льордів. Його доходи великанські: 15.000 фунтів штерлінгів річно, що рівняється третині суми, призначеної на апанажі королеви. (КАР).

І на се треба зважати. Мій найстарший син запитав мене одного разу: Чому то в св. Причастію вино таке добре, запашне?.. Я відповів, як умів: Бо коли чоловік натщо, то смак остріший, зрештою також святі почування тут не без значіння. Сьому прислухувався мій середущий син тай каже: А нам у св. Причастію зовсім вина не дали, частиця мені так подрапала піднебіння — тяжко було проковтнути... Я відповів: певно й тут було вино, та мусіло його бути дуже мало, а частиці були висушені й не розмокли. А в собі я думав: св. Причастія для дітей с е і с т о р і я ї х п о б о ж н о г о ж и т т я. Рішучо треба священикам зважати також на те, я к і з м и с л о в і в р а ж і н н я з а л и ш а є в д і т е й св. П р и ч а с т і є. Не псуймо й не маловажмо того, що сам Христос обдумав і розпорядив. *Г. К.*

До наших П. Т. Співробітників. Передусім перепрошуємо усіх тих наших ОО. Співробітників, що ждуть вже довший час на випечатання своїх статтей. Маємо стільки матеріялу, що годі все нараз помістити. Але поволи і постепенно помістимо все, що тільки в нас у редакційній теці находиться. Найбільшу трудність з печатанням роблять занадто великі статті, які мусимо поміщувати нераз впродовж цілого року, або й довше. Такі статті, це великий клопіт для кождої редакції, вони також мучать читачів,—хоч нераз дуже добрі. Тому просимо дуже усіх наших Вп. ОО. Співробітників присилати статті по змозі як найкоротші, а будемо їх все негайно поміщувати. Також сміємо піднести прохання що до зверхньої форми присиланих статтей: вони повинні бути написані читко і на одній стороні.

Щ о д о п р о п о в і д е й, то друкуємо такі проповіди, які маємо від наших ОО. Співробітників. Очевидно, вибираємо ті, котрі вважаємо за найвідповідніші. На жаль, не маємо достаточного вибору. Не маємо проповідей на всякий час року: і так не маємо проповідей на п я т ь д е с я т н и ц ю, на п е р ш і р я д о в і н е д і л і, на р і з д в я н и й ч а с (на великий піст маємо). Просимо П. Т. Отців, наших красших проповідників, щоби для добра загалу присилали нам проповіди, яких потребуємо, о д н а ч е з а з д а л е г і д ь (хочби й півроку наперід). — *Редакція.*

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Чи ви вже знаєте, що часопис для дітей і молоді

„Наш Приятель“

редаґований в релігійному та патріотичному дусі,

знизив передплату на два золоті за весь рік?

Поспішіться отже і запренумеруйте для своїх дітей цю милу ґазетку з гарними ілюстраціями, виховуючими оповіданнями й цікавими віршиками.

Досі розійшлося в світ звиж міліон примірників цеї пожиточної ґазетки.

Замовляйте, висилаючи одночасно гроші, по адресі:

„Наш Приятель“, Львів, скриткa почтова 108.

(Конто ПКО. Варшава 152.518)

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

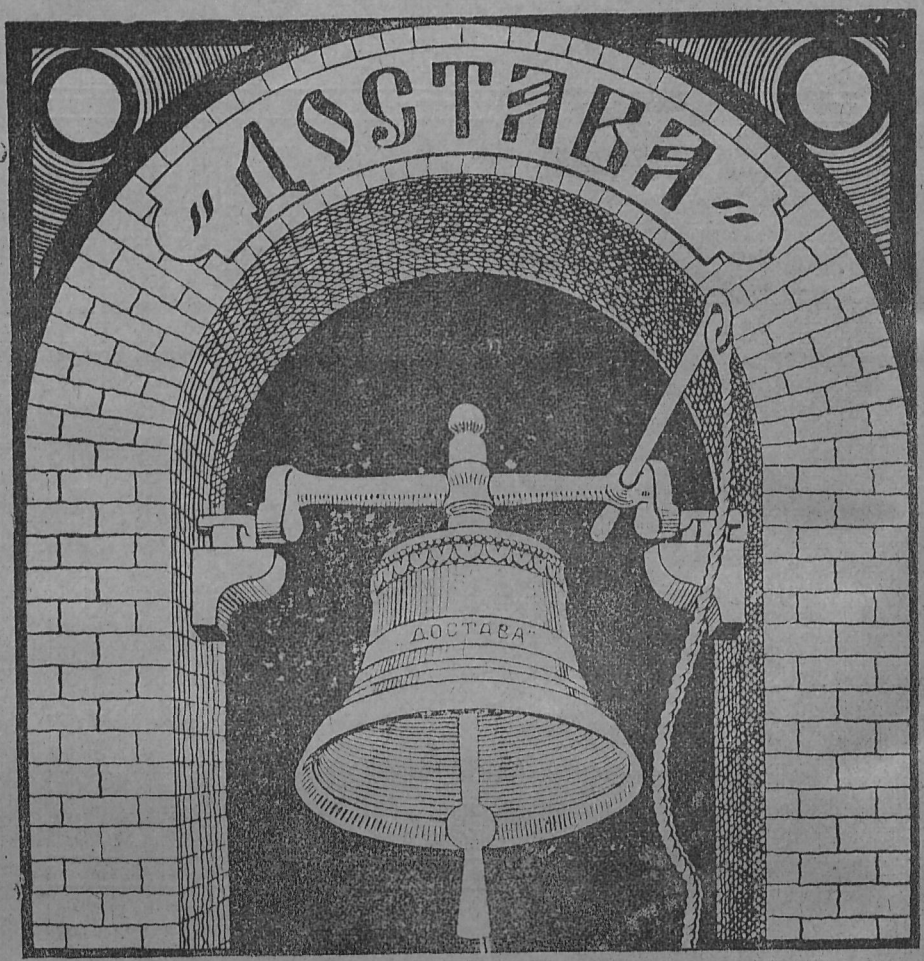
лише у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Спілка з обмеженою порукою

ЛЬВІВ 16, вул. Окружна (Бічна Кульпарківська) 108 А.

Численні признання за добірний товар. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно, горить довго і визначається великою твердістю.
Жадайте цінників.

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

„ДОСТАВА"

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Пілсудського ч. 6.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: **Львів, Домініканська 11, I п**

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попертя.

Рік XXVIII Червень—Липень 1933 Ч. 6—7

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

ЗМІСТ:

	стор.
150 літ у службі Церкві і народови	209—212
о. Н. Павлосюк: Аскеза в світлі християнської фільософії	212—219
о. Др. Лев Глинка: Десятиліття Б. Н. Товариства	219—227
о. Др. Г. Костельник: Найновіша „вчена" верзія про Христове воскресення	227—231
о. Василь Навроцький і о. В. Кедринський: Хто є основником Згромадження СС. Служебниць Пр. Д. М.	231—243
о. Т. Цегельський і Й. Ганкевич: Дещо зі священичої традиції	243—245
С. Д.: Найвисший осяг Українців в Америці	246—247
Х.: З голосів преси	247—257
О. Г.: Загальні збори Інституту вдов.-суріт. фонду	257—259
Тим, що відійшли від нас	259—264
Нові книжки	264—269
Всячина	269—279
Бібліографія	279—280

Л Ь В І В 1933

З нагоди 50-ліття існування Братства Входу в Храм Пресв. Богородиці при Львівській гр.-кат. Духовній Семинарії та в память основника Братства випустила „Аскетична Бібліотека“ книжечку під заг. „о. Ісидор Дольницький...“ а яку Адм. „Ниви“ дістала до розпродажі в ціні зл. 1·70 враз з пересилкою. Прохаємо замовляти

АДМІНІСТРАЦІЯ „НИВИ“
Львів, вул. Коперника 36.

ПРОПОВІДИ

В Адміністрації
“НИВИ“
Львів, Коперника 36.
можна набути
брошуровані річники
ПРОПОВІДЕЙ
друкованих як додаток до
„Ниви“ за р. 1930, 1931 і 1932
по ціні зол. 3·—
з поштовою пересилкою.

ПРОПОВІДИ

Рік XXVIII Червень—Липень 1933 Ч. 6—7

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

ВАША ДОСТОЙНОСТЕ!

До 5-го числа „Ниви“ ми долучили поштову складанку, а нині просимо вплатити нею (коли ще не вплатили) належитість за одержані числа „Ниви“.

Надіємося, що Ваша Достойність вповні зрозуміють тяжке положення станової преси, котра удержується тільки виключно з передплати, а яка за вірну і чесну службу Духовенству не вимагає від нього більше, як сповнення добровільно принятих на себе обовязків передплатника. Не занедбуйте сих обовязків, бо й ми не занедбуємо принятих обовязків супроти Передплатників.

З глибокою пошаною

Адміністрація „НИВИ“.

P. S. Се письмо не відноситься до сих П. Т. Передплатників, котрі мають вирівнану передплату за сей рік.

все, так воно є й нині. Бо й нині семинарія, хоч і серед змінених національно-суспільних відносин, грає все ще ту передову ролю в національнім життю, що і колись. Все, що в народі було і є найкрасше і найцінніше, мусіло перейти крізь те горнило, що горіло повсякчасно у львівській Духовній Семинарії, в якому гартувались молоді душі до праці для Церкви і Народу. Духовна Семинарія була колись через довгі ряди літ і є ще й нині могучим світильником, що просвічує увесь край.

ЛБ АН УРСР
Ж. №

З нагоди 50-ліття існування Братства Входу в Храм Пресв. Богородиці при Львівській гр.-кат. Духовній Семинарії та в память основника Братства випустило Аскетичне Бібліо-

ІДИ

друкованих як додаток до „Ниви“ за р. 1930, 1931 і 1932

по ціні зол. 3·—

з поштовою пересилкою.

ІДИ

Рік XXVIII Червень—Липень 1933 Ч. 6—7

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк. з проповідничим додатком — в 1 арк. до кождого числа —

Передплата виносить 15 зл. річно, півріч. 7·50 зл., чвертьрічно 3·75 зл. — для Америки 3 доляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

150 літ у службі Церкві і народови

До численних святочних обходів, які наш нарід обходить в сім році, приходить ще один, для нас, українського католицького духовенства чи не найважніший і найрадіснішій, — ювилей 150-літного істнування і праці гр. катол. Духовної Семинарії у Львові.

Скільки найкрасших переживань і спогадів виніс чи не кождий з нас із неї, скільки великих задумів і плянів зродилось у ній, скільки чарівної романтики, просто легенд, криють у собі ці мури для кождого, хто мав щастя перебувати в них! Стоїть собі нині львівська Духовна Семинарія зі своєю стилевою церквою і чепурною бароковою вежою як свідок давноминулих днів, у яких заєдно кипіло буйне, молоде життя, що все ферментувало і викидало із себе щораз нові гасла, нові кличі, нові пляни, які будили нарід зі сну, запалювали його огнем любови до Церкви і Батьківщини, вказували йому нові шляхи до красшої майбутности, вели до осягнення найвисших ідеалів. Так було все, так воно є й нині. Бо й нині семинарія, хоч і серед змінених національно-суспільних відносин, грає все ще ту передову ролю в національнім життю, що і колись. Все, що в народі було і є найкрасше і найцінніше, мусіло перейти крізь те горнило, що горіло повсякчасно у львівській Духовній Семинарії, в якому гартувались молоді душі до праці для Церкви і Народу. Духовна Семинарія була колись через довгі ряди літ і є ще й нині могучим світильником, що просвічує увесь край.

ЛБ АН УРСР
Ж. №

Переживала вона впродовж своєї довговікової історії ріжні часи. Шуміли над нею грізні бурі та нераз і громи били, а вона не захиталася і все несла прапор служби Церкві і Народови високо та зберегла його чистим аж до нині.

Рік 1783, в якому австрійський цісар, Йосиф II, основав у Львові Генеральну Духовну Семинарію, — це подія у нашім церковно-національнім життю величезного значіння. На місці давніх епархіяльних семинарій (Перемишль, Львів, Галич, Бар), — що були наче пресвитеріяльними домами, які мали завдання в короткому часі (рік або й коротше) навчити кандидатів до духовного стану усего найпотрібнішого до їх пізнішого душпастирського служення — стануда семинарія, зорганізована на зразок тодішніх західноєвропейських семинарій католицьких країв, поставлена на високім аскетично-виховнім і богословсько-науковім рівені.

Кождий кандидат до духовного стану в часі свойого чотиролітного перебування в семинарії набирав у ній всего, чого під оглядом духовно-аскетичного виховання і богословської освіти йому було треба. Першим і головним завданням семинарії було — виховувати кандидатів на добрих священиків, а другим — доповнювати під оглядом богословської освіти те, чого вони на Studium Ruthenum чи університеті не діставали. Крім любови Бога і замилування до побожного, аскетичного життя та всего того, що становить суть духового життя кождого священика, вчились питомці у семинарії ще й любови до своєї Церкви і своїх славних, церковних традицій, та любови до рідного народу. Кождий по скінченню семинарії виходив у світ духово виробленим, одержавши таке духовно-богословське виховання, яке було всюди в західній Европі. Щез тип священика antiquae educationis, львівська Духовна Семинарія наблизила нас до Европи.

І так як повстання Генер. Духовної Семинарії мало великанське значіння для одиниць, які у ній вчились того всего, чого їм треба було як майбутнім священикам, так тимсамим семинарія мала такеж значіння і для нашої Церкви. Це перше виховно-богословське заведення висшого типу у нашій гр. катол. Церкві від часу заключення Унії. Над чим працював довгі літа великий митрополит Рутський, те було осягнено з хвилею основання Генер. Семинарії.

Через добре виховане духовенство піднісся престіж Церкви. До неї стали більше горнутися свої, з нею числилися чужинці. Семинарія стала центром, де народжувалась і росла теольогічна наука, писались богословські підручники, видавались релігійно-церковні часописи і загалом буйно цвило релігійно-літературне життя. І коли по світовій війні і по програній національній боротьбі за державну

незалежність усунено з богословського і всіх інших факультетів львівськогоа університету українські катедри, львівська Духовна Семинарія бере на себе почесний обовязок опіки над українською богословською наукою. Організується в мурах Семинарії Богословський Факультет, як складова частина тайного Українського Університету у Львові, основується Богословське Наукове Товариство, ведеться жива наука діяльність, а як завершення цього ренесансу укр. богосл. науки основує Впреосв. Митрополит Шептицький найвисшу теольогічну школу, Богословську Академію, з високими науковими аспіраціями, іменуючи теперішнього ректора Семинарії, о. дра Сліпого, її першим ректором. Вона теж, покищо, міститься в історичних мурах Семинарії.

Рівнож велике, може й більше значіння має львівська Духовна Семинарія для нашого національного життя. Вона була і є не тільки, як в усіх народів, духовною семинарією, що має завдання — приготовляти кадри майбутніх священників, але вона для нас щось більше: крім добрих священників виховувала і добрих народніх робітників, провідників і світочів народу. Вона була і є семинарією і школою і кузнею, де кувалася красша доля недержавного народу. Серед спольщених докраю питомців, у перших роках істнування Семинарії, будилось зацікавлення минулим народу, старовинними памятниками, записуванням народніх пісень, що ішло в нас рівнобіжно до таких самих студій в західній Европі, — довгі літа між питомцями кипіло, варилось, тліло, аж доки у 30-ти роках XIX ст. не вибухло ясне полумя, наче огняний стовп, вказуючи народови шлях на майбутнє. Літературне і національне відродження Галичини було підготоване і сфіналізоване в Духовній Семинарії. І хоч те ясне сонце, — яке в 30-ти роках мин. ст. зійшло зза мурів Семинарії і розігнало „мряки тьмаві", що сотки літ стелилися над Галицькою Землею, — в пізніших кількадесяти роках, під впливом холодних вітрів і темних хмар Півночі, захмарило дещо своє лице — то всетаки світло, кинене ним, не погасло, але щораз більше розгорювалось і поставило вкінці Дух. Семинарію всеціло на службу не тільки Церкві, але й українському народови. За гуртком Шашкевича пішли сотні і тисячі „юних другів", які започатковану працю дальше вели, поширюючи її на всі ділянки національного життя і довели нарід до того стану національно-культурного розвою, якому не у всім можуть дорівняти навіть деякі державні народи нинішньої Европи. А всю ту великанську роботу зробили діячі, що в безконечній черзі виходили з мурів львівської Духовної Семинарії.

В цім і велике, історичне значіння львівської Духовної Семинарії для національного відродження Галицької Землі.

Не зменшилася вага і значіння львівської Духовної Семинарії і в нинішніх часах. Вона, як колись перед 150-ти роками, веде далі благословенну працю на полі релігійнім, церковнім і національнім. Праця ся не то що не зменшується, але росте і могутніє у всіх напрямках. При нашім розбиттю, територіяльнім, національно-політичнім, а навіть епархіяльнім — львівська Духовна Семинарія є ще й нині, як і колись, центром, який притягає під свої опікунчі крила синів цілого народу. Колись ця семинарія виховувала молодь з цілої Галичини, а нині круг її благодатних впливів далеко ширший, бо в її мурах готовляться до праці для Церкви і Народу сини цілої української нації, з усіх її територій: з усіх трьох епархій Галичини, з Волині і північно-західних земель, з Великої України, з Закарпаття, Югославії, а навіть Америки. Завдання нашої гр.-кат. Церкви — обєднати релігійно і духово розбитий нарід — перебрала на себе львівська Духовна Семинарія. І як колись ця Семинарія загорілась полумям, яке освітило й огріло цілий Нарід та дало почин до його національно-культурного відродження, так і нині Дух. Семинарія чи не найбільше **причинюється до нашої обнови і духового обєднання, не тільки на полі релігійно-церковнім, але й національнім.** Ось завдання, реалізацію якого взяла на себе нинішня спадкоємниця давньої Генеральної Семинарії.

В день її ювилею бажаємо їй як найскорішого осягнення цього величнього завдання.

Редакція

о. Н. Павлосюк

Аскеза

в світлі християнської фільософії

В наші часи, себто в часи горячкової модерної цивілізації, котрої цілий хід відбувається під галасливий гамір американського темпа; в часи, коли майже кожний день приносить нові відкриття та винаходи, коли майже всі наукові проблєми обертаються в крузі електро-технічного та механічного поступу, а сторінки газет і журналів що-раз більше займають звіти з найновіших досягнень спорту — в ті часи аскетичні питання видаються чимсь надто непідхожим, перестарілим, прямо невмісним, а самий звук „аскеза" навіть ображаючим...

Та й якже можна говорити сьогодня щонебудь про аскезу, коли на перший плян висунувся і став одиноким і виключним предметом суспільної уваги індивід: індивід —інстинкт, індивід — жолудок, індивід — animal, котрий на

більшу абстракцію, „як матеріялістичне розуміння історії“ не може здобутися і не хоче?

Від такого індивіда ми готові кожної хвилини почути у відповідь подражнені докори Ніцще: „Погорда світа й утеча від світа — се невдяка супроти природи, яка нас огортає з усіх боків та якої ми є дітьми... Те, що природне, що інстинктове, що первісне, назвали ви гріхом; натомісць боягузтво, брак енергії, безкровність — назвали чеснотою. Свою бліду чесноту поставили ви в місце цвітучого життя“.

Та в дійсності тут зайшло мале непорозуміння, а причиною того непорозуміння — оперування ріжними термінами; так впрочім нераз бувало в історії, що послугування ріжними термінами приводило до створювання ріжних таборів і звідси — відмінних світоглядів. І треба було нераз дуже довгого часу, щоби врешті-решт прийти до переконання, що між спорячими сторонами є далеко більше спільних точок, ніж відмінних. Так само мається справа й тут: всі сьогоднішні антихристіянські табори послугуються відмінною, як ми, термінольогією — і тут криється головний „цвях“ нашого взаїмного непорозуміння; а коли ще додати сюди дещо упередження — тоді нам цілком ясно стане, чому ми маємо так богато ворогів і ворогів при тому таких заїлих.

Але розгляньмо наперед головний наш предмет — іменно предмет аскези. Щож се таке аскеза? О. Павло Сухозанет подає ось таку дефініцію аскези: „Аскеза — се такий напрям у науці про моральне спасіння, котрий вимагає від чоловіка подвигів безнастанної боротьби з самим собою, повного самозаперечення та самовідвернення від усій приємностей низшого рода і вигід змислового життя“.[1]) Форми аскетизму в залежности від своїх принціпових основ приймають напрям релігійний і фільософічний. Представниками першого є — браманізм, неоплятонізм і христіянство, а другого — пітагореїзм, цинізм і стоїцизм.

В христіянстві ніщо матеріяльне само по собі не уважалось джерелом зла і ненависти до матеріяльного не було; христіянська аскеза завсіди була свобідним, необовязуючим подвигом, який підносить людського духа понад матеріяльні обставини життя задля життя чисто духового. Тіло чоловіка не тільки, що не уважається тут чимсь осквернением і нечистим, але воно освячене невидимою присутністю в ньому самого Бога. Як те, що від віків носить у собі частину образу та подоби Божої — тіло се було приняте на Себе Сином Божим, котрий із тією іменно воскресшою та прославленою плотю після свого вознесіння на небо засів і сидить по правиці Бога Отця. Сотворивши

[1]) О. Павелъ Сухозанетъ: Спасительная вѣра и погибельное заблужденіе“.

чоловіка — мужа та жінку — з плотю, взятою й сотвореною з пороху землі, Бог сам вдунув у неї дихання життя, чим освятив її. І благословивши її в особах перших людей, знайшов, що все добре (Бит., гл. 1 і 2).

Длятого Ап. Павло й каже: „Чи не знаєте, що ваше тіло є у вас храмом Духа Святого, котрого маєте від Бога, і що ви не свої? Бо ви куплені високою ціною. Прославляйте і носіть Бога і в вашім тілі". (І. Кор. 6, 19—20).

Такий високий погляд на істоту людини в християнстві не міг, розуміється, давати підстав до хульних розумовань про недосконалість людської природи і надавати виключне значіння одному лиш духови, як се безнастанно робить сектярство. Консеквенції такого надто однобічного погляду новочасних сектярів на людську природу в практиці нічим не ріжняться від консеквенцій, до яких свого часу дійшли були приклонники виключно того, „що природне" — циніки. Психольогічний закон, підчеркнений Мерсієром, що „крайности сходяться", знайшов і тут своє потвердження.

І справді, аскеза циніків представляє собою лише разяче по своїй скрайности богохульство під цим оглядом. Бо вона є ніщо інше, як страшливе та гидке хулення божественної краси життя; божественности в людині. „Вести собаче життя — каже о. Сухозанет — зовсім не є призначенням людини". І хоч цинізм супонує могутню енергію та велику силу волі в чоловіці — то однак ся власть його над собою є властю надто низької якости, надто механічною й через те позбавленою і внутрішнього змісту і зовнішньої санкції. Панувати над пристрастями в самій річі є о много тяжше, як просто гамувати їх, бо для першого діла вимагається далеко більше сили духа, більше ума та постійности волі. Повна повздержність дається значно лекше, чим одна тільки уміркованість, і бути циніком, властиво кажучи, о много лекше навіть, як второпним епікурейцем.

Атараксія стоїків у певній мірі виражає собою не лиш апатію й байдужість до життя та його дійсних благ, але й цілковиту, рішучу бездушність до них. Погорджувати терпінням, нещастям і смертю — діло, безумовно високої мудрости. Але стоїки під цим оглядом, замість того, щоби піднестися понад людство, опустилися ще низше нього.

Коли терпіння є одною з умовин людського істнування, то ховати вираз тих терпінь є лише безплідною афектацією. І мудрість сього роду є питома лише природному дикунови, але не культурному чоловікови. Приймати участь без здріг нення та без найменшої реакції на нього — се героїзм, властивий бездушному каменю, а не свобідно-розумній людині. Пригадаймо собі сцену, як поступив Христос, коли Його неслушно вдарив один із жовнірів на суді в первосвященика. Бо хто тратить життя без жалю — сей не варт життя.

Правдивий героїзм — у витревалій ідейній боротьбі з життєвими терпіннями, а погорда до життя можа бути оправдана лише шляхотною саможертвою в імя висшої любови до ближнього.

Нарешті аскеза індійсько-неоплятонічна — уся в стремлінню до повного знищення та умертвіння тіла шляхом постійної боротьби з його правними природними бажаннями, нуждами та домаганнями на сій підставі, що матерія є крайнє несовершенство і причина зла у світі, а сполука душі з тілом у чоловіці є карою для останньої.

Але така аскеза має сю непоправну хибу практичного значіння, що систематичне переведення її в життя невідхильно веде людину до морального самогубства. Така аскеза веде не до морального саморозвинення та самоусовершення власної особи, але до цілковитого погамування та умертвіння тіла, в рішучій погорді до своєї особи (не до гріховности своєї особи — як у христіян — але до особи як такої), що є правдивим моральним самовбивством.

Се дуже гарно ілюструє одна легенда, яку ми знаходимо в „Історії фільософії“ проф. А. Фуліє про розмову Будди із своїм учеником Пурною, котрий задумав подорож у країну варварів, щоби там проповідувати нову релігію.

— Се люди жорстокі, гнівливі, брутальні, — сказав до нього Будда. — Коли вони будуть тебе грубо обиджати, що ти скажеш?

— Коли вони мене обидять — відповів Пурна, — то я скажу: се, мабуть, добрі люди: вони обиджають мене, але не бють і не обкидають камінням.

— А коли вони зачнуть бити тебе кулаками, що ти скажеш?

— Я скажу, що се добрі люди, спокійні: вони бють мене кулаками, але не палкою й не шаблею.

— А коли вони зачнуть тебе палкою бити?

— Се добрі люди, спокійні: вони бють мене палкою й шаблею, але не забивають цілковито.

— А коли вони забють тебе?

— Се добрі люди, спокійні: вони разом визволили мене від тягару тіла!

— Ідиж, іди, Пурно — закликав Будда — в країну варварів! Іди, визволений — визволяй, втішений — утішай; ти досягнув нірвани, провадь туди інших!

Таким чином, ми бачимо, що ні одні ні другі не зуміли гідно розвязати моральної проблєми життя: одні зігнорували духовий принцип життя — й зійшли на „молєкулярні“ манівці, а другі у надмірній ревности переоцінили духову сторону життя — й зависнули в воздусі... Так завсіди життя мститься на тих, котрі не хочуть дивитися прямо йому в лице, лише заглядають із заду, або з боку.

І лише християнство отверто й сміло поглянуло життю в лице — і пізнало та проголосило світови його істину: „Слово плоть бисть“ — се та велика істина, за котрою так страшно тужили красші одиниці Старого Завіту; та істина, котра одушевила й одушевляє до сьогоднішнього дня Новий Завіт! Сам Бог вибрав для Свого втілення якраз плоть чоловіка — значить, ся плоть була гідною такого вибору! А вона дійсно була гідною сього вибору, бо була клітиною, що скривала в собі подобу і образ Божий! І з того часу вона — храм Духа Святого, бож якраз нею доконано визволення роду людського: сеж вона — плоть чоловіка була розіпнята на хресті, і з неї впали перші краплини спасенної крови на конаючу в грісі землю... Через те й християнська аскеза стає на зовсім відмінну точку. З тої точки тіло людини представляється не як щось зовсім негативне, „грішне“, лише як щось таке, при помочі чого можна незвичайних діл доконати. „Будьте совершенні, як совершенний є Отець ваш небесний!“ — звернувся до людей Син Божий, котрий за цілий час свого побуту між людьми не проголосив ані одної науки, неможливої до зреалізування. Отже тут якраз і виступає властива роля нашого тіла в сій незвичайно-чудовій місії: допровадження нас до божественної совершенности! Християнська аскеза якраз бере на себе завдання навчити нас тої штуки кермування тілом людини так, щоби через нього вона осягнула совершенство Отця Небесного.

В нинішньому модерному світі — в політиці, в педагогіці, в публіцистиці богато говориться про вироблення „сильної волі“, „характерности“, „духової динаміки“ і т. і. і т. і. Треба характерних політиків, державних і приватних урядників; треба характерних батьків, учителів, духовників, провідників партій, представників підприємств. Одним словом — треба характерних людей, характерних громадян. І се велика правда. Найбільше невдач ми понесли на ріжних фронтах якраз із браку отсеї „громадської характерности“. І якраз отсі невдачі змусили нас заглянути у своє нутро та заговорити про характерність. Бо у свому нутрі ми сконстатували жахливу порожнечу! Голова наша вже тріщить від образування — а в душі пусто...

Robert Saitschik так про се каже: „Ніколи ще людство не нагромадило такого величезного наукового матеріялу, що нині, і ніколи може учені не знали менше про те, чого чоловікови треба: вони читають лекше в книзі природи, чим у людськім нутрі, яке для них лишається замкненою книгою“.

„Перецінювати образування ума коштом образування волі й характеру, каже епископ Кеплер, є умовою недугою наших часів і завело нас у нещастя“.

„І щойно, коли характер висше цінимо, чим знання

і думання — приходить ще раз до слова S. Saitschik — *управляємо ріллю, на якій виростає правдива культура*".

Тому тепер слушно заговорив світ про характерність. Як же її набувати? Як до неї доходити?

Отже цілком так само, як набувається і як доходиться до кожного знання, до кожного мистецтва: через в п р а в у! Вправляємося в той спосіб, що намагаємося перемогти в собі якраз те, що Ніцше називає виключно природним, „первісним" — себто наш інстинкт. Спочатку менший, потім більший. Не відкидаємо й не заперечуємо інстинтту, як буддисти, лише використовуємо його, як свого рода гімнастичний середник, руханковий прилад. Вправляємося так довго, доки не почуємо в собі переродження; себто, доки не побачимо, що ми стали іншими людьми: людьми, які виросли понад себе; людьми нового типу, людьми з великої букви.

Ніцше сказав в одному місці: „сьогоднішній чоловік — се те, що треба п е р е м о г т и". І Ніцше ось саме тут попадає в кардинальну протирічність. Бо щож таке — чоловік? Чоловік — се насамперід людська природа. А природа — се власне інстинкт, „первень". Той сам „первень", якому Ніцше вклонився, як божкови, що мав принести чоловікови визволення. Однак, ми ніде не спостерігаємо в первнях тенденції до перемоги над собою — противно: природа кожного первня лежить у непорушнім самозахованню. Перемогти первень може лише така сила, яка перевисшає його своєю природою. А такою одинокою силою є в людській природі лише с в і д о м а в о л я!

І справді, воля чоловіка є якраз тим елементом, яким чоловік, перемагаючи себе, може знестись понад себе. І в міру, як чоловік перемагає себе — він стає „над — чоловіком". Ніцше щиро бажав подібного висліду і навіть *заздалегідь приготовив термін на означення нового людського типу* — лише не спостеріг правдивого шляху, що провадить до „над — чоловіка".

У дійсности сей термін злишній: чоловік, оскільки зноситься понад себе, стає лише с п р а в ж н і м чоловіком, або інакше — чоловіком з великої букви. Про сього с п р а в ж н ь о г о чоловіка — чоловіка з великої букви якраз найновіший модерний світ і найбільше говорить, за ним тужить і до нього намагається прийти.

І якже — ви думаєте?

Через плекання ф і з и ч н о ї культури!

„Фізичний спорт" у цілому обсязі сього слова є якраз тою вправою сучасного чоловіка, яка має наблизити його до чоловіка — нового.

Отсе та відмінна мова, відмінна термінольогія, якою оперує сьогоднішній модерний світ — і через те не може

порозумітися із світом християнським. Якраз християнська аскеза має те саме завдання і ціль: перемогти сучасного чоловіка. Та сю перемогу християнський світ розуміє дещо відмінно, як світ модерний. Кінцевим ідеалом „фізичного спорту“ є властиво культ тіла — себто культ інстинкту, культ „первня“. І якщо тут можна говорити про якусь „перемогу“, то лише про перемогу отсих власне „первнів“ над волею людини; тіла над духом. Замість сподіваного ідеального людства може залишитись на земській кулі „сто міліонів малп із крісами“, як висловився один письменник, і се навіть не булоб несподіванкою! З точки ж християнської аскези, перемогти сучасного чоловіка се значить не лиш перемогти його тілесну природу, еле й підпорядкувати її під провід усвідомленого духа! Лиш тоді ся природа буде спрямована на властивий шлях розвою, і лиш тоді буде гарантією внутрішньої рівноваги в людині.

Таким чином, цілком мильний є погляд новочасних модерністів на християнську аскезу, як на щось надто перестаріле: ми бачимо, що християнська аскеза — також спорт, і то якраз найбільше актуальний спорт: спорт духа! І лише він може створити того нового чоловіка з великої букви, котрий має радикально зреформувати всі дотепершні суспільні відносини на землі. Найголовніша революція має відбутися в душі людини — і лиш вона дасть найпевнішу гарантію нового ладу. Се правда, що „в здоровому тілі — здоровий дух“; але також не є позбавлений правди і другий висказ проф. Люббенав, що „не завсіди сильний дух буває в сильному тілі“. А миж якраз маємо плекати не лиш здорового духа в людині, але сильного! Бо тільки сильний дух всилі винести чоловіка понад нього самого.

Безумовно, що се в першій мірі відноситься до самих християн. Кожний християнин, що має живу віру, повинен, у тій або іншій мірі, бути аскетом. Очевидно, сьогоднішня християнська аскеза не може бути аскезою перших віків християнства: інші відносини ставлять інші вимоги до християн. Аскеза перших віків, котра переважно оберталася в крузі зовнішніх обєктів — тепер перенеслася у сферу виключно внутрішню, духову. Тепер може вправляти з таким самим успіхом християнську аскезу урядник, робітник і військовий, як і затворник — монах. Більше того: аскеза сього роду дає далеко треваліший здобуток, ніж аскеза затворника, відрізаного від життя — яке саме для нього може бути непосильним іспитом. Християнська аскеза має за ціль християнізувати суспільність і для того вона йде в гущавину етнічного життя, щоби звідтам видобути діямант „християнської характерности“!

Вироблення отсеї „християнської характерности“ є особливо конечне тепер — коли християнство спеціяльно зааата-

коване представниками модерної культури — як чинник, на їх погляд, регресивний і т. д. „Християнська характерність" має бути не лише аргументом на їх закиди, але й розвязкою того питання, над котрим вони стільки працюють. Ніцше, описуючи своїх майбутніх „над-людей" — так звану „майбутню аристократію людства", каже, що се будуть „натури геройські, панські, котрі не скаржуться, не стогнуть, а борються з усміхом на устах; вони навіть добровільно беруть на себе терпіння, бо знають, що вони становлять головний чинник життя". Бідолаха Ніцше мабуть і не знав, що тисячі таких „геройських натур" видала Христова Церква ще тоді, як самого Ніцше на світі не було.

Один фільософ сказав, що „найкрасшим мистецтвом життя булоби життя як твір мистецтва". І якщо се правда, то такий твір мистецтва вже твориться — і він безумовно створиться! Ні одна система світа, ні одна програма, ні політична ні наукова, не створить сього незвичайного твору: його створить лише християнство — а християнська аскеза буде тим головним молотом, котрий розібє мур фізичної природи й покаже нам чудовий світ освободженого, доброго й творчого людського Духа!

о. Др. Лев Глинка

Десятиліття Богословського Наукового Товариства у Львові

В грудні цего року мине якраз 10 літ від оснування Богословського Наукового Товариства у Львові.

З цеї нагоди треба приглянутися повстанню, діяльности й успіхам Товариства в минулому, бодай у загальних рисах, щоби пізнати як слід значіння його в нашім національнім і церковнім життю та призадуматися над його інтензивною моральною і матеріяльною піддержкою в будуччині, щоби воно могло тим успішніше розвивати свою діяльність і тим більше причинятися до нашого загально-церковного і загально-національного добра.

Про підготовчі кроки до оснування Богословського Наукового Товариства пише перший секретар Товариства, о. Скрутень у книзі протоколів таке: „В році 1923, заходами кількох ідейних одиниць, професорів богословії, порішено створити у Львові „Богословське Наукове Товариство". Були це слідуючі священики: о. Др. Йосиф Сліпий, проф. догматики львівської дух. семинарії, о. Др. Теодозій Галущинський ЧСВВ, ректор семинарії, о. Др. Гавриїл Ко-

стельник, проф. фільософії, о. Др. Іван Бучко, проф. богословії".

Вже на Зїзді професорів богословії всіх трьох епархій Галицької Провінції, що відбувся у Львові дня 29. вересня 1922 р., порушено справу зорганізування і злучення всіх професорів наших духовних Семинарій в одно Товариство. Одначе плян сей не вдався. Пізніше зорганізовано Товариство для плекання богосл. науки, якого членами могли стати і непрофесори. Від початку 1923 р. виходив науковий журнал „Богословія", який промощував дорогу до оснування Товариства. Справа оснування Товариства стала вже вповні зрілою, коли виготовлений о. Др. Сліпим статут Товариства одобрила статутова комісія та затвердили Митрополичий Ординаріят грамотою ч. 49/0 з 8/XII 1923 і Львівське Воєвідство рескриптом ч. 20,702-21 (1-3) з 21/XI 1923. Члени — основники віднеслися крім цего до епископських Ординаріятів у Станиславові, Перемишлі, Пряшеві і Крижівцях, до Протоігуменату Чина св. Василія Великого у Львові, до Головного Заряду Згромадження Св. Ізбавителя у Збоїсках, Ігуменату Чина св. Теодора Студита в Уневі — з повідомленням про дефінітивне затвердження статуту Товариства місцевою церковною і державною владою та з проханням о одобрення залученого статуту [1]).

По переведенню підготовчої праці 16. грудня 1923 відбулися в салі Духовної Семинарії у Львові — Основуючі Збори Товариства, на яких було приявних 23 священиків-основників зі всіх трьох епархій Галицької провінції; 4 священиків письменно зголосило свою участь. — На тих зборах принято до відома виготовлений і затверджений церковною і державною владою статут Товариства, принято на власність Товариства журнал „Богословія", переданий о. редактором Др. Йосифом Сліпим, принято до відома створення чотирьох секцій, а то: фільософічно-догматичної, біблійної, історично-правничої і практично-богословської, що їх завданням було і є розвивати наукову діяльність у приділених собі научних ділянках, та листу дійсних членів тих секцій, яких число виносило тоді 17. Велике зацікавлення і загальне признання усіх присутних на Зборах викликав реферат о. редактора Др. Йосифа Сліпого, в якому референт змалював важкі умовини, серед яких повстає українське Богосл. Наук. Товариство, вказав на актуальні справи, як автокефалія, сектанство, ворожі Церкві організації і струї, пекучі і складні справи взаємин Церкви і держави, які вимагають научної праці й оцінки. Дальше відсування тих справ веде до темноти. Належний підхід до

[1]) Гляди офіціяльний звіт з основуючих зборів Бог. Наук. Тов-а в Богословії Т. II. з 1924, ст. 83.

тих справ та належна розвязка пекучих питань можливі тільки при будові від основ через оснування Бог. Наукового Товариства. Опісля згадав референт про перший засновок бібліотеки, яка начисляла вже тоді 562 томів і кілька рукописів із XVI та XVII ст., про читальню, що мала вже численні журнали і богословські видання у ріжних мовах та про видання „Богословії", якої появу принято зі загальним признанням; з тої нагоди наспіли до редакції ґратуляційні письма від Ап. Нунція Ляврія, від Митрополита Шептицького, Епископів Й. Коциловського, Д. Нярадія, Ап. Візитатора Дженокія і ін., а закордонні редакції увійшли з редакцією „Богословії" в тісніші взаємини. — Тому мимо важких умовин, серед яких повстає Товариство, референт є певний, що перша пробна праця вдалася знаменито та що вона дає основу до надії на гарний розвій Товариства. При кінці реферату о. редактор Др. Йосиф Сліпий зложив заяву, що видавництво і журнал „Богословія" переходить з хвилею оснування Бог. Наук. Тов-а на власність Товариства [1]). Опісля вибрано головою Товариства о. Др. Теодозія Галущинського та членів Ради Товариства. Тим положено основи для істнування і розвою Богословського Наукового Товариства у Львові, що його потреба давалася вже добре відчувати. Потреби Богословського Наукового Товариства у нашім національнім, культурнім життю були вповні свідомі члени—основники Товариства; її характеризує о. Др. Йосиф Сліпий в брошурі „Богословське Наукове Товариство і його статути", Львів 1924, ст. 1, ось такими словами: „Покликали його до життя пекучі потреби, які саме даються найбільше діймаючо відчувати. В першій мірі занепад богословського образування і богословської науки, яка лежить у нас у великій части облогом, а вигляди на приріст наукових сил малі. Наукова продукція загалом находиться сьогодня в дуже тяжких умовинах, а богословська в іще тяжших. Не беручи на увагу матеріяльного боку, наше теперішнє, ненормальне життя зуживає забагато сил, передусім у духовенства так, що на наукову працю остається дуже мало. Наша нація в останнім десятиліттю переходить бурливі, революційні хвилі. Ріжні, нераз дивоглядні погляди на суспільно-церковні питання нуртують в її нутрі, про автокефалію, штунду, патріярхат, відносини Церкви до держави і т. д. — питання, які дотикають безпосередньо народній організм, і суспільність жадно почула би тут здорову думку фахових теольогів. В католицькій Церкві творять Українці між східними вірними найповажнішу ґрупу і їх завданням є також науковими працями знайомити Захід зі східною

[1]) Гляди офіціяльний звіт з конституюючих Зборів Бог. Наукового Тов-а — в Богословії, Т. II. з 1924 ст. 85 і 255.

Церквою і її теольогією і таким чином в сімї народів Вселенської Церкви забрати в науці слово та дати свідоцтво своєї культурної зрілости. До того часто трапляється, що поодинокі особи й інституції за границею відчувають потребу звернутися до нас за науковими, богословськими і загалом інформаціями в церковних справах, бажаючи засягнути їх з фахового джерела". — Отже потреба научної розвязки ріжних питань, так нашого партикулярного, як і загальноцерковного життя, які серед змінених повоєнних умовин так настирливо насувалися та особливо від нас Українців-католиків, що стоїмо на пограничу двох ріжних культур і світоглядів, домагалися свойого основного опрацювання і висвітлення, якщо ми не хочемо потонути в хаосі ріжних поверховних, для Церкви і нації шкідливих поглядів або якщо не хочемо навіть у квестіях нашої церковної історії та богословських дисціплін, що торкаються передусім нашого життя, іти в хвості чужих учених, потреба удержання контакту з науковим світом Заходу, який того контакту з нами шукав і домагався та потреба розроблення у нас як найповажнішої чисельно групи католиків східного обряду, східних богословських дисціплін — були спонуками до оснування Богословського Наукового Товариства у Львові.

Моральною основою Товариства була свідомість потреби Товариства, ідейність тих кількох одиниць споміж нашого духовенства, що не жаліли труду для сповнення того завдання, що його на їх плечі життєві умовини нашої Церкви і нації накладали, та піддержка з боку Митрополичого Ординаріяту у Львові, Епископського Ординаріяту у Станиславові та Протоігуменату Чина Св. Василія Великого, які своїми грамотами (18/I 1924, 15/I 1924, 24/III 1924) затвердили статути Товариства і тим самим одобрили його діяльність. В горі зясовану моральну основу Товариства дуже скріпило в пізніших літах одобрення видавництва „Богословії" Апостольським Престолом через двократне уділення Апостольського благословення Святішим Вітцем, папою Пієм XI для видавництва „Богословії", редактора і його співробітників грамотами з 23. серпня 1926 р. і 27. липня 1927. Перша грамота, адресована до Високопреосв. Митрополита Андрія Шептицького, Греко-Українського Архієпископа у Львові звучить (подаю в перекладі з італійського):

„Всесвітліший і Високопреосвященний Владико!

Мило мені донести Вашому Високопреосвященству, що Святіший Отець, довідавшися, яким щирим католицьким духом перенятий часопис „Богословія", видаваний в тамошньому місті під управою Всв. о. Йосифа Сліпого, зволив уділити особлившого Апостольського благословення часописови, редакторови і його співробітникам.

Святіший Отець, даючи мені достойне поручення пере-

дати цей вираз найвисшого признання, висказав бажання, щоби і через це видавництво було поширюване Царство Христове, розясняючи для умів царство правди та збуджуючи в серцях вірних найчистіші одушевлення.

Передаючи на разі вислови моєї найглибшої пошани, остаю Вашого Високопреосвященства найвідданішим слугою. За Еміненцію Кардинала, просекретаря Филип Джоббе, заст. Ігнатій Меліче, офіц." [1]).

Ця грамота вийшла зі Св. Конгрегації „Для Східної Церкви" під Ч. 19664/24.

Друга грамота, що вийшла зі секретаріяту стану Його Святости під Ч. 63956 — з 1927 р., була адресована до Всв. Отця Др. Йосифа Сліпого ректора української семинарії у Львові. Та грамота, що була відповідю на вручення головою Бог. Наук. Товариства, о. Др. Сліпим Св. Отцю на авдієнції всіх видань Товариства, звучить:

„Всесвітліший Отче!

Сповняю почесне поручення повідомити Вашу Всесвітлість, що Святіший Отець з живим вдоволенням приняв чолобитню видавництва „Богословія", яку Ваша Всесвітлість Йому зложили як вислів глибокої синівської відданости.

Святіший Отець, дякуючи зі серця Вашій Всесвітлости, бажає Вам, щоби це видавництво причинилося до скріплення церковних студій і уділяє йому в надії небесних ласк свого Апостольського благословення.

З висловом найглибшої пошани Вашій Всесвітлости відданий для услуг П. Кард. Гаспаррі" [2]).

Тому можна сміло твердити, що моральна основа Бог. Наук. Товариства була вже сильна в початках його істнування і розвою, бо вона була санкціонована найвисшим церковним авторитетом — Апостольським Престолом. Моральні основи Товариства з бігом часу внаслідок успішної діяльности Товариства кріпшала, бо Товариство своєю діяльністю виказало конечність свойого істнування і життєздатність.

Натомість дуже слабкою була матеріяльна основа Товариства; її становили членські вкладки, передплати журналу „Богословія" та дари від жертводавців, між якими на першім місці видніє імя Впреосв. Митрополита Андрія, а не окрема фондація (як це звичайно при наукових товариствах буває), що була би солідним та постійним жерелом приходів для покриття видатків видавничої діяльности Товариства. Такої фондації, хоч як потрібної для нормального розвою

[1]) Гл. Богословія, Т. IV, 1926, ст. 341.
[2]) Гл. Богословія, Т. V, ст. 195.

Товариства, воно — на жаль — і досі не має. — Щоби виробити собі погляд на це, як марненький прихід давали Товариству членські вкладки, досить буде навести звіт, зложений на перших Загальних Зборах Товариства, дня 3. лютого 1925 тодішнім скарбником о. Др. Бучком, теперішнім львівським епископом, після якого всіх членів Товариства в тому часі було 87, які зложили суму 43 дол. і 318·83 зол. на рахунок вкладок. — Передплата „Богословії" давали теж скупеньку суму, бо науковий журнал не має великого числа передплатників, а число жертводавців знов було незначне, і не все ті жертви напливали, а саме видавання журналу річно коштує 8—10 тисяч золотих. Тому не диво, що на Загальних Зборах Товариства нераз приходилося ствердити і підчеркнути, що матеріяльна сторона Товариства недомагає. На IV Загальних Зборах Товариства з 6. березня 1928 голова Товариства, о. Др. Йосиф Сліпий, здаючи звіт з діяльности Товариства та реєструючи успіхи і осяги Товариства в науковій ділянці, чувся приневоленим підчеркнути недомагання у фінансовій ділянці Товариства такими словами: „Фінансовий бік діяльности не такий ясний і відрадний, бо Тов-о увесь час своєї діяльности мусіло боротися з великими фінансовими труднощами, не дістаючи ніякої підмоги і ніякого матеріяльного попертя від нікого. Фінансово опирається Товариство на членських вкладках і передплатах „Богословії" та на рідких, невеликих жертвах членів і прихильників"[1]). На пятих з черги Загальних Зборах Товариства 1929 р. мусів голова Товариства, о. Др. Сліпий знова торкнутися справи матеріяльних недостатків Товариства такими словами: „Богословське Наукове Товариство, що має на ціли виключно наукові аспірації, не знайшло серед нашого духовенства і загалом серед цілої нашої суспільности ще й досі того зрозуміння, на яке воно — як незвичайно важний чинник у розвою нашої науки і культури — заслуговує і тому ще й досі не має серед нашої суспільности тих меценатів, що спішили би його своїми грошевими чи книжковими пожертвами у його важкій праці піддержати"[2]). Мимо слабої матеріяльної бази Товариства і недостаточної піддержки з боку суспільности, а передусім духовенства — Товариство так під проводом о. др. Теодозія Галущинського, — голови Товариства від 1923 — до 10-го травня 1926, як також під проводом о. ректора Дра Йосифа Сліпого, голови Товариства від 1926 р. по нинішній день — розвивало успішно свою діяльність, хоч недостаток матеріяльних засобів гамував нераз розмах у його праці.

Діяльність Товариства проявлялася головно в трьох

[1]) Гл. Богословія, Т. VI, 1928 р. ст 119.
[2]) Гл. Богословія, I, VII, 1929 — ст. 263.

напрямах — науково-видавничім, репрезентативнім та збиранню бібліотеки.

В науково-видавничім напрямі осяги Товариства представляються в цифрах, як слідує:

Товариство обєднює нині в науковій праці 30 дійсних членів, з цього 2 професорів заграничних університетів; це число нині булоб вже дещо більше, якщоб смерть у межичасі не забрала була 6 дійсних членів.

Видавнича діяльність Товариства йшла в трьох напрямах: видавання наукового тримісячника „Богословії", видавання праць зі серії „Видання Богословії" та видавання „Праць Бог. Наук. Товариства".

„Богословії" появилося досі 10 річників (томів). Кождий том має пересічно 300 сторін. В „Богословії" напечатано впродовж десятиліття 1923—1933 рр. поверх 85 наукових розвідок і статтей з ріжних ділянок богословських і з богословією споріднених наук; з цього числа около 50 розвідок і статтей було присвячених темам, що торкаються безпосередно історії і дисціплін українсько-католицької Церкви. Крім цего появилося тут понад 200 рецензій та понад 50 коротких рефератів на вибрані теми [1]). „Видань Богословії" появилося досі 13 томів, а Праць Богословського Наукового Товариства 5 томів; дальший ряд праць продовжує Богосл. Академія. Ці осяги, коли взяти під увагу матеріяльну скруту, з якою Товариство весь час боролося, є справді великі.

З репрезентаційної діяльности Товариства найзамітніші є виступи його представників на:

1) Унійнім Конгресі на Велеграді в 1927. р., на якому представник Бог. Наук. Товариства, о. Др. Дорожинський виголосив привіт від Товариства;

2) Унійнім Конгресі для орієнтальних студій в Празі в 1929 р., на якому голова Тов-а, о. Др. Йосиф Сліпий виголосив реферат: „Directiones quaedam progressum theologicum in Oriente spectantes"; [2]).

3) Унійнім Конгресі на Велеграді в 1932 р., на якому голова Тов-а, о. Др. Сліпий, який рівночасно репрезентував Богословську Академію у Львові, виголосив реферат „De septenario numero sacramentorum ut vinculo unionis et conservationis fidei".

Крім цего члени Тов-а брали участь в унійних конференціях в Пінську в 1931 і 1932 та виголосили на них реферати, якими по причині їх наукової солідности зєднали собі признання всіх учасників конференцій.

Бібліотека Товариства начисляє нині 4.766 чисел (около 10.000 томів). Занадто поверховним був би реєстр осягів

[1]) За точнішими датами гляди „Богословія" Т. X з 1932 р ст. 1; Порівнай змісти (index) всіх 10 річників Богословії.

[2]) Цей реферат напечатано в Богословії Т. VII, ст. 209.

Богословського Наукового Товариства в десятиліттю 1923—1933, якщоб не згадалося про заснування Богословської Академії у Львові, яка увійшла в життя в 1928/29 р., до якого у великій мірі — згідно з інтенціями членів—основників — причинилося Богословське Наукове Товариство.

Зображений статистичними датами успіх діяльности Товариства за десятиліття 1923—1933 великий; він є незбитим доказом потреби і великого значіння Богословсько-Наукового Товариства в нашому церковному і національному життю. — Велике значіння Б. Н. Товариства стає тим наглядніше, коли возьмемо під розвагу добре імя Товариства, а передусім його наукового журналу „Богословія" в науковому світі за кордоном та ту умовину, що воно є одиноким українським Товариством, якого головним завданням є згуртувати в українськім народі наукові богословські сили та плекати богословську науку. Тому й науковий дорібок Бог. Наук. Товариства і його осяги та заслужене добре імя серед чужинців повинні знайти належне признання не тільки серед загалу українського духовенства, яке повинно ним в першій мірі цікавитися, але й серед цілої суспільности. Для дальшого розвою Товариства побажаним є, щоби те признання не було тільки чисто плятонічним, а противно, щоби воно проявлялося в ділах, моральній та матеріяльній піддержці Товариства; бо треба сказати, що дотеперішня піддержка, передусім матеріяльна, з боку суспільности і духовенства, не тільки не була вистарчаючою, але була дуже марненькою і дуже непропорціональною до завдань і діяльности Товариства та його загальної культурної вартости. — Не можна-ж хіба назвати достаточною піддержкою Товариства з боку духовенства і суспільности, коли до нині Товариство не має своєї фондації на покриття видавничої діяльности, коли до нині Товариство начисляє заледви яких 150 звичайних членів, які стараються сповнити найпримітивніший обовязок члена — заплатити річну вкладку у висоті зл. 12, яка є рівночасно для нього і передплатою на журнал „Богословія". — Число членів рішучо замале, коли взяти під увагу тільки священиків, яких в самій Львівській Архіепархії є около 1.350, а взагалі 3.562. Певно, що не всі можуть науковими розвідками і науковою працею причинятися до розвою Бог. Наук. Товариства, бо небагато є таких священиків, що мають пригожі умовини до наукової праці, але думаю, що не зроблю похибки, коли скажу, що мало є священиків в таких виїмкових умовинах, що не були би в стані причинитися до розвою одинокого українського товариства, яке займається богословською наукою, матеріяльною піддержкою, стаючи звичайними членами Товариства та платячи догідними ратами річну вкладку зл. 12. — Тому цей ювилейний рік десятилітнього істнування

і розвою та праці Богословського Наукового Товариства нехай буде не тільки нагодою до перегляду поважних осягів в діяльности Товариства, але також нагодою до масового вступу священиків в члени Товариства, щоби Товариство вступало в друге десятиліття свойого істнування не з соткою, але тисячкою членів; нехай буде нагодою до створення окремої видавничої фондації Бог. Наук. Товариства, щоби недостаток засобів не гамував видавничого розмаху Товариства. В порушених справах належить звертатися на адресу: „Богословське Наукове Товариства“ у Львові, Коперника Ч. 36.

д. Др. Г. Костельник

Найновіша „вчена“ верзія про Христове воскресення

В річниках „Ниви“ з 1930 і 1931 р. під заголовком „Свої не приймили його“*) реферував я книжку про „Ісуса з Назарету“ Йосифа Клявзнера, професора на еврейському університеті в Єрусалимі. Дійшов я тільки до явної діяльности Ісуса Христа (342 стр., в книжці є всіх сторін є 574). Моя стаття протягалася, а нові проблєми, що їх життя видвигало, не дали мені докінчити її, хоч завсіди мав я її на приміті. І тепер не бачу для себе можливости, щоби сю статтю довести до кінця Зрештою се й не дуже потрібне для Вп. читачів „Ниви“, бо вже з тих частин моєї статті „Свої не приймили його“, котрі випечатані, вони могли переконатися, як сей учений Єврей ставиться до Ісуса Христа: як крайно сторонничий раціоналіст, до того ще з жидівськими тенденціями. А таке його становище в цілій книжці.

Одначе вважаю, що я (коли вже зачав обговорювати книжку Й. Клявзнера) конче повинен зреферувати й оцінити „пояснення“ Христового воскресення, яке подає сей учений жидівський історик. Се придасться духовенству при доказуванню правдивости Христового воскресення — чи се буде в церкві, чи в школі.

* * *

Якеж є останнє слово „критичної“ раціоналістичної науки про Христове воскресення? Слово проф. Й. Клявзнера ми повинні, а властиво маємо право вважати за таке, бож воно „пожерло й перетравило“ всю дотеперішню літературу

*) В річнику 1930 на стр. 376—381, 418—426; в річнику 1931 на стр. 10—15, 45—47, 88—91, 124—127.

про сю проблєму. Та не лякайся, свята християнська віро! Раціоналісти наче заражені невилікувальною недугою: чим більше старіються, тим більше їх недуга змагається; чим більше ліків зажівають, тим більше себе затроюють. Давніші їх вигадки були мудріші від найновіших.

Розділ про розпяття і смерть Ісуса Христа закінчує Клявзнер ось таким знаменним реченням:

„Тут кінчається історія Ісусового життя, а зачинається історія християнства“ (стр. 493). Значить: що дальше слідує в євангеліях, се тільки лєгенди христ. віри.

Так само знаменне перше речення в наступному розділі, що має заголовок „Звідомлення про воскресення“. Ось те речення: „Трагедія має епільог, без якого християнство було би неможливе“ (494).

Автор бере за основу своєї реляції євангеліє від Марка (його вважає за найстарше й найбільше віродостойне). І на основі сього євангелія оповідає про мироносиці. Пише: „Жінки були незвичайно зворушені, „бо обняв їх трепет і страх“ (τρόμος καὶ ἔκστασις, also Ekstase!); вони поспішно втікали від гробу „і нікому нічого не сказали, бо боялися“ (495). Яка се „наукова“ метода грецьке слово ἔκστασις зі св. письма брати в значінню нинішнього психольогічного терміну „екстаза“! Се таке саме, як колиб нпр. євангельське слово „апостол“ перекладати як „посол до парляменту“.

А дальше цілком собі свобідно пише Клявзнер (як колиб ніхто більше на світі, крім нього, не вмів письма читати): „Що в Марка дальше слідує — від 16, 9 до кінця— се пізніша вставка. Марко тільки небогато чудес наводить при народженню Ісуса, а так само не оповідає він нічого чудесного про його воскресення. Одначе Матей ніби знає (will wissen), що дві жінки, Марія Магдалина тай друга Марія, „з великою радістю“ побігли від гробу, щоби сповістити учеників, що гріб порожний, що їй явився ангел та що вони по дорозі самого Ісуса бачили“ (495).

Клязнер нічого собі з того не робить, що в Марка 16, 5—7 написано: „І ввійшовши (мироносиці) в гріб, побачили молодця, що сидів праворуч, одягненого в білу одежу, і здивувалися. А він сказав їм: Не бійтеся! Ісуса шукаєте, Назорея розпятого; встав, нема його тут; се місце, де положили його. Але йдіть, скажіть ученикам і Петрови...“

Отже те саме, що й у інших трьох євангелистів. А Клявзнер дальше в тексті й сам признає, що під тим „молодцем“ у євангелиста Марка треба розуміти ангела. „Жінки — пише Клявзнер — „боялися“ розповісти, що вони знайшли Ісусовий гріб порожний та що їм ангел явився“ (496—497). Бачити ангела — чи се не є ніщо чудесне? Отже яким правом Клявзнер пише про єван. Марка, що „він не оповідає

нічого чудесного про Ісусове воскресення"?! От безупинне крутарство... Воно й не може не бути, коли хтось, як давні софісти, „слабшу рацію робить сильнішою". Вже й те зазагальне, що Клявзнер виріжняє євангеліє Марка, начеб воно було найбільш „річеве", „безчудесне", випливає тільки з тої тенденції Клявзнера, щоби „слабшу рацію зробити сильнішою". Таким робом Клявзнер перед безкритичними та зле диспонованими читачами осягає ніби факт, що „найстарше" євангеліє (власне за таке проголошує він євангеліє від Марка) ще не бачило в Христі „нічого" чудесного, а щойно пізніші євангелія внесли чудесний елємент у життя Ісуса з Назарету — значить, що той чудесний елємент ріс з часом, отже є тільки лєгендарний, мітичний. Та в дійсности євангеліє від Марка так само просякле чудесним елєментом, як і інші три євангелія. А хто се заперечує, той мусить щораз спотикатися й воювати крутарством, як се й бачимо на Клявзнері.

Клявзнер пише: „Що жінки хотіли помазати мертве тіло, се тільки те доказує, що ані вони, ані мужеського полу ученики Ісуса не очікували його воскресення отже воно їм і не могло бути Ісусом заздалегідь передсказане" (496). Одначе зараз дальше кажеться: „Вкінці очевидно, вона (Марія Магдалина) не могла запанувати над собою та оповіла все, що бачила. Тоді апостоли, передовсім Симон Петро, пригадали собі Ісусові слова, що „він ожидатиме їх у Галилеї" (497).

Передовсім мусимо завважити, що Клявзнер тут фальшує євангеліє. Ніодин євангелист не говорить, начеб апостоли стали думати про Христове воскресення щойно на основі оповідання мироносиць і ніби стали „накручувати" деякі Христові вискази під той сенс. Навпаки: євангелист Лука виразно каже, що апостоли спершу не повірили мироносицям: „І здавались їм видумкою їх слова і не повірили їм" (Лук.24, 11).

Інша справа факт Христового воскресення, а інша — Христове передсказування свого воскресення. Клявзнер всетаки мусів признати, що апостоли заздалегідь чули від Христа, що він воскресне. Щоб се заперечити, треба би дуже богато викреслювати з євангелія. Авжеж усі три синоптики наводять, що наведемо саме за Марком, бо його Клявзнер ставить найвисше: „І почав навчати їх, що Син чоловічий має много терпіти, і осудить його старшина і первосвященики й книжники, й убють його і після трьох днів воскресне" (Мар. 26, 31; Мат. 16, 21; Лук. 9, 22). Знала про се й жидівська старшина, тому й приходила до Пилата, щоби казав стерегти Христового гробу (Мат. 27, 62—66). Клявзнер сі місця хитро-мудро промовчує, а наводить лише такі, де бодай якось може крутити. Але факт

Христового воскресення се не буденний досвід, а по трагічній Христовій смерти апостолам не легко було повірити в нього: Христове воскресення сеж було не тільки найбільше чудо, але й остаточна Христова перемога „сього й того" світа.

Власне якби апостоли легко повірили в Христове воскресення, то були би наївні й безкритичні. А так, як їх євангеліє описує, кожному з нас ясно, що на їх місці й ми те саме переживали би в душі.

Клявзнер не годиться на те, начеб Христове воскресення полягало на свідомому обмані. Він пише:

„Деякі з найбільш захоплених Галилейців без сумніву мали візію (Vision) свого учителя й Месії" (498). Та щоби ослабити значіння тієї „візії", він лукаво коментує деякі факти. І так найперше говорить про Марію Магдалину: „Треба завважати, що одна з візіонерок була Марія Магдалина, з котрої Ісус колись сім чортів вигнав — отже се аж до границь божевілля істерична жінка" (487). От тобі й „візія" та її вартість! А невірство Томи, таке критичне в сій справі, Клявзнер так натягає, що воно дістає саме суперечне значіння. Згадавши невірство Томи, продовжає (на тому й закінчує) наш „безсторонній" професор, „жрець чистої науки", ось як: „Се доказує, що навіть між апостолами спершу (anfangs) деякі не були переконані про Ісусове воскресення" (499). Отже чисто по модерному: спершу деякі апостоли ще не були підпали під заразливу, хоробливу візіонерську психозу, а потім... (щож дивного?) цілий христ. світ підпав...

І ще запевняє Клявзнер, що ся „візія була духова, а не тілесна", що він виводить „з Павла, котрий свою візію порівнює з тою, що її мав Петро, Яків і інші апостоли" (498). Що воскресший Христос їв печену рибу і мід, і казав Томі дотикати себе — се для Клявзнера нічого не значить, бо воно для нього — непотрібне... Блаженнна та „наука" раціоналістів-біблістів, як вона все „може": що їй подобається, се й є, а що їй нелюбе, того нема — і кінець усякій загадці та тайні! Коли Клявзнер так „ладно" представив сю „візію", то закінчив: „Отся візія стала наче удостовіреним свідоцтвом для Ісусового воскресення, для його месіянства і для близькости царства божого, основою цілого християнства. Без неї память про Христа певно пішла би в цілости в забуття, або може світ вдоволився би збіркою його знеслих етичних висказів та деяких чудових притч.

Але чи міг жидівський нарід у своїй більшости оснувати свою віру на тій підвалині?".

Розуміємо: так говорить запеклий Жид, та що се має спільного з наукою? Від усіх важких, критичних моментів Клявзнер просто втік, де тільки що міг, то пе-

рекрутив — невжеж він тим розяснив історичний похід віри в Христове воскресення та в самого Христа? „Ex nihilo fit nihil" на сю засаду Клявзнер часто покликується, а все-таки він ціле християнство основує саме на суперечній засаді: Віру в Христа, отже ціле християнство він виводить з марної хоробливої „візії" — значить: ex nihilo.

(Продовження буде)

Хто є основником Згромадження СС. Служебниць Пр. Д. М.

(Спомини)

I

До питання, хто є основником Згромадження СС. Служебниць, наведу події, загалови менше відомі, та мені близше знані як тому, хто брав безпосередню участь в первопочинах основання.

З того гуртка людей, що були найблизше справи, полишилося між живими вже лиш нас двох, о. Дацій ЧСВВ. і я. Тому пишу сі спомини, бо думаю, що звіт з тодішних наших переживань, тепер, після 50 літ, вже одержав право побачити світ Божий і стати ревеляцією. Треба закріпити в історії факти, що були першими проявами нашого ренесансу, релігійного і національного, в останнім 50-літтю. Треба також дати свідоцтво правді і тим закінчити зайвий, по моїй думці, спір (Місіонар — Нива 1933).

Щоби зрозумілі були ті події, здавалосьби, відоклемлені, а проте злучені зі собою причиновим звязком, треба зясувати вперед середовище і схарактеризувати ті часи 80 і 90-их років мин. століття. На їх овиді пробиваються вже знаменні прояви: проблески і заграва свитаючого дня, що ставали обявленням нової епохи на галицькій области України і вістили їй нинішнє відродження.

Були се часи зневіри в невмирущу силу народню. Одчай і шукання порятунку в білого царя, зміцнена пропаганда царського православія*) з одного боку (москвофільство), та пробудження народньої совісти і стихії, наглий зріст національної думки, виростаючої з глибини народньої душі з другого боку (народовство). Перехід села Гниличок на православіє, процес Ольги Грабар і апостазія Наумовича, — та новий вираз духа в людей, згуртованих довкола основаного тоді „Діла", пророчисті статті Володимира Барвінського і закріплення Наукового

*) Гл. Корнило Устіяновичь: М. Т. Раевскій і россійскій панславизмъ. Львовъ 1884.

Товариства ім. Шевченка засобами з Придніпрянської України. З одного боку часи покутуючого ще йосифінізму, володіючого лібералізму *), часи завмирання і вимирання одинокого тоді нашого Чина СВВ. — а з другого боку сніп яркого світла з жерела вічної правди, кинений Апостольським Престолом, його ратункова акція, реформа Василіян, зміна на митрополичім престолі (Йосиф і Сильвестер Сембратовичі) Львівський Собор, перші реколєкції для духовенства і перші місії для народу.

Повисше сказане ілюструю споминами з моїх особистих переживань:

В р. 1878 я був учеником IV. кляси в бережанській гімназії. Здобувся на відвагу написати українську (тоді ще „руську") задачу фонетикою. За мотто задачі дав вірш: „Під горою, над рікою, в нашім рідним краю, там село моє рідненьке, туди споглядаю. Іван Наумович". Професор „руської" мови Володимир Паславський похвалив правда сам виріб, та за фонетику крепко насварив, з зошиту задачу видер і передер. Ще й прозвали мене мої товариші шкільні „Кулішем".

В р. 1883 прийшло нас до духовної семинарії у Львові на І рік (з обох дієцезій, бо станиславівської тоді ще не було) малощо не сотня. В історії львівської дух. семинарії переломовий рік, бо перший раз, а опісля вже все прибутковий контінгент мав більшість народовецьку. Висші роки мали ще перевагу москвофільську і всі „чини" були в їх руках

В р. 1884 я як питомець львівської духовної свминарії викрався разом з другими товаришами на місто до Народного Дому, шоби взяти чинну участь у великому вічу, скликаному Ю. Романчуком на те, щоби прилюдно запротестувати проти „посягання Риму на наші права і святощі, проти реформи і загарбання Єзуїтами Василіян". Ми, питомці, переняті жалем і обуренням, грімко аплявдували промову предсідника і виводи бесідника-референта, д-ра Короля, та поставлені ним резолюції...

В р. 1890 я став катихитом міських шкіл у Львові. Вийшов був тоді новий краєвий закон про забезпечення науки релігії в народних і виділових школах. У Львові системізували посади катихитів. Заіменували нас 5: нашого сеніора бл. п. Евгена Гузара, бл. п. Івана Бачинського та жиючих, оо. Дамяна Лопатинського, Йосифа Гоцького і мене.

Перші піоніри відлатинщення і відпольщення душі молоді львівської взялися до праці. Установили щомісячні сходини і конференції, де обговорювали і устійнювали так-

*) В свіжій ще памяти був ліберальний і антицерковний, ухвалений віденським парляментом, т. зв. маєвий закон. За ним голосував „рутенський" клюб парляментарний і своїми голосами перехилив вагу, а в тім клюбі засідали і наші священики.

тику в веденню молоді і методику в навчанню релігії. Видали латинкою гектографований укр. катихизм Дегарба для вжитку львівських учениць, бо в дівочих школах зовсім не вчили української мови. Списували протоколи з тих нарад*).

Як катихит шкіл, хлопячої і дівочої ім. св. Мартина на Жовківському передмістю переходив я зчаста попри монастир оо. Василіян. Минав все з якимсь упередженням, а навіть анімозією до мешканців обителі, під впливом ще тої кампанії, яку підняла була вся преса, так народовецька, як і москвофільська проти реформи. В р. 1891 на запрошення пароха св. Пятниць, бл. п. о. Адольфа Василевського, ходив я туди що неділі з великопостними страстними науками в часі Служби Б. Йдучи туди Жовківською вулицею, все бачив, як люди цілими гуртами спішать по сходах до монастирської церкви св. Онуфрія. Застановило мене се і зняла цікавість подивитися, чого ті люди туди так біжать. Певно їх притягають органи та латинські практики. По одній проповіди в церкві св. Пятниць (при неповній, як тоді бувало церкві), вертаючи до хати, вступив я до церкви оо. Василіян. Приглядаюся здивований. При головнім престолі править священик, так як в нас і в нашім таки фелоні. Органів не чути та й на хорах зовсім їх нема. Зате бачу в крилосі капелюхові пані і панночки. Співають гарно з ірмологіону на 2 голоси одну з великопостних пісень. Та що мене найбільше вдаряє і застановляє, се якась інша тиша церковна і дух замолення... Ніякої метушні. Антитеза до Волоської церкви, де я відправляв Служби Б., парохом був бл. п. о. Павликів і де чогось все був рух, а з огляду естетичного і ладу неодно було тоді до бажання...

В тому то часі, чи трохи згодом, наспіло від монастиря оо. Василіян до нашого збору катихитів запрошення на реколєкції для священиків. На наших сходинах порішили ми лишити волю кождому з нас, взяти чи не взяти участь. Я рішився піти.

Перші реколєкції в нашого духовенства. Монастир св. Онуфрія. Ректором ще з оо. Єзуїтів, дуже вічливий гр. Мицельський. Зібралося нас там яких 20 священиків, львівських і з краю; мабуть всі, як я, з непереможним упередженням. Монастирська тиша робить враження. Починає своє вступне слово про призначення — ціль людського буття молодий чернець, зі спущеними очима, „на перший вогонь“ висланий, перший провідник перших священичих реколєкцій, єромонах ЧСВВ. Єремія Ломницький. Розвиває тему: „пришлец аз єсьм на землі“. Слухаємо критично,

*) Отсим запитую прилюдно сею дорогою живучих ще оо. товаришів і рідні покійних, чи в кого не зберіглася книга тих протоколів. Книжка твердо оправлена, формат шкільного зшитку. Цінний документ до історії того часу. — Автор.

з принесеним упередженням. Вслухуємося в хід думок, зацікавлюємося, заслухуємося з кождим днем більше, ломимося на душі — і відходимо захоплені, обновлені і вдячні. Стара історія...

Ось сі реколєкції се зародок думки про потребу оснувати жіночу монашу установу для широкого загалу, для народньої маси. Ідея згодом прибрала конкретну форму: Згромадження СС. Служебниць Пр. Д. М. Хід подій такий:

По реколєкціях навязався між священиками, що брали участь, а о. Ломницьким і львівським Василіянським монастирем близший контакт. Йшла жива виміна думок, велися розмови, бувало горячі, а нераз і спори на тему занепаду в церковно-народньому життю. З того почав витворюватися, а опісля оформився гурт людей, злучений одним бажанням чину.

Сходини відбувалися у Львові, в моїй хаті, при вул. Курковій, опісля при вул. Люблинської Унії.

Поринаю думкою в минуле і бачу їх всіх. З них вже лиш одиниці Бог зберіг при життю.

Клоню голову перед святою памятю покійників, — а святий жар та пожертвування і імена всіх тих борців за обнову народньої душі з початків мин. 50-ліття — і тих, що відійшли і тих, що жиють, передаю для утревалення їх памяти на сторінки історії нашого духового відродження:

Світські священики: оо. Кирило Селецький з Жужеля, Рожанковський з Молодятина, Лев Джулинський з Лапшина, Николай Теодорович з Пробіжної, Іван Волосянський з Терла, Олекса Бобикевич зі Стрия, всі покійні.

З Чина СВВ.: бл п. оо. Єремія Ломницький, Плятонід Філяс, Сотер Ортинський і Нестор Веселий. Живучі: оо. Юліян Дацій, Мелетій Лончина і наймолодший віком Андрій Шептицький, теперішний наш Високопреосвящений Митрополит.

Осередним питанням і темою дискусій на наших сходинах був тодішний занепад церковно-народнього життя, зарада лихови, засоби і метода праці на тому запущеному перелозі.

В одній з наших дискусій предметом було н. пр. питання, як протиставитися важкому і відємному впливови Івана Франка, що його той великий письменник і геніяльний поет, тоді вже коло верха слави, своїм матеріялістичним світоглядом виконував на уми молоді й інтелігенції. Врадили, що нас двох, а саме о. Ломницький і я, маємо піти „навертати Франка", себто навязати особисті зносини і виміну думок. Поїхали ми фіякром на Новий Світ, в сторону техніки. Застали Франка самого. Незвичайно вічливо нас приймив. Привітний, веселий і бадьорий. А що я був з ним вже давніше знайомий, то відразу навязалася щира розмова,

наперід на тему його останнього твору, не тямлю вже котрого, опісля на загальні теми. Входить на те його дружина. Її поява відразу зморозила Франка, замовк — а нас її прямо ворожі „до чорноризців" очі так і випихали за двері *). Ми розпрощалися і вертаючи, обіцяли собі дальше піддержати з Франком контакт. Та вже не судилось...

Ідею і проєкти оснувати нову жіночу установу монашу, обраховану на потреби і приняття широкої маси народньої. підняв і розвивав на наших нарадах о. Ломницький. Що до тої справи — між нами всіма не було поділеної думки. Монаше життя се вицвіт духовного життя в народі, барометр християнської саможертви і освячення. Ми мали тоді одинокий жіночий чин, СС. Василіянки, з 3 монастирями і то клявзуровими. Монахині у Львові і Яворові вели виховні інститути. Словіта була осідком новіціяту. Без нових покликань, припливу кандидаток, без допливу аскези і духовної помочі, яку може дати лиш інший живий Чин **), зближалися СС. Василіянки до такого маразму, в який раньше попали були нереформовані оо. Василіяни.

Всі признали вагу справи. У висліді наших розмов виринув до тої справи тісніший комітет, сказатиб, діловий, з трьох осіб. Ідеольогом був о. Ломницький, реалізовання і дбання про матеріяльні засоби та представництво на зовні взав на себе о. Селецький, я піднявся пропаганди пером. Провід справи і директиви давав Ломницький, Селецький дав свою фірму і особисту жертвенність, підготовив основи, а згодом отворив перший монастир в Жужели. На його імя плили жертви, він присилав до „Душпастиря" відозви і подяки. Я писав. Появилася тоді в „Посланику", редагованім о. Джулинським, моя розвідка чи радше фейлєтон, яку редактор помістив як вступну статтю п. з.: Свитає. Писав також про почин о. Селецького у львівськім консервативнім щоденнику „Przegląd"-і (Масловського) і писав постійно в „Душпастирі". Редактором сего журналу був бл. п. о. Олексій Торонський. Фактично редакцію, коректу і експедицію передав мені і все те вів я в своїй хаті при вул. Курковій, опісля Люблинської Унії.

Тут також трьох нас, о. Л., о. С. і я запроєктували

*) Один з товаришів-катихитів на наших сходинах розказав нам що дружина Франка при вписах до школи своїх 2 синів, застерігла собі що вони не мають ходити на науку релігії, а одного разу впала до кляси, де той катихит учив, та за руку вивела хлопців з кляси... Не прослідженe біографами досі питання, чи і який мала вплив і як завважила на життю і світогляді Франка його дружина, дитина київсько-міщанського середовища, виразниця хорої російської душі (східної). — Прим. авт.

**) Прм. реформа оо. Василіян оо. Єзуїтами двократна: за часів св. Йосафата і новіша. Кожда обнова Чина в цілому католицькому світі тільки таким способом відбувається. — Прим. авт.

і устійнили монаший одяг для теперішніх, тоді щойно майбутніх, СС. Служебниць. Сестра моєї дружини, інститутка СС. Василіянок на Стрийськім, якимсь чином добула в монастири накриття голови і чепець тих монахинь і принесла на Куркову. Ми добирали і устійнювали, а примірювала на собі перша, що зголосилася до майбутнього монастиря, львівська панночка, небавом вже перша монахиня і перша настоятелька дому СС. Служебниць, нині вже покійна, С. Йосафата.

Першим монастирем, а одночасно й новіціятом СС. Служебниць був дім в Жужели, парохії о. Селецького. Згодом необхідна конечність веліла перенести новіціят до Кристинополя. Зложились на це такі причини:

Наплив кандидаток з близших і дальших сторін ставав щораз більший і переріс матеріяльні засоби о. С., його спроможність та жертвенність. Се домагалося перенести новіціят до Кристинополя, а той перший дім СС. полишити в Жужели. Друга причина, про що згадує о. Н. С: в „Ниві" (ч. 2, за р. 1933, стор. 71), се розходження думок, чи ріжниця в пониманню суттєвого завдання і способу ведення СС. і їх новіціяту. О. Селецький був думки, що СС. мають бути в першій мірі обєднанням простих сільських дівчат до спільного побожного життя, до безупинного контакту зі своїми посестрами в селі, нічим крім одягу не мають від них ріжнитися і мають перебувати посеред них при щоденній праці в хаті, городі і полі, без окремої тіснішої монастирської норми. О. Ломницький піддержував іншу тезу і акцентував другий бік справи, а саме, організаційний, потребу монашої аскези і освяченнь молитвою. Був тої думки, що без дефінітивного оформлення згромадження в монашу організацію, без уняття в форми обовязуючим правилом, а з окрема без духовної помочі і проводу в новіціяті іззовні, з боку іншого Чина, який підсилювавби духа посвяти і молитви, згромадження зі смертю о. Селецького розлізеться. Перемогла отся, друга думка. О. Селецький признав слушність, скорився, хоч зразу був трохи „невдоволений" *).

Така є генеза сеї монашої інституції, що з малих початків і одного дому в Жужели зросла на обєднання СС. в більше чим 60 домах-монастирях на нашій тіснішій батьківщині, в галицькій Україні, не рахуючи їх домів на Закарпаттю, Югославії, Америці, Канаді, Бразилії і Аргентині, та не враховуючи до сего новіших згромаджень, як СС. Мироносиці, Св. Родини, Св. Йосифа і Св. Йосафата, що їх

*) В поданім о. В. Кедринським оповіданню С. Параскевії (Нива 1933, ч. 1, ст. 22) все згідне з правдою, тільки що вона могла оповісти лиш те, що бачила на власні очі. Про львівський первопочин не знала, як і не знає сего загал СС. Служебниць. Живуть ще Сестри, зі старших, що й у те були втаємничені. — Прим. авт.

треба вважати за духові діти сего найстаршого і первневого Чина, вже Апостольською Столицею мин. року затвердженого *).

Конклюзія і відповідь на поставлене в заголовку питання: Хто був основником Згромадження СС. Служебниць Пр. Д. М.?

Зродила його потреба і почування народньої душі. Отсе нестримне бажання людської душі, її нічим земним на життєвому шляху невтишена туга, злет думки від землі до найвисшого Ідеалу.

Висловом сих почувань, виразником і двигуном справи став чернець Ч. С. В. В., а виконанням були жертвенність і труди ідеального світського священика.

Ще до сеї справи один спомин з пізнішого вже часу.

Рік 1914. Друга половина серпня в Станиславові. Чути зразу глухий, опісля щораз виразніший гуркіт гармат від Галича. Місто опустошіло, уряди вже евакуовали і мій уряд вже виїхав. Я полишився, щоби щойно в останній хвилині з ріднею фірами виїхати в надвірнянські гори, там переждати тих, на мою думку, пару місяців війни і вертати до Станиславова. Перед самим виїздом пішов розпрощатись з о. Ломницьким. Ще раз його переконуаав і намавляв до виїзду, бо на мою думку його першого російські війська заберуть. На те одержав я категоричну відповідь: „Ніяк не виїду, а лишуся. Мігби я виїхати і гроші на довогу маю і певно виїхавби, якби не одно. Мушу опікуватися Сестрами (3 доми в Станиславові) і боронити їх перед солдатескою. Се мій обовязок, ти добре знаєш, бож вони..." не доповів. Я додав: „твір твого духа"...

Моє прочуття сповнилося. Його першого враз з пок. о. мітратом Іваном Гордієвським вивезли в глибоку Росію, де в місті Симбірську передчасно помер **).

о. Василь Навроцький
парох Красного к. Львова.

* * *

II

1. Моя стаття з ч.1. „Ниви" за 1933р. на повисшу тему не остала без відгомону в кругах духовенства. Дальша стаття о.Т. Богачевського і о.Н.С. принесла цікаві дані що до особи основника. Редакція „Місіонаря", відповідаючи о. Др. М. Г. в ч. 2. „Місіонаря", відступила від свого первісного твердження і в уступі„ Наша Розмова" зазначила, що основником

*) СС. Студитки се інший тип та інша формація.

**) Хто цікавиться тими часами (80 і 90-ті роки), того відсилаю до моїх споминів, що торкаються інших справ, хоч звязаних зі справою, повисше зясованою, як реформа Василіянська, перші місії, початки мачатки маєвого богослуження. Поміщені в „Новій Зорі" з р. 1928, чч. 69 і 70 — Примітка автора.

згромадження Сестер Служебниць не був тільки пок. о. Єремія (Ломницький ЧСВВ), але й пок. о. шамбелян Кирило Селецький. Вони оба над Згромадженням працювали, а й оба в початках його удержували". Дістав я рівночасно три цікаві листи, котрі допомогли мені зорієнтуватися в історії заснування Згромадження С. Служебниць. В однім з них о.І.Л. пише: „В інтересі нашого — особливо і передовсім парохіяльного духовенства повинно се бути, щоби справу основання СС. Служебниць вірно освітлити на доказ того, що воно все мало, аж до самовідречення, ідейні одиниці в царстві Христовім на землі, що воно сповняло через них волю Божу серед нашого народу". Історична правда мусить бути обєктивна, річева; вона мусить віддати признання заслуги „основання" фактичному основникови та оборонити перед присвоєнням заслуги другому... Тому треба відріжнити факт заснування, первопочини згромадження — від дальшого його розвитку.

Заохочений даними о. Т. Богачевського, переглянув я добре „Душпастиря" з 1891—1898 р., перестудіював „Львівські Еп. Відомости" від 1892—1900 р. і вислід тих студій хочу подати в отсій статті. Моя попередна стаття містила дані від наочних свідків, однак дехто не вірив їм, в дечім вони неточні, до чого я нині признаюся. Зустрівся навіть з жартом одного з оо. Василіян, котрий сказав: „та то ся справа вже була на сторінках часописів давно, о. Кедр. подав те, що йому цьоця чи бабця оповіла".

На підставі урядових розпорядків Митрополичого Ординаріяту у Львові, на основі дописів у „Душпастирю" муситься признати, що основником згромадження є тільки о. Кирило Селецький, парох Жужеля коло Белза, а після факту заснування о. Єремія Ломницький ЧСВВ. зачав помагати в удержанню згромадження, збираючи датки на місіях, а відтак як ординаріятський комісар вів справи згромадження Сестер Служебниць.

Митрополичий Ординаріят у Львові до ч. 452/Орд. з 6/5 1892 р. затвердив правила Сестер Служебниць, котрі о. К. Селецький до затвердження предложив. Еп. Відомости оголосили під ч. 8275. з 4. X 1892 р. виказ перших жертв на новіціят в Жужели. Розпор. ч. 10156. з 7. XII 1892 р. поручив Митрополичий Ординаріят духовенству обговорювати на соборчиках справу збірок на Сестри Служебниці, а в однім з дальших розпорядків приказав уміщувати по церквах окремі скарбонки. На стороні 220 під ч. 103 помістив Митрополичий Ординаріят в р. 1895 в АЕпарх. Відомостях розпорядок ч. 11179 з дня 23 I 1895. слідуючого змісту: „За відомістю і апробатою всіх трьох Преосв. Ординаріятів оснував Всч. Кирило Селецький, парох з Жужеля перед трьома літами новіціят Слу-

жебниць Пр.Діви Марії, котрий зпочатку істнував в Жужели, а потім зістав перенесений до Кристинополя". Той самий розпорядок називає о. К. Селецького „основателем" згромадження і поручає духовенству по церквах уміщувати окремі скарбонки на ціль згромадження... Се мабуть в и с т а р ч а ю ч и й д о к а з, що о. К. Селецький є основником згромадження, а якби ним був хто інший, то Митрополичий Ординаріят був би особу того основника поіменно назвав...Чому не названий в сім случаю о. Єремія Ломницький?

Митроп. Ординаріят для духовного добра Сестер піддав сестри розпор. ч. 9580, з 23. X 1895 під юрисдикцію спеціяльно уповажнених сповідників, а в р. 1897, до ч. 236/Орд. з 2. III того року в порозумінню з Ординаріятами в Перемишлі і Станиславові передав „духовне управленє Служебниць Пр. Д. М. реформованому Чинови мужескому св. Василія Вел.", але тими актами не зніс факту основання згромадження о. К. Селецьким, тільки Митр. Ординаріят зробив те, що для розвитку згромадження за потрібне уважав... як найвисша власть нашої церковної провінції... Крім признання факту основання Служебниць Митр. Ординаріят заіменував в 1896 р. до ч. 517/Орд. о. Кирила Селецького прокуратором Сестер Служебниць для всіх трьох епархій, а в рік опісля передав провід Служебниць Чинови свят. В. Вел.

Львівські АЕп. Відомости в р. 1898 згадують про о. Єремію Ломницького ЧСВВ, коли до ч. 2512, з 26. IV 1898 р., на стр. 79, до точки 41, помістили відозву о. Ломницького ЧСВВ., як Ординаріятського Комісаря Сестер Служебниць, до духовенства. В відозві подав о. Л. успіхи 6 л і т н о г о розвитку СС. Служебниць і долучив просьбу до клиру о датки на дім Сестер Служебниць, що мав повстати в Жовкві з запевненням, що надвишка датків по збудованню дому буде зужита на удержання новіціяту Сестер Служебниць в Кристинополі... Стільки говорять АЕп. Відомости про особу основника.

2. Важні історичні вісти мають річники „Душпастиря" про особу основника. На стороні 367, з р. 1892 сам основник, о. К. Селецький помістив допис „До історії заснования новіціяту Служебниць Пр. Д. Марії в Жужели". В тій дописи вичитав я слідуюче: „В часі місії, котра відбулася в Жужели 1891 р., зголосилося кілька місцевих дівчат до провідника місії, о. Ломницького з тою заявою, що раді би до монастиря вступити. О. Ломницький віднеслися до мене і по довшій нараді стало на тім, що треба сю справу пустити в проволоку, бо могло бути, що по причині жарких проповідей місіонарів появилася у них хвилева охота до житя монашеського, колиж дальше будуть вони при своїм наміренню стояти, то треба буде щось предприняти в тій

ціли... Минуло майже пів року, дівчата не відступали від свого наміреня... Ся обставина спонукала мене над сею справою призадуматися. Я старався обзнакомити з уставами деяких монастирів латинських, істнуючих у нас. Для наших селянських дівчат оказалися як найпрактичнійші устави Служебниць Марії латинського обряду... Сі устави (установи) перевів я на руське, поділав деякі зміни і переслав Всесвітлійшому Ординаріятови Метрополітальному до затвердження"...

Ось правдивий опис первопочину Згромадження. Так як фактично було, описав сам о. К. Селецький, не думаючи о тім, що колись будуть основником робити кого іншого. Як о. Н. С. в дописі у „Ниві" подає, то о. С., запалений ідеєю основання Служебниць, сказав: „щобим мав пів реверенди продати, то свого діла мушу доконати". Сам о. Селецький взявся до будови першого дому в Жужели. Видав поклик о жертви, сам обїхав довколичні двори, набув площу під дім в Жужели, будову дому сам перевів. Щоби заохотити і спопуляризувати вагу СС. Служебниць, оголосив в АЕп. Відомостях з 1892 р. до ч. 8275, з 4. X того року виказ перших жертв на сей дім з тим додатком „що дім в Жужели має служити за новіціят того законного Собранія, звідки потому і в інші місця Сестри будуть могли перенестися". Митр. Ординаріят спрямовує перші жертви безпосередно „до Всч. пароха в Жужели п. Белз".

Були великі трудноші в початках основання, але в тих труднощах, як пише о. К. Селецький: „в основаню Провидінє Боже видимо дійствує". Сам о. Селецький мав бути перенесений до Рави, та провидіння Боже його лишило, щоби зачате діло довершив... Приготовляв кандидаток-дівчат на приходстві, а рівночасно будував дім і як тільки був дім до ужитку готовий, ввів о. С. кандидаток до нього, духовно обслугував їх сам — в тім першім монастирі, завязку цілого згромадження. „Душпастир" за рр. 1893—98 р. містив дописи о. Селецького, викази всіх жертв, а з дописів видно, як сильно основник вірив, що задумане діло вдасться, як старався він обзнакомити з новим Згромадженням найширший загал українського громадянства.

Тов. св. Павла урядило духовні вправи для духовенства в днях 7 — 10/3 1892 р, в монастири ОО.Василіян у Львові. Безпосередно по вправах відбулися і збори тов. св. Павла, на котрих о. К. Селецький порушив „справу жіночого монастиря для дівчат, котрих цілею булоб, подібно як в лат. обряді заведеним Охоронкам, іти в поміч матерям сільським в вихованю дівчат" („Душп.". 1892 стр. 159). В р. 1896, оголосив о. Селецький в „Душпистирі" на стр. 165, 196, 220, 244, 273 правила Служебниць для того тільки, щоби „явно кождому стало, що не для яких там примхів зістала покли-

кана ся конгрегація, тільки, щоби зарадити вопіючій потребі нашого селянського народа".

Основник бачив працю охоронок, та відчував брак подібних у свого народа, тому оснував Служебниці та працював над їх розвитком і з Жужеля, як осередку, висилав їх до всіх трьох дієцезій.

„Душпастир" з 1894 р., на стр. 69 помістив допис о. К. Селецького, котрий описав велике заінтересування Сестрами Служебницями головно в Гусятинщині та Бучаччині і радів, що громадянство зрозуміло місію Служебниць серед нашого народу. Тому, як тільки мав в Жужели відповідно вишколені Сестри — а утворився деякий лєгат, чи іншого рода забезпечена екзистенція для Сестер — сейчас висилав туди Сестер і радів успіхами їхньої праці.

Віднісся був о. Селецький до Краєвого Сойму о запомогу для Згромадження і — як описав о. Н. Теодорович цю справу — сойм дав о. Селецькому 300 зр., але зажадав доказу матеріяльного забезпечення Сестер („Душпастир" 1894, стр. 139). Делєгат Пов. Виділу в Сокалі, о. В. Чернецький, парох Сільця Белзського приїхав розслідити справу того забезпечення — то о. Селецький радів, „що вже два літа інституція істнує, розвивається, удержує 16 дівчат, не побираючи жадної запомоги ні з фондів краєвих ні державних".

Щоби закінчити реєстр дописів о. К. С. до „Душпастиря", наведу ще його допис з 1897 р., де на стр. 110 представив о. Селецький розвиток Згромадження до 1896 р. включно, його корінний фонд, як і се, що Митроп. Ординаріят передав провід новіціяту в Кристинополі в руки ОО. Василіян. Сей допис кінчиться так: („Душпастир" 1897, стр. 112) „Ось розкрив я перед очима читачів образ ходу сеї, так важної справи не для пустого словословія тих високоповажаних личностей, котрі словом і ділом стали мені помічні в переведеню діла, тільки щоби дати наглядний доказ... Не писав я се також для звеличаня себе перед світом. Єсьм убогий, сельський парох. Не посідаю ні сіл, ні фільварків, тільки посідаю превеликий капітал в серцю моїм, а тим капіталом є горяча любов мого народа і сильна віра в провидінє Боже, котре видимо опікуєся тою справою. З тою вірою ступаю сміло вперед і надіюся з грядучим роком при помочі Божій і співпраці всіх людей доброї волі о много більший терен для будучої праці над моральним і матеріяльним двигненєм народа здобути. Деякі люди посудили мене о погоню за „тщетною славою" перед світом. Тим відповідаю словами св. Ап. Павла: „Я посадив, Аполлос поливав, але Бог дав зріст. Для того, ані той, хто садить, є чим, ані той, хто поливає, але Бог, що дає зріст". (I Кор.,3,6). З сих слів надіюся зрозуміють они наглядно, кому властиво в тім ділі слава і честь належиться".

Сей допис можна назвати „білянсом“ розвитку СС. Служебниць, котрий заподав сам Основник у хвилі, коли провід переходив на приказ Митр. Ординаріяту в руки ОО. Василіян. Білянс додатний, повний успіху, завершив перший період розвитку згромадження СС. Служебниць... Як подає о. Н. С., не був вдоволений основник о. Селецький, що Сестри в Кристинополі почали виховуватися після практики Західної Церкви(„Нива“ч. 2/1932, стр. 71). Не був вдоволений і зі зміни деяких родів одягу Сестер, що їх завели ОО. Василіяни і між основником а о. Ломницьким витворилися непорозуміння. Та сего мимо помагав о.Селецький і далі Сестрам, своє серце замкнув перед ріднею і окруженням, а нотував свої клопоти і болі в деннику. Запевняю о. Н. С., що дійсно о. Ковальський взяв денник, він не пропав сам межи непотрібними паперами, а яка доля стрінула його — не можу довідатися.

3. Поблагословив Всевишній Згромадження СС.Служебниць і в короткім часі ціла Галичина покрилася сіткою домів СС. Служебниць. Помогли й люди і у виказах жертв все о. Селецький всім жертводавцям сердечно дякував. Безперечно, що о. Ломницький ЧСВВ. на кождій місії заохочував вірних до датків на нове Згромадження, але не оснував його. На основі дописів з „Душпастиря“ виходить, що більшість духовенства і громадянства зрозуміли вагу основання СС. Служебниць і причинилися до розросту Згромадження. Численні дописи в „Душпастирі“ о. Н. Теодоровича, пароха в Трибухівцях, свідчать про його захоплення розумінням значіння СС. Служебниць і дають сьвідоцтва правді що до до особи Основника. Наведу місця з „Душпастиря“: 1) 1894 р., стр. 139: „Ледви розпочали житє Сестри Служебниці, заведені Впр. о. Селецьким в Жужели, аж от ту в віддаленню 40 миль то діло Боже відбилося відгомоном“. „Більша часть інтелігенції сьвітскої але й священичої з недовірчивостію поглядає на Служебниці... що Сойм даючи о. Селецькому запомогу 300 зр. жадає доказу матеріяльного забезпеченя Сестер... а ту селянин (Стефач Кормило в Самолусківцях) жертвує свій маєток, піймаючи простим розумом значінє Сестер“.

2) 1894. стр. 360: „Дня 14. VI. с. р. виправив Впр. о. Селецький з захоронки в Жужели першу партію Служебниць Пр. Д. М. в числі 6 душ до обнятя дому в Самолусківцях... і в Циганах — під проводом настоятельки всіх Служебниць, сестри Йосафати — Михайлини... виправив о. Селецький своїх дітей духовних в сьвіт“. Стр. 308: „як велику прислугу зробив о. Селецький... основуючи сей чин“...

3) 1895, стр. 348: „о. кан. Громницкий віднісся до настоятеля дому СС. в Жужели... і просив, З сестри“...

Виходить з заподаного, що від початку і духовенство

і жертводавці відносилися до о. Кирила Селецького як до основника і на його руки слали жертви на Згромадження Сестер в усіх справах відносно Сестер до нього зверталися. Появилося було оповідання п. з. „Сестра Юлія" Анни Сторожівної, вид. в Чернівцях, в котрім авторка віддає честь молодій інституції СС. Служебниць. Рецензент — („Душпастир" 1897, р. стр. 239) пише: „Книжочка ся заступить заслужений вінець о. Кир. Селецькому, основателеви сеї спасенної інституції".

Таку правду принесли нам наведені документи що до особи Основника. Заговорили вони ясною мовою, що основником Згромадження Сестер Служебниць є о. Кирило Селецький і нині боронять вони славу його перед присвоєнням... З хвилею перебрання духовного проводу ОО. Василянами повстали для Основника непорозуміння, прикрі і болючі хвилі з тою свідомістю, що основника усувається поволі поза Згромадження. Та не булоби сего факту — не булиби ми мали нині Згромадження СС. Йосифіток, котрих основником є рівнож о. Кирило Селецький.

Факт перебрання проводу не є основанням Згромадження, може бути хіба початком нової доби в розвою вже основаного чину, а не самим основанням. Не зменшуючи заслуг о. Ломницького в збиранню датків по місіях на цілі Згромадження, у веденню справ Згромадження як Ординаріятського комісаря — мусимо ствердити, що тільки о. Кирило Селецький Згромадження Сестер Служебниць оснував, як се виказують наведені документи.

о. Василь Кедринський

Дещо зі священичої традиції

(Продовження)

Парохія Кобиловолоки. Парохи. 1) Парох Стефан Соханевич 1743—1785, 2) парох Тома Федкевич 1785—1823, 3) завідатель Іван Створжинський 1823, 4) завідатель ex currendo Тома Крайківський, парох Сухоставу 1823—1826, 5) завідатель ex currendo Антін Горинович, парох Янова 1826, 9) парох Стефан Янович 1826—1854, теребовельський декан, 7) парох Теофіль Царевич 1854—1915 (був парохом на місці 61 літ), заст. теребовельського декана, 8) завід. Орест Лотоцький 1915—1918 і 9) парох Іван Чарторинський від 1918 до нині (Майже за 200 літ тільки 5 парохів).

Сотрудники 1) Іван Федькевич 1803, 2) Григорій Содомора 1889—1891, 3) Іван Сірко 1891—1893, 4) Іван Гарматій 1893, 5) Никола Чубатий 1893—1894, 6) Онуфрій Чубатий 1894—1895, 7) Іван Маркевич 1895 — 1899, 8) Плятон

Карпинський 1899—1901, 9) Петро Патрило 1901—1903, 10) Тимотей Василевич (Сліпий) 1903, 11) Петро Кіжик 1903—1908, 12) Антін Шебец 1908—1914 і 13) Орест Лотоцький 1914—1915.

Дочерна Млиниска, мала деякий час своїх парохів. 1) Були ними: Григорій Соханевич 1743—1785, 2) Теодор Піхурський 1785—1804, 3) Іван Федькевич 1804—1810, 4) Никола Недзєвульський 1810—1813, а після того її прилучено до Кобиловолок.

В Кобиловолоках будовано 1882 нову, велику, мурована церкву, шляхом конкуренції. Цю нагоду (щоби відтягнутися від конкуренції) використано до перетягання парохіян на латинський обряд і в тім часі 128 душ з Кобиловолок і Млиниск перейшло на латинський обряд.

Латинським парохом в Янові, до якого належали Кобиловолоки і Млиниска, був о. Ліц. — За нього так в самім Янові як і в Підгайчиках, дочерній Янова, богато греко-католиків змінило свій обряд на латинський, а гр.-кат. парох Янова, Фердинанд Недзвєцкий мав богато клопоту, заки бодай трохи своїх парохіян, хрещених в костелі, відобрав і записав назад до своїх метрик.

В 1903 р. кобиловолоцький парохіянин Нагончий напав в цілирабунку на пароха Теофіля Царевича, майже 80 літного старця, який був сам на приходстві і в борбі підрізав йому горло, але завдяки скорій лікарській помочі д-ра Брилинського з Янова парох не стратив життя, — і жив ще по тім 18 літ.

Парохія Глещава. 1) парох Филип Глинський 1783—1793, 2) завід. Іван Пігович 1793—1794, 3) завід. Іван Кудирка 1794—1806, 4) парох Семен Стрільбицький 1806—1808, 5) парох Михайло Довголуський, 1808—1837, 6) завід. знов Михайло Довголуський, мабуть син або кревняк попереднього, 1837—1838, 7) завідатель Іван Сероїчковський 1838, 8) завід. Яків Пігович 1839—1842, 9) завід. Антін Єзєрський 1844—1848, а відтак як парох 1848—1897, 10) завідатель, син попереднього, Петро Єзєрський 1897—1898, а відтак як парох 1898—1913, 11) завід. Маріян Волошинський 1913—1920, а відктак як парох 1920—1928, 12) завід, Стефан Хабурський 1928—1929, 13) парох Йосиф Дерлиця від 1929 до нині.

Парохія Глещава найслабше датована в теребовельськім деканаті, тому від 1837—1848 і 1913—1920, отже через 18 літ, були тільки завідателі.

В „Ниві" ч. 4, з квітня 1933, подано в посмертній згадці про бл. п. Тому Бородайкевича, катихита в Тернополі, „що покійний вів якесь священиче Т-во, але невідомо напевно яке. Здається, чи не літургічне. Його веде тепер о. Т. Цегельський парох в Струсові". Даю пояснення. Б.п. Лев Джулинський, парох Лапшина, тесть о. Томи Бородайкевича, піддав гадку, щоби поодинокі священики з цілої Галичини

вязалися в „Братський Союз“ і на випадок смерти одного з них складали по 1 короні для майбутньої вдови та відправили 1 Сл. Божу за покійного. Статутів не було. Автоматично Союз замикався зі смертю священика, а відтак приступали до нього знов давні і нові священики. Священики посилали датки до о. Джулинського, а той їх виказував у видаванім ним „Посланнику“ і коли хто з них упокоївся, взивав до відправи Сл. Божої та до надіслання 1 кор. О. Джулинський передав агенду Союза покійному о. Копитчакови, катихитови в Тернополі і той вів його довгий час, а коли знемощів, передав ведення в руки пок. о. Томи Бородайкевича, а відтак від нього перейшов Союз до мене і тревав до війни. Запомог за весь час уділено більше як 40. Коли не було вдови ані сиріт, гроші переходили на дальший случай. Деколи запомоги доходили до 70 корон, а тоді й відправлювано 70 Сл. Божих. — Остання квота остала по здевалюованню і знова по звальоризованню на вкладковій книжечці „Власної Помочі“ в Струсові, а відтак перейшла через фузію до кооперативи „Єдність“ в Струсові і нині з відсотками виносить 30 зл. 21 сот. Якщо священики схотять відновити „Братський Союз“ — я готовий дальше вести його агенди.

о. Теодор Цегельський

Зі споминів про університет в Чернівцях. Р. 1875 оснувала Австрія університет в Чернівцях з 3 факультетами (без медицини, а за те з православним богословським факультетом) і стягнула туди самі найкрасші професорські сили. Славістику викладав проф. Ом. Калужняцький зі Львова, українознавство о. Ігн. Онишкевич, також зі Львоа. Румунську літературу і фільольогію викладали окремі професори Румуни. Церковне-православне право викладали професори Поповичі. До „цивільного“ права церковного заангажовано знамениту к а т о л и ц ь к у силу, проф. Гайнр. Фридриха Верінга, автора великого наукового твору „Lehrbuch des kath. orient. u. prot. Kirchenrechts“ і редактора „Archiv f. d. kathol. Kirchenrecht“. Пізніше перейшов проф. Верінг на катедру в Празі яко сьвіточ католицизму. Проф. Верінг мав великі впливи у Ватикані. В увагах що до гр.-кат. обряду в Гачині цитує він навіть брошурку — тепер вже забуту — о. Волинського, гр.-кат. пароха з Тудорова коло Копчинець, видану ок. 1863 р. по польськи в обрядовій справі.

о. Й. Ганкевич з Красного

Найвисший осяг Українців в Америці

(Допис з Америки)

При кінці березня рознесли українські часописі вістку про заложення першої української „високої школи в Америці. Слово „висока школа" вжита тут в розумінню американським і переведене буквально з англійської мови (High school — „гайскул" = висока школа). В поняттю галицькім це властиво середня школа. Вона — згідно з виясненням Основника, Преосвященного Константина — служити-ме двом ціллям: підготовляти учнів на кандидатів до духовного стану і виховувати молодь на провідників української еміграції. Отже по скінченню цієї школи можуть учні йти або до католицької духовної семинарії, або до котрогонебудь з американських „каледжів".

Як ця школа зорганізується в будуччині, це вже залежати-ме від українського громадянства. Її можна буде розширити на колєгію — „каледж", отже так сказатиб на завязок університету, але про це ще сьогодні передчасно говорити. Покищо й ця школа, що вже основується, буде величезним осягом, коли її заповнять учні. І то не треба богато: біля 30 учнів на початок.

Удержання в першій українській висшій школі коштувати-ме 30 дол. в місяць, значить по одному дол. денно. Для бідних учнів буде знижка. Отже гроші не повинні бути перепоною до заповнення школи учнями. До цього є, на ділі, інша перепона, якої галицьке громадянство не розуміє. Це є католицький характер школи, бо її закладає властиво українська католицька епархія в Злучених Державах. Ширше беручи, ця школа має служити потребам греко-католиків Українців, походження галицького і підкарпатського, в Злучених Державах і в Канаді. Ця еміґрація числить біля півтора міліона душ, отже є властиво стільки молоді, що повинна заповнити з десять високих шкіл. І ніхто інший, лише українська католицька Церква могла таку школу зорганізувати.

Чому-ж побоювання? Коли брати справу з матеріяльної точки, побоювань нема. Преосвящений Константин Богачевський, серед найтяжших відносин, загальних і особистих, зібрав поважну грошеву суму на сю ціль і заплатив за самий будинок 50.000! дол. Цей будинок в часі будови коштував понад 250.000 дол.! — Але прийшли лихі часи і тому його можна було дістати тепер за безцін, разом з великим городом (мабуть в таких розмірах, як колишній город Митрополита на Вульці, де була бурса в початках). Обстанову купив Основник теж незвичайно дешево (біля 700 дол., хоч варта 5.000 дол.). Тепер йде перерібка деяких кімнат на на-

укові салі і на каплицю, коштом кількох тисячів дол. — Отже школа має повне вивінування вже тепер, а енергійного Покровителя в будуччині.

Якби це була зріла суспільність, то принялаби факт заложення школи з одушевленням і з вдячністю. — Але не треба забувати, що яких 7 літ завзятої агітації проти української католицької Церкви і її Настоятеля в Америці, веденої на сторінках головного українського пресового орґану, витворили проти всего, що має марку католицьку, такий настрій серед Українців, що це громадянство, а може радше його криклива частина, скорше привиталоб завалення цієї установи, як її розвиток.

Епископ Константин іменував о. Володимира Лотовича з Джерзи Ситі головним впорядчиком свята отворення школи, що має відбутися разом з посвяченням будинку дня 4. вересня 1933, на американський „День Праці". — Енергійна праця, що її веде разом з Основником і другими ідейними людьми, має довести до зміни понять серед громадянства і до заповнення школи учнями. Віримо, що це вповні удасться і з цілого серця їм цього успіху треба побажати.

С. Д.

З голосів преси

„Українська проблема" в освітленню чужої преси. — Невідрадне положення православної Церкви в Польщі. — Відгомін свята „Українська Молодь Христові".

Поява брошури Преосв. Хомишина п. з. „Українська проблєма", що вийшла друком в першій половині цього року, викликала у пресі живий відгомін. Українська преса відізвалася про брошуру неприхильно, деяка навіть з обуренням. Як відповідь на „Українську проблєму" появилася брошура „Пресвитера" п. з. „Епископ Хомишин як спаситель народу", одначе львівське городське староство її таки зараз сконфіскувало, забираючи з переплетні цілий наклад. Українська католицька преса зайняла до „Укр. проблєми" або прихильне становище („Нова Зоря"), або поминула її появу мовчанкою. Польська преса (котра про се згадувала) майже вся поставилася до брошури з найбільшою прихильністю, просто з одушевленням, цитуючи з брошури на своїх сторінках усе, що в некорисному світлі представляє Українців, а не згадуючи зовсім про те, що моглоб бути Полякам немиле. На маргінесі брошури ця преса позволяла собі на екскурсії проти українських церковних і світських діячів, осуджуючи всю церковну і світську політику та загалом всіх Українців, оперуючи при тому відповідно спрепарованими аргументами

та не лишаючи нераз сухої нитки на поодиноких укр.-національних діячах.

Занотуємо нині тільки деякі голоси чужої преси з приводу появи брошури „Українська проблєма". І так варшавський „Przegląd Katolicki" в ч. 17, за 1933 рік приносить статтю п. з. „Ukraiński Skarga" пера Й. Ст. Чарнецкого, посвячену докладному обговоренню брошури.

„Твір Епископа Григорія Хомишина п. з. „Українська проблєма" — пише Автор на вступі — се безсумніву цікавий документ не тільки для українського народу і його світської й духовної еліти. Книжка ця має усі дані, відбитися живим відгомоном далеко поза границями свого язикового обсягу, а передусім її відгомін на области т. зв. польсько-українських відносин може бути дуже важливий і хосенний.

„Треба відразу на вступі ствердити, що о. Епископ говорить своїм землякам гірку, але заслужену правду. В першій частині свого твору шан. Автор малює сильними, нераз аж понурими красками „деструктивну роботу хибно зрозумілого націоналізму" серед українського народу".

„...Немає, здається, найменшого сумніву, що й український націоналізм вповні дозрів до такого осудження. Це направду історична заслуга Еп. Григорія Хомишина, що взяв на себе важкий тягар боротьби з націоналістичною проказою, яка зїдає душу його народу, так серед духовенства, як і серед мірян"

„Для публіциста, котрий, як ось в горі підписаний, мав нагоду приглянутись проявам цього націоналізму і його нагальній і безкритичній захланности, що підшивається нераз під добро Церкви — обговорення згаданої книжки о. Еп. Хомишина це правдива моральна сатисфакція головно, коли порівняти її з енунціяціями Владики святоюрського, ось хочби із тою недавною до молоді". (Підкр. наші).

Про український шовінізм взагалі, а про шовінізм нашого духовенства зокрема сказали ми дещо більше в „Ниві" за квітень ц. р., на стор. 156 і слідуючих. Тому тут не будемо з Шан. Автором полємізувати, а відсилаємо Його до згаданих місць у „Ниві".

Після такого вступу Автор докладно обговорює зміст брошури, спиняючись з насолодою над тими місцями, де еп. Хомишин осуджує міцними і соковитими словами націоналізм, це новітнє поганство, на службу якому мала піти навіть деяка частина духовенства. З черги спиняється над відношенням Преосвященого до польсько-українських взаємин, а вкінці над його оцінкою ролі українського духовенства, яке — на думку Владики — служить невільничо націоналізмови, є для життєвих квестій Церкви байдужим і не відчуває потреби тісної співпраці з Церквою.

Обговоривши докладно зміст цілої брошури, Автор з великим задоволенням кінчить свою статтю.

„...Мимоволі тиснуться найгорячіші слова признання для мужеської сили і еклезіястичного духа, який промовляє із сторінок цеї книжки. Зміст її стоїть зрештою в повній гармонії з поставою її автора, з котрим мав я змогу особисто познайомитися якраз на

ґрунті змагань до здорової польсько-української співпраці. Най жеж мені вільно буде схилити чоло перед священиком і чоловіком, котрий, як наш Скарга, не завагався сказати правду своїому народови".

* * *

Появу „Української проблєми" не поминуло мовчанкою і варшавське „Слово", орган *митрополита незєд. православної* Церкви, видаване по московськи. „Слово" в ч. 38, з 1933 р. використовує брошуру на те, щоби переїхатися по мнимім українськім націоналізмі й шовінізмі, що не дає йому спокою, хоч він Москалям нічим не шкодить, бо їх в Галичині нема.

Епітет „Ukraiński Skarga", що його Преосв. Хомишинови дав „Przegląd Katolicki", так дуже подобався редакторам „Слова", що й вони дали своїй статті титул „Украинскій Скарга", та загалом увесь час титулують Преосв. Григорія епископом, а не „біскупом", як це звичайно передше бувало.

Після короткого вступу, в якім покликується на статтю в „Przegląd-i Katol.", пише „Слово":

„Нам тяжко судити, поскільки Еп. Хомишин, як Українець, як Епископ, як видатний церковно-суспільний діяч, має слушність у всіх тих питаннях, що їх він заторкнув в „Українській проблємі". Та певне одно: погляд Еп. Хомишина на хибно зрозумілий націоналізм, на той скрайний шовінізм, що розїдає душу українського народу в Малопольщі (sic!), заслуговує на пильну увагу. (Підкр. „Слова").

Ми теж не будемо вдаватися в те, чи погляд Преосв. Хомишина на український націоналізм слушний, чи ні, а звернемо тільки при цій нагоді редакції „Слова" маленьку увагу на те, що в Малопольщі ніякого українського націоналізму ні шовінізму нема, бо там нема ніяких Українців: вони живуть в Галичині, на Волині, Холмщині, Підляшшу, Поліссю, але в якійсь згадочній „Малопольшї" їх нема.

„Політичні партії і орґанізації українського народу в Малопольщі (!) — пише дальше Автор — у своїх національних змаганнях, давно втратили, так почуття міри, як і змогу критично відноситись до своїх сил, внаслідок чого опинилися в глухім куті. Отруя шовінізму затроїла народню душу".

Як поетично, а заразом і вірно сказано!! Наша душа цілком заражена, затроєна. Нема то, як здорова „русская" душа!

„Епископ Гр. Хомишин виступає як переконаний приклонник мирного і братнього співжиття польського і українського народу. У своїх виступах і посланнях він заєдно взивав і взиває вірних і підчинене собі уніятське духовенство до льояльности супроти польської державности. Своїм розумним і реальним становищем Еп. Хомишин придбав собі в українськім громадянстві богато ворогів. Приятелів він майже не має, бо комуж із засліплених шовінізмом галицьких Українців можуть подобатися виступи Еп. Хомишина, який вказує свому рідному народови, що дематоґія шовінізму веде на край пропасти?"

Національна свідомість народніх мас на всіх просторах Української Землі, яка щораз більше росте і закріплюється, виводить з рівноваги наших „приятелів“ і вони, де тільки можуть, тицяють нам заєдно під ніс отой нездоровий націоналізм, їдь шовінізму, що затроює народню душу і т. ін., і т. ін. Зріст національної свідомости, а національний шовінізм — це не одно і те саме. А зрештою хто як хто, але п. Редактори „Слова“ і всі, хто за ними криється, мають найменше права закидувати цілому укр. громадянству, в цім і духовенству, шовінізм, коли вони самі найбільші московські шовіністи. Хай вони зачнуть, ось хочби видавати орган православної Церкви по українськи й білоруськи, хай дадуть у тій змосковщеній і далі московщеній Церкві українській мові і українським вірним ті права, які їм по Божим і людським законам належаться, а тоді ми повіримо, що не вони, а ми є шовіністами.

Відтак Автор статті докладно обговорює ті місця з брошури Преосв. еп. Хомишина, в яких мова про український націоналізм і шовінізм. Інших місць, що говорять про церковні справи, византійство, целібат духовенства, які повинні „церковну газету“, якою є „Слово“, більше інтересувати, Автор навіть не згадує, а повторяє аж до знудження тільки те, що вже давно перед ним зробили польські часописи — та закінчує цілу статтю з жалем і болем, що „галицийская украинская общественность съ Еп. Хомишинымъ не считается“. Тому то й голос цього Епископа „остается гласомъ вопіющаго въ пустыни“.

* * *

З усіх голосів, що з приводу появи брошури „Українська проблєма“ пролунали в польській пресі, голосів — як уже сказано — повних захоплення і беззастережної відданости ідеям, проголошеним в брошурі, в інакшому світлі представляє Преосв. Хомишина і його значіння та вплив на українську суспільність, а тим самим інакше глядить і на „Українську проблєму“ та її вагу для польсько-українських взаїмовідносин — одно тільки виленське санаційно-монархістичне „Słowo“ (ч. 111 за 1933 р.). Голос „Słowa“ це одночасно перша його спроба поставитися до Голови української католицької Церкви, митроп. Шептицького і його діяльности більше річево і більше незалежно від усіх тих, утертих в цілій польській пресі (головно нашій галицькій) фраз і тверджень, які вона висуває, як тільки про митрополита Шептицького зачинає говорити. Хоч у статті цій п. з. *„Biskup wołający na puszczy i wszechpotężny metropolita“* багато неточностей (зрештою в несуттєвих справах), то автор, п. Мечислав Прушинський доволі вірно і вміло схопив те значіння, яке еп. Хомишин і митр. Шептиць-

кий мають під церковним і національно-суспільним оглядом серед українського громадянства в Галичині і поза нею.

На вступі Автор зазначує, що в останніх часах був у Східній Галичині (в ориг. Wschodniej Małopolsce), мав змогу стрінутися з передовими представниками тамошнього громадянства, так польського і як українського, розмовляв з людьми, що беруть живу участь в політичнім житті і твердить, що „польське громадянство інших областей має цілком хибні поняття про цілу низку справ, звязаних з цим „краєм саботажів і пацифікації".

Після такого вступу переходить Автор до характеристики.

„Епископ Хомишин від ряду літ пропагує серед своїх вірних, а передусім між підчиненим собі духовенством гасла льояльности для польської Держави, гасла співпраці з польським громадянством. Не є се зрештою найприємніша діяльність, коли зважити, що вже колись підчинений духовний кинувся на нього з ножем в руках... Голосні були пастирські листи о. Хомишина, що осуджували ясно і без обиняків саботажі і політичні убивства. В останніх часах великий відгомін у нашій пресі викликала книжка, в якій, виразно застерігаючися, що „автор не є на продаж", не завагався Хомишин протиставити себе шовіністичній демагогії свойого українського громадянства. І хоч у кругі його найближших співробітників находиться знаменитий публіцист Назарук (політик з бурливим минулим)..... мимо кільканадцяти світлих товаришів є властиво о. Хомишин серед свого громадянства голосом, взиваючим на пустині. Шанують о. епископа Хомишина всі, навіть політичні противники, всі знають, що о. епископ робить так з найглибших христіянських спонук; але, хоч деякі уважають його святим, — то в політичних справах не хотять його слухати. „Політика не для святого".

„Зовсім інакше мається справа, коли йде про митрополита Шептицького. Панує над Львовом комплекс святоюрських забудовань. Панує не тільки над містом, але панує духово над цілою областю нашого краю. В невеликій, але гарній палаті мешкає там митрополит Шептицький"..

...„Митрополит Шептицький стоїть, як здається, від політики далеко. В уділенім недавно „Bunt-ови Młodych" інтервю не хотів порушувати сих квестій і говорив: „це не належить до мене, від цього є інші". Як властиво діло мається"?

„Так. Говорить правду, коли каже: стою здалека. І то якраз його найбільша мудрість. Що не є духовним політиканом. Стоїть здалека від малих інтриг, спорів, не губиться в дрібничках. Та зате має тим більший авторитет, коли звертається до свого громадянства. Всі партійні провідники від скрайних націоналістів до угодовців схиляють тоді перед ним голови. На нарід Митрополит впливає жестом: підчас пацифікації їде до Варшави, щоби в літургічних ризах (?!) удатися до Бельведеру і там вставитися за своїм народом. І для нікого це не дивне. Хоч є посли і сенатори, всі знають, що митрополит Шептицький силою становища і власної особи — се найдостойніший представник українського громадянства".

Відтак Автор дуже пересадно говорить про маєтки Митрополита і каже, що „не диво", що особистий вплив митрополита Шептицького на східно-галицьких Українців величезний".

„Реасумуючи, стверджуємо: впливи о. Хомишина мінімальні, значіння о. Шептицького великанське. Ідемо далі. Чи це для нас Поляків зле чи добре?“ (Всі підкресл. Автора).

„Ks. Szeptycki — to hakatysta“. Не тільки брукова преса це повторяє, але в сім дусі — вихвалюючи листи Хомишина — інформують своїх читачів і найповажніші щоденники. Оскільки однак є в нашім громадянстві богато хибних понять, то наша думка про митрополита Шептицького це найбільший пересуд“.

„Щоби це читачам доказати, розгляньмо дві справи: 1) відношення Шептицького до акції українських терористів і 2) відношення Шептицького до проблеми співпраці з Польською Державою“.

„Відносно першого твердимо, що становище митрополита Шептицького є в цілій повні льояльне. Осуджував і завсіди осуджує непочитальну політику боєвиків. Осуджує її не лише як католик, але теж як Українець, який добре розуміє, що ця акція приносить тільки найбільші шкоди, що кождий терористичний замах це крок в зад від національної цілі. А що всетаки має для боєвиків милосердя — то хібаж богато Поляків не мало в глибині душі милосердя для Біласа і Данилишина“?

„Тут о. митрополит льояльний. Але хтось скаже — то ще замало. — Тільки осудити бандитизм (?!) — замало для князя Церкви. Треба ширити християнську любов, злагіднювати спори, голосити співпрацю двох воюючих громадянств. Так. Але чи то легко?“

„Нині митрополит Шептицький, навіть якби хотів, то не міг би того зробити. Стратив би тільки непотрібно свій авторитет серед власного громадянства, політично стратив би все. Він сам може й став би приятелем Поляків, наша преса писала би про нього як про о. Хомишина. Але українське громадянство і далі остало би ворогом для нас“.

„І тому маю враження, що ошибається гр. Станислав Лось, ошибається публіцист „Часу“, ошибаються зрештою всі публіцисти від українських справ, бо, що так скажу, — поставили на Хомишина“

„Політик мусить бути реальним, мусить здати собі справу, хто з його контрагентів, яку силу репрезентує. Для о. Хомишина маємо найвисше поважання, Але мусимо здати собі справу, що о. Хомишин се ще не українське громадянство. Не треба себе обманювати. О. Хомишин се тільки одиниця, що найбільше, ще кількох співробітників. Українське громадянство — то о. митрополит Шептицький. Та щоби став Голуховським, мусимо створити для нього обставини Голуховського“...

* * *

Дня 2. квітня ц. р. відбулися в Луцьку II Загальні Збори Товариства ім. П. Могили (основане 19.XI 1931), яке поставило собі ціль: — увести до православної Церкви в Польщі, згідно з давніми церковними традиціями на Україні, соборний устрій, звільнити церковне життя від надмірного бюрократизму і консисторщини, які є одночасно розсадниками русифікаційної політики в Церкві, та працювати над відмосковленням Церкви. На тих зборах прочитав м. ін. генеральний секретар Т-ва, п. Іван Власовський (бувший діяч соціялістично-радикальної партії) реферат, в якім змалював положення православної Церкви під сучасну пору. Реферат настільки цікавий і настільки характеристичний для тих від-

носин, які нині панують у правосл. Церкві в Польщі, що частину його наведемо за журналом „За Соборність" (ч. 6, за 1933 рік), який є органом Тов. ім. Могили.

„Коли б ми задали собі труду — сказав докладчик — перечитати зараз ті привітальні промови і доповіді, котрі було виголошено на Установчих Зборах нашого Тов-а півтора року тому назад, то побачили б, як всі ці промови пройняті були думкою, що *такий стан в Церкві, який є, продовжуватися не може,* що добро Церкви вимагає, перш усього, відродження соборного начала в її устрої, разом з унормованням правного її положення в державі.

І саме зібрання наше — вищої єрархії, духовенства і вірних так овіяне було соборним настроєм, що само було ніби першим втіленням в ці часи так бажаного соборного начала..... Розуміється, що настрій Установчих Зборів був святочним, піднесеним настроєм. Одначе будив надії, що коли поруч з Вищою ієрархією Церкви та Урядом Річипосполитої стає організована думка православного громадянства, як перший необхідний чинник у великій справі оновлення життя Православної Церкви в Польщі, то спільними силами утвориться найперше *передсоборний настрій в церковно-громадському житті,* а потім і ціла церковна реформа сполучена з скликанням першого Генерального Собора нашої Церкви, буде прискорена.

Нині роздаються вже голоси, що надії ці завели. Вороги Православної Церкви користають з цих песимистичних настроїв маючи грунт в них для сіяння ще більшої зневіри.

Наше Т-во повинно б боротися з цими настроями, але трудно переконати кого словом, коли дійсність бє фактами і є запереченням ваших ідеальних тверджень.

Вказують головним чином на те, що навіть передчування зміни того, що ми вище назвали *передсоборним настроєм,* не помічається в церковнім житті. Консисторський бюрократизм квітне так само; духовенство, пригнічене морально й економічно, почуває себе безрадним; зїзди оо. благочинних тільки затемнюють усією своєю нещирістю правдиве положення церковної справи на місцях; збільшуються випадки незадоволення парафіян пан-отцями; колись (перед війною) анафема на кого в Православній Церкві була надзвичайною подією, а тепер стала буденним явищем, коли напр. *Св. Синод застосовує на одній тільки сесії,* як остання в лютому б. р., *анафему у відношенні до 4 членів клира відразу* (підкр. наші); авторитет духовенства падає; зріст впливу реакційних русифікаторських елементів ятрить рани української і білоруської пастви; особливо показними є факти запеклого спротиву проти висвячення Епископа-Українця, постанова Волинського Місіонарського Комітету проти української мови в Богослуженні, резолюція зїзду благочинних Волинської Епархії, щоби не допускати аж до Собору української мови в Богослуженні, де її зараз нема, антиукраїнський і взагалі реакційний характер митрополичої ґазети „Слово" і т. д., і т. п.".

Наведеного досить, щоби зрозуміти те важке положення, в якому опинилася православна Церква в Польщі під управою тих, які замість взятися щиро за працю над відродженням тієї Церкви, дбають мабуть тільки про те, щоби в ній закріпити на якнайдовшу мету московські впливи і неподільне панування горстки Москалів над українськими й білоруськими масами вірних. І такі люди мають ще лице закидати нам, Українцям, скрайний націоналізм і їдь шовінізму!

І в зовнішньому положенню правосл. Церкви теж не красше. Відносини між нею і державою ще й до нині не унормовані, а т. зв. Тимчасові Приписи з 30.І 1922 мають і до нині силу, справу ж сталого унормування правних взаїмовідносин поміж Церквою і державою, шляхом скликання Собору, відкладається з дня на день, з року на рік. У травні ц. р. минуло вже три роки від часу, як президент Польщі видав на адресу митрополита Діонисія грамоту, котрою заповів скликання Церковного Собору і відновлення соборного устрою Церкви. Т. зв. св. Синод обміркував на своїх засіданнях і в комісіях, так програму Собору, як і його статути, визначив був навіть скликання Собору на 12. лютого 1931 р. і розписав вибори до нього, а однак Собор і досі не відбувся. Ходять навіть чутки, що Собору взагалі не буде. Видно, комусь його не треба, бо без нього ліпше. Кому, це нам дуже добре відомо.

Такий „хаотичний" стан у православній Церкві, як його влучно називає Докладчик,

„впливає надзвичайно відємно на духовенство і вірних, **ослаблюючи в першому пастирську енергію і поширяючи посеред других байдужість до Церкви і церковного життя**, а то й шукання іншої віри, котра задовольнила б активні стремління релігійної душі... Віддалення часу скликання Церковного Собору поведе тільки до тяжких втрат Православя в Польщі".

З метою приспішити скликання Собору поставив Докладчик кілька резолюцій, звернених до Св. Синоду прав. Церкви, міністра ісповідань і публ. освіти та до Укр. Парл. Репрезентації Волині (укр. група в клюбі ББ).

Блаженні віруючі.

* * *

Величаве свято „Українська Молодь Христови" відбилося сильним відгомоном в українській пресі. Преса, що стоїть на становищи національнім і християнсько-католицькім, подала докладні описи свята, повні радости й одушевлення. Інші часописи, а між ними навіть ті, що до самого свята ставилися негативно, бачучи направду його великий успіх, або вже відтак не згадували широко про нього, обмежуючись тільки до коротких хронікарських заміток, або згадуючи ширше, не могли закрити факту, що свято мало визначно релігійний характер і що українська молодь стоїть ще під дуже сильним впливом Церкви. Щодо польської преси, то вона, головно східно-галицька, так як передше вела сильну нагінку проти свята, пускаючи при тому ріжні „татарські" вісти, так тепер, по святі, заняла до нього досить пристойне, навіть поправне становище, вказуючи у своїх справозданнях на безперечно імпозантний перебіг свята,

на лад і порядок в його організації, хоч і сильно зредукувала скількість учасників. Деякі пресові органи, як ось К. А. Р., Oriens, Kurjer Wileński, Biuletyn Polsko-Ukraiński й ін., принесли довші статті про свято і його значіння для українського народу, головно нині, в часах скріпленої протирелігійної і безбожницької агітації на наших землях. Перш за все Kurjer Wileński приніс довшу статтю, в якій не тільки гарно описав, але й добре схарактеризував саму ідею свята.

Одинока лиш преса московська і москвофільська, без огляду на те, чи вона стоїть на ґрунті ідеольогії християнської чи безбожницької, поставилась до свята зовсім негативно. Не дивуємося тим часописам, які до релігії і церковних справ стоять здалека, чи ворожо, натомість дивно нам дуже, як могла в такий нечуваний спосіб поставитися до свята преса з середовища правлячих кругів православної Церкви в Польщі. Маємо на думці варшавське „Воскресное Чтеніе" і „Слово", яке, як кажуть, є органом православної митрополії в Варшаві. Оба ці органи довший час нічого про свято не згадували, хоч їх такий рідкий релігійний здвиг повинен був рішучо зацікавити. Але мабуть тому, що це свято уряджувала українська греко-католицька Церква, вони воліли мовчати, бо згадуючи про нього, булиб мусіли до свята зайняти безстороннє і прихильне становище. Однак їх упередження до всего, що українське і католицьке, а тимбільше греко-католицьке, не дає їм змоги здобутися на безсторонність. В цих органах, головнож у „Слові" помічається загалом увесь час якесь дивне наставлення до української греко-католицької Церкви. По їхньому, то в нашій Церкві тільки „слабість", „руїна", „політика", „торговля душами на користь політичних партій", що „в храмах божих голоситься ненависть до ближнього"(?!), „політиканство священиків" і т. д. (Це цвіти епітетів з одної тільки статті). Аж жахом проймає! Кождий, хто читає сю пресу, а не знає, як справді діло мається, може собі подумати, що наша Церква це дійсно одна руїна, що в її храмах замість слова Божого проповідується тільки політика і ненависть до ближнього.

Для нас, що привикли до інакших метод пресової кампанії, це просто неімовірне, як може щось подібне, таке суперечне з правдою і таке противне засадам християнської етики, появлятися на сторінках часопису, що є органом правлячих церковних кругів та посвячений в першу чергу церковним справам.

А так воно справді є. Свідчить про це найкрасше в українській мові написана стаття у „Слові", ч. 47 з р. 1933, п. з. „Політика в Церкві — зло", в другій частині якої, автор, укритий під буквами М. П., торкається свята „Українська Молодь Христови". Головна ціль статті доказати, що свято „Українська Молодь Христови" мало в собі дуже мало ре-

лігійних підстав, а було радше політичною маніфестацією. Твердження своє опирає на інформаціях, поданих про свято у львівській „Землі і Волі“ (москвофільська, большевизуюча, повна ненависти до нашої Церкви газетка). Згадані інформації, наведені „Словом“, повні брехні, демагогії і баламуцтва. Все там перемішане, як горох з капустою: „політичні заміри“ аранжерів свята і сільські процесії, які кланялися „голові“ партії УНДО, хлопці, які „удавали козаків в синих штанах“, мала скількість учасників, бо лише 30 тисяч, хоч „похід тревав пару годин“, а вкінці те, що

„українські проводирі старались надати параді військовий характер, бо навіть назначили розпорядителями священиків — б. українських офіцерів, але з того нічого не вийшло, бо 60 і кілька процентів учасників свята — то були дівчата і старші жінки, завше охочі до всяких відпустів“.

От тобі й на! Політичний, ба навіть військовий характер свята, а тут самі майже жінки, „завше охочі до всяких відпустів“! Політично-військова маніфестація і відпуст — це дві дуже неподібні до себе річи!

Але брехливість і безглуздя статті „Землі і Волі“ так, видно, припали до вподоби ПТ. редакторам „Слова“, що вони її на радощах передрукували та ще й додали свій власний „вступ і закінчення“.

Те, що „Мета“, яку вони теж мають, подає зовсім інакші інформації про свято, їх зовсім не бентежить, бо їм треба конечно доказів проти свята, хочби ті докази були оперті й на брехні. Тому вони не вірять „Меті“, що свято було дійсно великим здвигом в релігійному житті галицького укр. народу, що на ньому виявилась велика привязаність до Церкви, що до св. Причастія приступило 12 тисяч осіб і т. д., та кажуть:

„Але чи все то так по правді? Чи справді то не політична маніфестація?! Чи може так в 10 раз збільшено (бо „Мета“ нарахувала аж сотні тисяч молодечих рук)?“ („Земля і Воля“ згодилася ще на 30 тисяч учасників, а „Слово“ редукує їх скількість до 10 тисяч!!) „Хочеться вірити, що так, що відрадне це явище для слави Божої“.

„Колиж має хоч трохи рації „Земля і Воля“, то маніфестація — Українська Молодь Христові не принесе ні для народа ні для Христа користи і коли справді в святі цім була дволичність українсько-уніятських політиків (правда, як чудово сказано?!), і коли чужі глянули на „другу сторону медалі“, то чи не побачили вони всю слабість Уніятської Церкви і її правдиве лице. В такому разі внесено ще один крок до дальшого руйнування Церкви і віри“.

Отже свято „Українська Молодь Христови“ це не вияв сили Церкви і її творчої експанзії на будуче, але „крок до дальшого руйнування“, так її, як і самої віри.

Хочеться теж вірити — можемо повторити — що автор статті є при здорових змислах.

А редакції „Слова“ ще раз дивуємося, як вона могла зайняти до свята таке становище. Як би це був зробив якийсь

комуністичний, чи байдужий до справ віри часопис, ми не дивувалися би. Але коли це робить орган церковних кругів, який повинен радіти кождим виявом і кождою публичною маніфестацією релігійної свідомости й активности (навіть як би ся маніфестація відбувалася серед зненавиджених Українців—католиків) — то ми дуже дивуємось.

X.

Загальні Збори Інституту вдовичо-сиріт. фонду

(Враження)

Забезпечення вдів і сиріт по священиках, це давна ятрива рана, яка часом тільки пригоюється на те, щоби знов отворитися і заболіти ще пекучішим болем. Безнастанне передбачування нужди нашої рідні по нашій смерти, головнож нині, в час „лютого времени", лягає зморою на серця українського, жонатого клиру, підриває крила, черваком точить душу.

У більш вражливих ця змора, збратавшись з нинішніми злиднями, викликує пригноблення, ба навіть апатію, що опісля так фатально відбивається на спроможности й видатности праці на церковній та народній ниві.

Не буду розводитися над загально знаними річами, що кождий батько від висот до найглибших низів суспільної драбини, старається забезпечити свою рідню на випадок своєї смерти. І державні і приватні службовики і лікарі і адвокати, вже або мають таке забезпечення, або поклали сильні основи до його переведення. Лише частина українського жонатого духовенства живе ще або споминами минулих, красших часів, або нічим неоправданою надією красшого завтра, не числиться, як належалоб, з твердими обставинами нинішніх часів та невідомого, в кождому разі більше чим непевного завтра.

Кажу частина, бо загал вже зробив деякі кроки в цьому напрямі.

З радістю привитав цей загал думку про реорганізацію вдов.-сир. фонду і створення Інституту фонду. З признанням для внескодавців, привитано теж відомість про заснування „похоронного фонду".

Все наладнане, принайменше все на добрій дорозі.

За нами (загалом духовенства), остав обовязок: платити належні вкладки. Вкладки до вдов.-сир. фонду ще якось вплачувалося, особливо у тих, які беруть місячні платні, — та датки на похоронний фонд заломилися у самому почині. Цілий ряд деканатів (здається мені 9) ані сотика до того фонду не вплатив, за протяг майже одного року. Не було при-

нуки. І пригадалися мені на зборах цього року, при відчитанню звіту, слова одного заслуженого діяча на сьому полі, які ще перед роком сказав до мене: Управа своє зробила. Тепер черга, щоб ви показали, що потрафите, хоч я певний, що з цього нічого не буде...

І небуло нічого!! Бо й прочі деканати, які щось вплачували, ледви чи половину належности вплатили, крім одного, чи двох, які цю половину перескочили. А в межичасі вмирали наші Собрати, а нещасні їхні вдовиці, чи сироти вижидали надіслання їм з фонду грошей, а тих грошей не було...

Та з хвилею, коли ми підписали заяви, щоби вкладки до фонду нам з платні стягано, здавалось нам, що справа залагоджена.

Та тут вилазить нова заковика. Як Управа має віднестися до тих Отців, які, як „supra congruam", жадної платні не беруть і своїх вкладок, або цілком не платять, або платять дуже мало??

Не платять ані до вдов.-сир. фонду, ані до похоронного ф., ані на санаторію! (Здається мені всего трьох сплачує точно). А решта?! — Що з ними? — Чи їх рідня, на випадок їхньої смерти, має право користуватись грішми, яких їх мужі, чи батьки не зложили?! Таж це булаб очевидна кривда для тих бездольних сиріт, яких батьки відмовляли собі всего, щоб лиш сяк-так їх забезпечити!..

Треба було недавно тому побачити вдовицю, якій Управа відмовила з повисших причин виплати з похоронного фонду. Треба було заглянути до її душі.

„Тяжкі часи", виправдуємо себе! Правда! Та чи це нам першина?". Були вже такі, тай чи не тяжші ще будуть. А тоді?!..

Ріжні голоси підносилися на останніх заг. зборах вдов,-сир. Інституту. Ніхто якось не ставав в обороні і не старався виправдати байдужности тих Отців „supra". Навпаки всі просили Управу, щоби раз покінчила це невиразне положення. Доля вдів і сиріт тих Отців в їхніх руках. Або.... або!...

Треба поставити справу ясно і справедливо!!

Тепер кілька слів про самі збори. Дуже немило вражала відсутність представників деяких деканатів.

Були теж і інші речі, яких там не повинно бути... Часом, коли слухалося заяв представників деяких „деканальних республик", виголошуваних устами тих, які щойно перші кроки ставлять на дорозі душпастирської праці і обовязків, пригадувалося мимохіть, щось з придніпрянської отаманщини. Великий розмах,.. копиця слів..., часом навіть обида на право і ліво (може й мимовільна навіть), закиди... — потім менше, або більше вдатний, відступ з прикрого положення.

Деякі „вислужені", старші ветерани також не все мали щасливі потягнення. Посторонньому чоловікови могло вида-

ватися, що вони вже зачинають дитиніти, бо починають жити... тільки споминами... Перескакування по точках порядку нарад, це вже в нас так принялося, що не робить великого враження. Та всеж таки „випадалоби" при замкненню рахунків на пр. вести над ними дискусію, а не порушувати справи підлоги в санаторії і т. д.

Більше річева дискусія, без зайвого вишукування людей злої волі — на кождий випадок булаб вказана. *О. І.*

Тим, що відійшли від нас

О. мітрат Александер Лешкович-Бачинський

(род. 1844, умер 9 червня 1933.)

(Промова о. Ректора Сліпого біля церкви Дух. Семинарії).

„Єже бо аще сѣетъ человѣкъ, тóжде й пóжнетъ" — бо що посіє чоловік, те буде збирати (Гал. 6, 7.). Сі слова св. Павла приходять нам на тямку, коли Духовна Семинарія має прощати свойого бувшого довголітного і вельми заслуженого Ректора. Ціле життя сіє чоловік зерно-діла, що свідчать про його працю і заслуги для Божої слави і справи. Неодні з тих діл, довершені навіть з найчистішими намірами при помочі Божої благодати, прикриває рядно забуття і вони виходять з людської памяти та стають відомі лиш одному всевідучому Богови. Та всеж таки бувають і твори, що світять серед мряки забуття грядучим поколінням, як свідоцтво сили Божої благодати, що довершує геройські діла людською немічю. Такими ясніє майже вікове життя нашого покійного Ректора. Бо більше як 50 літ стояв він при кермі нашої Церкви і нашого народу і писав скрижалі української історії. Ціле своє священиче життя сіяв Покійний ревно і з великим самозаперечення зерна Божого слова і виставно вбирав їх в чин-діло. Своєю залізною працьовитістю і витревалістю він використував кожду хвилину дня і доводив кожде розпочате діло до кінця. Сміло і без пересади можна сказати, що о. Бачинський належав до найбільше роботячих і невсипучих одиниць українського католицького духовенства в минулім і сім столітті, які повіковічні остануть гордістю і честю українського народу.

Як спосібний і пильний гімназійний учень здав Покійник матуру в Тернополі 1863 р. і вступив до Духовної Се-

минарії, яку скінчив 1867 р. так, що 15. грудня т. р. висвятив його митр. Йосиф Сембратович на священика. По 5-літнім душпастирстві на селі був він іменований сотрудником у св. Юрі, а відтак 1873. р. віцеректором Семинарії. На тім становищі оставав він до 1878. По ріжних перепонах обняв 1881. р. парохію в Болехові. Та недовго оставав парохом, бо 1. січня 1883. р. став ректором Дух. Семинарії, і той уряд сповняв впродовж 10 літ до 1893. р. Був се найактивніший час в його життю і він становить також вершок його діяльности. Боже Провидіння вложило йому найтяжшу працю, писати на карті вчені книги і писати на людських душах— виховувати майбутніх священиків. Коли вже виховання світських дітей вимагає небуденних спосібностей і великого досвіду, то ще тяжшим, бо о много висшим твором є виховання священиків, що своєю благородністю душі мають перевисшати всіх вірних і стати не лише горожанами, але й провідниками в найідеальнішім царстві, яке можна собі лише вимріяти, царстві Божім.

Водночас з великим замилуванням посвячував о. Мітрат свої сили і письменській праці. Від 1878. р. видавав він „Руський Сіон", відтак часопис „Мир" і „Душпастир". В 1886 р. вийшов Архієратікон. Великим вкладом в нашу богословську науку є „Богословська Бібліотека", що появилася 1898. р. Вона виповнила прогалину, яку спричинив був у нас брак теольогічної літератури. Зпід його пера вийшли підручники моральної, пасторальної, церковного права, Провідник для священиків, переклад Псалтирі, а передусім Нового Завіта, що й нині не втратив своєї актуальности і не виходить з рук священиків і вірних. За наукову діяльність вибрало Богосл. Наукове Товариство Покійного своїм дійсним членом, а Фільософічно-догматична секція головою, якій проводив від 1923. р. до смерти. З болем і вдячністю супровожає і Бог. Наук. Товариство свойого визначного члена на місце спочинку.

Коли раз вийшов Ісус Христос з Єрусалимського храму, приступили до нього ученики, щоби показати йому церковні будівлі — „і приступиша къ нему оученицы єго показати єму зданія церковная". (Мат. 14, 1). Так і ми днесь, коли вийшов пок. о. Мітрат зі Святоюрської катедри, привели його сюди, щоби показати йому отсей храм богословської науки, здвигнений Божою силою при помочі його трудів. Коли Покійний став Ректором, він сейчас зорієнтувався, що є конечним зреформувати ціле виховання. Та рівночасно він бачив, що до сего потрібний новий семинарський будинок і сю справу поставив так рішучо, що заявив намісникови Потоцькому, якщо правительство не поставить нової семинарії, він зречеться ректорства. Цісар Франц Йосиф апробував небаром новий плян на 290.000 гульденів і 1887. р. за-

ложив архикнязь Рудольф угольний камінь, а 7. жовтня 1889 р. в прияві мін. Гавча посвячено отсей будинок, здвигнений при вул. Коперника 36. В новім будинку піднесено дисципліну, заведено лад і порядок та уможливлено питомцям науку.

Покійний ректор чувся тоді щасливим, що міг здійснювати свої задушевні бажання, щоби питомці стали добрими священиками і спосібними працівниками поза церквою над моральним і матеріяльним двигненням українського народу. Безчисленні Евхаристійні жертви, що їх приносили і приносять вихованці Покійним сотки священиків, і їх душпастирська праця, хай буде заплатою і вдякою за положений труд і золотим жнивом у вічности. Так отже здвигненням нової Семинарії о. Ректор Бачинський створив нову епоху в її 150-літнім істнуванню! Якщо би нині не згадувано інших діл за час його генерального вікаріяту, препозита капітули і др., що їх підносили попередні проповідники, то вистарчить, щоби отсі німі мури Семинарії промовили за Покійним перед людьми і Богом: Не всує трудихся!

о. Др. Йосиф Сліпий

† о. Александер Стефанович

† 26. V. 1933.

(Промова о. д-ра Костельника над гробом).

I

Покійний о. Александер прожив повну міру людського віку, як його св. Письмо определює.

І хоч тільки трудився, змагався, надіявся і мріяв, не дожив тієї хвилі, щоб міг зі старцем Симеоном сказати: „Нині отпущаєши раба твоєго, Владико, ...со миром". 86-літній старець помер з перерваною, недокінченою працею в руках. Хоч у останніх роках отся праця тяжко йому приходила, бо майже стратив зір, а всетаки він, як був призвичаєний, слідив за вібрацією нашого бездольного національного й церковного життя та по всіх своїх силах змагався тут що то залатати, там перестерегти, а там якусь рану перевязати.

Сповнення ідеалів — видно — се рідкі й недовгі хвилі в життю народів, як час, у котрому дерева цвітуть. А решта, той довгий час — се журба, змагання, старання, надії, мрії — і непевність.

Я певний, що наше українське греко-католицьке духовенство, в якого імени маю честь попрощати Дорогого нам Покійника, коли з часописів вичитано про Його смерть,

жалісно зітхнуло: „О, отче Александре, батьку наш, а з чимжеж і в чому Ви нас лишаєте? Все нам з рук вирiвається — так нас недоля бє!"

Ніхто з нас рядовиків-священиків не мав у загалу нашого духовенства того приняття й послуху, що покійний о. Александер Стефанович. На Його голос, візвання загал відгукувався, бо знало духовенство, що слово Покійного — се обовязок совісти.

Так, Батьку наш, та з чимжеж і в чому нас лишаєш? Наче мороз іде на всі Твої й наші ідеали, переконання й змагання... Батьку наш, чи се зима йде, хоч ми й літа не мали, чи весна зачинається, бо се подібне одно до одного?

І наче чую відповідь Покійного, сього духом вічно молодого старця: З чим вас лишаю? З Богом, з правдою, з розбудженими, наче вогонь, ідеалами й з добрим прикладом! А се завязок і запорука для красшої майбутньости. „Борітеся, поборете!"

II

Бувало, сиджу в своїй кімнатці вечером і чую за дверми, на коридорі хід Покійного, палицею стукає до дверей. О, вже знаю я, що се значить: якась робота — для Церкви, для народу — в русі. Приходить: „Але, але, але... ніхто про се не думає, а се мусить бути зроблене!" І хоч ми деколи вимовлялися, що тяжко, або нема часу, він аж до занудження повторяв своє і що могло бути зроблене, мусіло бути зроблене.

Він старець заєдно тримав руку на фібрах нашого церковного й національного життя, всім інтересувався й всьому хотів зарадити, де тільки міг.

Невгнутий, простолінійний, послідовний, працьовитий (тим і зискав довіря у духовенства), він зважав тільки на добро й добру славу українського народу та нашої св. греко-кат. Церкви.

Він добре знав, що нашу майбутність можемо тільки ми самі найкрасше обдумати, бо ми найкрасше знаємо справжній стан нашого життя. Відти брались ті Його меморіяли, якими Він разураз повчав, хотів повчити чужинців, що мали власть над нами, щоб довідалися про дійсний наш стан і нашу правду.

Запамятав я Його чи не таким, яким Він помер.

Від 20-кількох років майже не змінявся. Носив у собі стару традицію й нового духа — того нового духа, що виростає з нашої землі, з нашого життя, що є завязком нашої красшої майбутньости. Від нас молодших переймав Він найновіші думки й потягнення, наче свої власні.

Батьку наш, отче Александре! Над розкритою Твоєю могилою запевняємо Тебе, що Твоя історія, — а Ти представ-

ляєш епоху відродження нашої нації і нашої Церкви — Твоя історія не ляже з Тобою в могилу! Вона живе в молодших генераціях і буде жити!

Обіцюємо Тобі, що не зійдемо зі шляху, яким Ти йшов, і не зрадимо ідеалів, для яких Ти жив. Не зрадимо старої традиції нашої східної Церкви й нового духа, що виростає з нашого життя. І будемо такими, як Ти був: невгнутими, простолінійними, послідовними, працьовитими. Бо „пора великая є". Вона потребує таких працівників. А Тобі, дорогий наш Батьку, на другому світі хай буде царство небесне, а тут на землі в українському народі і в греко-катол. Церкві, яку Ти так любив, „вічная память"! Амінь.

о. Г. Костельник

† о. Франц Рабій

б. декан і парох Самбора, один з найкрасших священиків і народніх діячів, помер 25. ц. р.

Ціле життя Покійника — це одна безперестанна праця для добра Церкви й народу, це той молодечий запал, що заєдно горів в ньому і не давав йому ніколи спочити, а спонукував його творити все нові цінности на церковній і народній ниві.

Походив Покійник з бідної селянської сімї латинського обряду. Але часте перебування в домах українських священиків, серед яких жила ще давня патріярхальність і привязання до обряду та до славних церковних традицій, так на нього вплинуло, що він змінив обряд і вступив на теольогію, по скінченню якої став катихитом в дівочій виділовій школі в Самборі, де працював понад 25 літ, а відтак став парохом Самбора. Вже як молоденький катихит проявляє велику діяльність на суспільно-економічній ниві, основуючи, разом з другими, при тамошній читальні касу т. зв. „Рабіївську", Тов. „Ризницю", при якій організує захист для вдів і сиріт по священиках, філію „Просвіти", а відтак і читальню „Просвіти", головою якої був до самої смерти. Ще більшу діяльність проявив Покійник на становищі пароха Самбора. Побудував гарний парохіяльний дім, дім для двох сотрудників, дяківку для дяка і паламаря, де була приміщена і дяківська школа. Розширив парохіяльну церкву, вивінував її у нові, дорогі ризи, євангеліє і сосуди. Побудував теж чиншовий парохіяльний дім, закупив дім під українську захоронку і вибудував домівку під „Українську Бесіду".

Був добрим і ревним священиком та великим почитателем Богоматері, чудотворна ікона якої находиться в Самбірській церкві. Виєднав в Римі привілей на відпусти у всі Богородичні празники в році, на які приходять тисячі богомольців з цілої Бойківщини. За його стараннями коронувано перед кількома роками серед великих торжеств чудотворну ікону самбірської Богоматері.

Виховав своїх одинадцятеро дітей на добрих християн і гарних українських громадян. Один його син, священик, є постійним співробітником нашого органу.

Світова, а передусім польсько-українська війна не полишила його в спокою і він теж мусів зазнати усіх її страхіть, аж до вивезення на Домбє включно, де пересидів пів року.

В похоронах цього великого робітника у винограді Христовім і зразкового громадянина взяли участь великі маси народу. В. Й. П.

Нові книжки

Stephan Berghoff, Pfarrer — **Ein Gang durchs Evangelium.** *Sonntagspredigten über Christus.* 2. Auflage (5.—7. Tausend). стор. VIII + 280, 8°. Freiburg im Breisgau 1933. Herder. Ціна 2.80 Мк.; в картоновій оправі 3.40 Мк., в полотні 4 нім. марки.

Відомий німецький проповідник, парох в Зігбурзі, о. Берггоф, видав у накладні Гердера свою нову збірку проповідей під повисшим заголовком. Всі проповіди його збірки обговорюють події з життя Ісуса Христа, мало відомі широким кругам вірних, які однак в нинішніх часах так дуже промовляють до душі тих вірних, так інтелігенції, як і простолюддя. А таких проповідей треба нині як найбільше!

Бо ми говоримо майже виключно тільки проповіди на недільні чи святочні зачала, найчастіше обговорюємо притчі, пояснюємо і розвиваємо релігійні чи моральні правди, які в них криються, а *так мало говоримо про самого Христа.* Хоч яке воно парадоксальне, але так воно справді є. Із чудового світу Євангелія даємо нашим вірним тільки маленьку частину, а решту ховаємо перед ними. Внаслідок такого одностороннього трактування Євангелія наші вірні знають дуже мало про Ісуса Христа; ще може найбільше говоримо про найважніші події з життя Богочоловіка, як ось про Різдво, страсти і смерть та його славне Воскресення. Поза цим наші проповіди обертаються майже виключно тільки біля притч і чуд Христових. А тих моментів з життя Божого Сина, тихих, сірих і незамітних, на тлі яких зарисовується величня постать Христа, Бога і правдивого Чоловіка, того

невсипучого Проповідника Божої науки, неустрашимого Борця за Божу правду і славу, того милосерного Чоловіколюбця, що заєдно шукав грішників і лікував їх бальсамом своїх слів і своєї ласки — ми майже не згадуємо. А нашим вірним, інтеліґенції і простолюддю, так дуже треба проповідей про Христа. Вони хотілиб бачити Христа, як він іде шляхами нинішнього життя. Христіянськв душа просто спрагнена за цими, так сказатиб, інтимними проповідями, без тих ефектовних, реторичних фігур, без блескучого патосу, чим звичайно пописуються проповідники, вона хоче проповіди безпосередньо простої, тихої, як тихе і без претенсій на людський розголос і славу було життя Богочоловіка на землі.

І саме такі проповіди дає нам о. Берггоф. Він знає нинішню людину і розуміє, чого її душа прагне. Його проповіди — це незвичайно поетичні, а притім тісно звязані з життям Богочоловіка картини, на яких ясно і релєфно змальована особа Ісуса Христа. Їх уважно слухатиме і критично настроєний, гордий на своє знання інтелігент, як теж і простолюдин; так той, що його серце, повне віддапости Христови, як і сей, що, зіпсований кличами нинішньої доби, від Христа щораз більше віддалюється. Автор не фантазує, але держиться вірно Євангелія, і на тлі представлених в ньому подій малює модерне життя, невірство нинішньої доби, його причини, його методи і його зріст. Порушує усі пекучі питання, як: нерозривність подружа, відношення дітей до батьків і навпаки, бідність, богацтво, терпіння, націоналізм й інші проблєми нинішнього життя.

Автор є правдивим мистцем у змальовуванню картин (звичайно кількома лиш чертами) і викликуванню могучих настроїв. Деякі картини змальовані дійсно чудово, із легким поетичним патосом, що в силі викликати сильну психічну реакцію у найбільш закаменілій душі.

Проповіди о. Берггофа стануть нам незвичайно помічним середником у нинішній нашій, важкій і відповідальній душпастирській праці. *о. Петро Хомин*

о. Теодор Богачевський: **Похоронні проповіди.**

Проповіднича література у нас взагалі дуже убога і тому видання практичнних недільних, святочних, чи похоронних проповідей є для парохіяльного духовенства правдивим добродійством.

А вже чи не найслабше заступлена ділянка практичних похоронних проповідей.

Похоронні проповіди бл. п. о. проф. Бартошевського є остільки непрактичні, що мають забогато загальних наук, т. є не є примінені до поодиноких випадків, замало в них

чуття, так конечного у таких хвилях; зрештою, вони вже так сказати б: „пережились".

Зноваж похоронні проповіди о. прал. Куницького це твір високопоетичний; вони хоч і мають богато чуття, богато зворушливих моментів, вповні примінені до ваги хвилі і з великим пієтизмом відносяться до заслуг і характеру померших осіб — однак, як кождий поетичний твір, залежні виключно від їх виголошення, котре не кождому дане, і від слухачів, які моглиб їх всеціло зрозуміти — і якраз тому не мають для сільсько-парохіяльного духовенства такої практичної вартости, якої воно від них вимагалоб. Минулого року появились „Похоронні проповіди" о. Т. Богачевського.

Тому, що досі ще ніхто про них не заговорив, хочу від себе сказати про них кілька слів.

Не маю наміру давати фахову критику цих проповідей, бо вона викрилаб богато недостач і промахів, в першій мірі щодо мови. Однак зваживши те, що деякі з них були зладжені і виголошені перед 40 літами, то це не може нікого разити, бо якраз вони є вірною відбиткою тодішніх часів і мови.

Читав я про одного славного автора, що він за ніяку ціну не був всилі своїх рукописів другий раз перечитати і справити.

Щось таке, mutatis mutandis, можнаб сказати і про о. Богачевського. Мабуть і він своїх рукописів перед їх виданням не читав і не поправляв, бо певно був би такі разячі промахи проти мови змінив.

Такі польонізми, як: сакрамента, неяко, руский і т. д. у теперішніх часах ніяк не можна оправдати. Лишаючи на боці всі стилістичні і граматичні промахи — переходжу до оцінки змісту цих проповідей. Загально можу сказати, що вони виповнюють ту прогалину, котру бачиться у висше згаданих проповідях, бо лучать і коротку науку і чуття, а через те є вони такі, які наш нарід любить а тим самим є практичні до вжитку сільських душпастирів.

Цитати зі св. Письма влучно вплетені, як рівнож зміст проповіди до заложеного цитату гарно переведений.

У проповідях про померших селян пробивається велике знання душі нашого народу; спосіб його думання, його звичаї, його похоронні голосіння. Рівнож повно в них гарних порівнань, чи то зі св. Євангелія, чи з природи.

Із змісту зараз пізнати, що довголітне співжиття з народом дало авторови можність вглубитись у його психіку, що безумовно підносить вартість цих проповідей.

Щодо проповідей при похоронах померших товаришів-священиків, то в них пробивається така велика сила чуття і серця, так богато співчуття з позісталою родиною, так зручно підхоплені світліші сторони з життя і діяльности померщого, що вони справді можуть дати богатий матеріял

до подібних проповідей та цінні вказівки у нашій душпастирській праці. Загально відомо, що обдумання і уложення такої похоронної проповіди — це не така легка річ; бо звичайно нема на це часу, найвисше один день, а буває, що ледви кілька годин на це лишається; тому й не диво, що сі проповіди виходять нераз немов невикінчені, недоговорені.

Однак той брак оправдує народня пісня: „Де серце говорить — там мовчать уста". А того серця у кождій проповіди так богато! Скільки в них гарних черт характеру *померших товаришів, скільки світлих моментів з їх життя* і душпастирської діяльности, котрі пропалиб для нас безслідно, а так, виведені автором на денне світло, лишуться як гарний спомин добрих, ідейних священиків старшої генерації, що своєю працею в народі зуміли так високо удержати престіж духовенства, котрого нині лиш з великим трудом дається удержати. Ось і в сім лежить вартість цих похоронних проповідей о. Богачевського, а коли ще додати, що вони дають богатий матеріял для проповідників, то справді можна лиш бути вдячним авторови за їх видання, як доброго і потрібного підручника у душпастирському проповідництві.

о. Мих. Бобовник

Мр. Е. Ю. Пеленський — **Долиною Опору й Стрия.** Туристичний провідник для літників і прогульковців. Львів 1933. Наклад. турист.-краєзнавчого Т-ва „Плай". 16⁰. Ціна не подана.

Це перший в нас туристичний провідник, покищо по одній тільки частині наших чудових Карпат, зеленій скільській Верховині. Аж дивно, що ми щойно нині, у 1933 році спромоглися на нього! Туристичний рух — з бажанням пізнати свій рідний край, головно його найкрасші частини — гори, починає і в нас змагатися, тому поява туристичного провідника мусить бути кождим прогульковцем і любителем рідної природи горячо повитана.

Провідник, хоч і невеличкий змістом, дає всі необхідні інформації про обговорювану частину наших гір, себто *місцевости і верхи, положені в долині Опору і Стрия.* В *першій* частині подає Автор загальні відомости про цей куток нашого краю, як: геольогію Карпат, підсоння, рістню, звірню, красу гірського краєвиду, археольогію, давніх і нинішніх мешканців — Бойків, їх антропольогічні ціхи, бойківський говір, історію, літературні памятники, господарські відносини і передусім побут. В другій частині обговорює Автор дороги, стежки, плаї, поодинокі місцевости, гірські верхи, ріки і річки, та загалом усе, що варта прогульковцеви бачити. До книжечки додана невеличка мапа з зазначенням важніших шляхів, верхів і місцевостей.

Кождий любитель гір, турист чи принагідний прогульковець, повинен конечно сю книжечку набути. *о. П. Х.*

Ustawa o utworzeniu urzędów rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich przepisami pokrewnemi i objaśnieniami zaopatrzyli Dr. M. Richter i Dr. P. Zarwincer adwokaci. Spółdzielnia wydawnicza „Nowa Palestra" Lwów 1933. Str. 1—120.

Сей закон з 28. березня 1933 р. Nr. 29 поз. 253 Дн. З. П. Р. увійшов в життя з днем його проголошення, себто з днем 29. квітня 1933 р. в місце Розп. През. П. Р. про утворення розємчих урядів для кредитових справ малої земельної власности (з 23 8. 1932, Дн. З. П, Р. Nr. 72 поз. 653). Сі уряди стали вкоротці дуже популярними та зуміли неодного нашого селянина звільнити з лихварських кігтів і вдержати його варстат праці серед, нечуваної в історії, господарської скрути. Новий закон вводить в місце тих урядів розємчі уряди до маєткових справ посідачів сільських господарств двоякого рода, а іменно: при воєвідських урядах — воєвідські розємчі уряди для маєткових справ посідачів більших сільських господарств, себто господарств обшару висше 100ha (воєвідські розємчі уряди) та найбільше нас інтересуючі, при повітових виділах — повітові розємчі уряди для маєткових справ посідачів менших сільських господарств, себто господарств обшару, що не переступає100ha(повітові розємчі уряди). Так підметовий як і предметовий обсяг ділання сих нових розємчих урядів зістав значно поширений, а в особенности можуть з них користати також наші парохи як ужитковці ерекціональних грунтів. Очевидно, не місце тут подавати Ш. Читачам хочби і найбільше скондензований зміст сього закона; його подав впрочім п. Др. Баран в 145 ч. „Діла" з 8. червня с. р. Одначе ані така інформаційна газетна стаття ані навіть повний текст закона, ніяк не в силі дати інтересантам спромогу основно зазнайомитися з цим преважним для найширших верств, а спеціяльно для сільського нашого населення законом та належно вихіснувати всі його добродійства та можливости.

Сю ціль можна вповні осягнути через докладне перестудіювання предметової праці. З докладністю і всесторонністю, які я вже давно бачив при подібних опрацьованнях позитивного законодавства, коментують автори не тільки кождий артикул закона, але просто кождий законний вислів і то з незвичайно глибокою ерудицією та зі знаменитим практичним знанням справи і життя. Замічу тут на пр. пояснення законних понять „економічної звязи зі сільським господарством", „сільських господарств", дальше розмежування компетенції розємчих урядів і судів, пояснення законного поняття лихви та надмірних відсотків, прикладове наведення ріжних практикованих форм замаскування надмірних відсотків иншими чинитьбами, квестії охорони в случаю позбуття вірительностей векслевих і гіпотечних і т. д.

Дальше автори подають дуже докладно всі звязкові закони як напр. закон з 29. 3 1933 про пільги в обсязі опроцентовання і речинців сплати гіпотечних вірительностей (Дн. З. П. Р. Nr. 25. поз. 223), закон з 12. 3. 1932 про пільгу сплати утяжливих зобовязань, обтяжуючих рільні господарства (Дн. З. П. Р. Nr. 25 поз. 221), постанови, що дотичать векслевого, банкового, гіпотечного права, закона про улад загальних судів, нового кодексу цивільного поступования, карного кодексу, адвокатської тарифи і т. д. Поданий є також дуже щаславий взір оречення розємчого уряду враз з уснованням та незвичайно дбайливо вичислені всі майже можливі случаї, що дадуться підтягнути під поодинокі законні причини оспорення оречення розємчого уряду і то з наведенням дотичних артикулів, так що уважний читач може собі ще раз пригадати цілий закон і виробити собі як найдокладніший його образ.

Тому раджу купити собі сю доволі дбайливо під технічним оглядом видану книжку в першій мірі кождому священикови — що часто нині мусить стати і адвокатом для свого парохіянина — і взагалі кождому інтелігентови, що має контакт зі селом. Щойно по перечитанню сеї книжки — але треба читати дуже уважно, бо це не популярне видання, — зрозуміє читач належно предметовий закон, зазнакомиться основно з обсягом ділання розємчих урядів, з їхньою організацією, буде як у себе в дома в часі розправи перед ними, поставить на ній всі допустимі внесення і зладить — якщо не має змоги взяти адвоката, — добре внесення до розємчого уряду та добру скаргу до окружного суду на оречення тогож уряду.

Праця попереджена цінним вступом, що дає докладний образ й історію дотеперішнього мораторійного законодавства для рільників та схему регуляції задовження рільників; при кінці поміщений докладний річевий показчик.

Ціна оправленого примірника 2.50 зол.

Др. Олександер Надраґа

Всячина

Ювилей гр. кат. Духовної Семинарії у Львові. Цього року припадає великий ювилей львівської Духовної Семинарії, а саме 150-ліття її основання цісарем Иосифом II. Святкування цього рідкого ювилею відбудеться в осени ц. р. і буде воно получене з Шашкевичівським святом (40-ліття перенесення тлінних останків Шашкевича з Новосілок до Львова і 100-ліття появи „Сина Руси"), яке, зогляду на свято „Українська Молодь Христови" і цілу низку інших

ювилейних обходів, мусіло бути перенесене з червня на осінь. Приготовляється теж публікація повної історії Духовної Семинарії за цих 150 літ, над якою працює богато співробітників.

Ювилей започатковано на Зелені Свята, в день Храмового празника Семинарії. Започаткував його сам Впреосвящ. Митрополит Андрій, який, мимо недуги, приїхав до Семинарії, виголосив на архієрейській Сл. Божій, яку служив Преосв. Никита, проповідь та уділив питомцям і ректоратови своє архієрейське благословення. В ювилею взяв участь і настоятель української греко-католицької Церкви в Румунії (Буковина і Мармарощина), генер. вікарій о. Сімович. Таким чином на інавгурації ювилею була заступлена ціла українська греко-катол. Церква (на Богосл. Академії, як відомо, студіюють питомці з усіх областей Української Землі; досі нема ще в ній тільки питомців з Буковини і Мармарощини).

Священик Українець серед української еміграції в Франції. Ідучи назустріч бажанням української еміграції в Франції, папська „Commissio pro Russia" делєгувала цего року на час великодних свят о. Володимира Фурикевича, що перебуває на студіях в Римі на Папським Орієнтальнім Інституті, до Орлєанської епархії для духовної обслуги української еміграції. Вся українська еміграція так Галичани, як і Придніпрянці, що перебувають в Орлєанській епархії, радо вітали душпастиря Українця та горнулися до нього, даючи тим вислів своїй тузі та горячому бажанню — мати до духовної обслуги духовника, що був би їм рідний, що розумів-би їх мову і душу. О. Фурикевич відвідав кілька кольоній в Орлєанській Епархії, а зокрема велику кольонію в Шалєті, і по двох тижнях побуту поїхав назад до Риму.

Української еміграції у Франції, Галичан і Придніпрянців разом — начислюють на 100.000 душ. — Богато між ними незєдинених Українців. Всі вони, на жаль, не мають ні одного греко-католицького священика, хоч провідники української еміграції в Парижі о те стараються. Їх старання досі не увінчалися успіхом по причині труднощів, які не походять з української сторони.

Не знаємо, яка цьому причина, але це дуже сумне явище, коли кількадесятьтисячна еміграція у Франції не не може добитися свого власного священика, тимбільше, що за границею у Бельгії є священик, о. Роман Хомин, капелян українського студенства на університеті в Лювен, який міг би частіше відвідувати кольонії у Франції, колиб дістав тільки потрібний дозвіл на це. А тимчасом між нашою еміграцією „працюють" комуністи, передусім польські, які деморалізують наших людей до крайности. Українська громада в Парижі кидається на всі боки, щоби рятувати, що можна, але ради собі не може дати, бо... бракує священика, який

на місцях міг би стежити за рухами комуністів і їх до певної міри параліжував.

Спростування. В звязку з новинкою п. з. „Вісти з наших установ — Свящ. Санаторія", яка появилася в „Ниві" ч. 5. за травень 1933 р. стор. 198—199, яко довголітний передплатник „Ниви" прошу помістити слідуюче спростування:

1) Неправдою є, начеби я в своїй промові на заг. зборах „Вдов-Сир. фонду" дня 25 квітня 1933 р. заявив, що „свящ. Санаторія — Зелемін" в Гребенові „є зїджена грибом, валиться і розсипається в порох".

Натомість правдою є, що я на тих зборах заявив, що „Зелемін" переплачений, є в ньому гриб і грозить заваленням.

2) Неправдою є, що в моїх мнимих „ревеляціях" і „татарських вістях" нема ні зерна правди, а натомість правдою є, що я в моїх інформаціях, яко найближший сусід Гребенова подав, що „Зелемін" переплачений — на Санаторію протягом тих 4-ох літ вплинуло 96.000 зол. словами: девятьдесять шість тисяч золотих, числячи 873 душпастирів + найменше 127 катихитів, емеритів та ін. добродіїв, то думаю, а рівночасно зазначую, що мій рахунок може неточний, бо я не переглядав білянсу кооперативи „Свящ. Санаторії"; та після моєї думки буде 1000 членів-платників по 24 зол. річно = 24.000 зол. × 4 роки платности — родить 96.000 зол. — отже поважна сума вплинула на „Санаторію". — Що до гриба, то він в кождім разі там був, бо о. крил. Лициняк на тих зборах заявив, що вивезено звідтам кільканайцять фір землі і його ремонтовано, а що будинок грозить заваленням, бо „Зелемін" деревляний, до того еще двоповерховий і особливо підчас вітрів хитається і грозить заваленням — а дай Боже, щоби він стояв на добро і здоровля нашого Духовенствa еще довгі літа.

3) Неправдою є, начеби я покликувався на Всч. о. Смачила що до „Зелеміну", а покликався я на нього о стільки, що на запит Всч. о. крил. Дзеровича, *чи знаю о. Смачила, заявив я, що знаю його,* бо він мій товариш і се вже я спростував за Зборах.

4) Неправдою є, що Хв. Управа і Надз. Рада „Зелеміну" є уповажнена від Отців Скільського Деканату заявити, що не мав я повновласти від кондеканального Духовенствa Ск. Деканату забирати голос в справі „Санаторії", а натомість правдою є, що я мав таку повновласть (ч. 271 з 11/IV 33. Ск. Дек.) Що я був належито умандатований і поступив правильно, то ясним доказом сего протокол з конференції, відбутої в Сколім дня 29. квітня 1933 р., де є точка 3) Звіт о. Пашковського, делеґата на заг. збори вдов-сиротинські — де ад 3) находиться слідуюче: Отці кондеканальні освідчають, що о. Пашковський, як делеґат, мав повновласть на збори вдов. сиротинські у всіх справах, які будуть порушувані на зборах і по вислуханню цілого звіту одобрюють становисько делеґата на зборах. Слідує 8 підписів.

Отже я був належито умандатований. — Зазначую, що я в своїх інформаціях (промові) як делеґат мав на ціли викликати більше зацікавлення так справою вдів і сиріт, як і справою „Свящ. Санаторії,', бо бажаю, що єсли вже щось у нас будується, то нехай будується солідно, з желіза, бетону, каміння, цегли, — по европейськи, ще може і віки перетревати, хочби і не легким коштом, а не будувати (чи купувати) з дерева, де кождого року треба ремонтувати, вси щось докладати і вічно гризтися.

Остаю з належною пошаною.

о. Волод. Пашковський

У. М. С. А. в Єрусалимі дуже поширила свою діяльність. Сього року докінчила будову свого вéликого дому, який уважають за найгарніший у Єрусалимі, як щодо зовнішньої архитектоніки, так щодо внутрішнього вивінування. Фундамент сеї будови поклав 1928 р. льорд Плюмер, тодішній гувернер Палестини. Видано на нього м і л і о н долярів, що їх дав Американець James Newbegin Jarbie. Очевидно, при таких меценасах можна всіх перегнати.

Закон проти богохульства в Голяндії. По Італії й голяндський парлямент видав закон проти богохульства: а) Хто хулить Бога, релігію або Церкву писанням, ілюстрацією або мовою на явних місцях, обиджуючи релігійні народні почування, той буде покараний. б) Хто на явному місці підносить думки, рисує фігури в ціли богохульства, якщо се обиджує релігійні народні почування й авторитет, буде караний однорічною вязницею або грішми у висоті від 100 гульденів і більше.

Католики й протестанти по довгій диспуті одноголосно голосували за цим законом. Комуністи й соціялісти були противні.

Ляїцизація явного життя в ЧСР. Чеські часописи доносять, що соціялістична партія виробила проєкти, котрі мали би стати державними законами:

1. Горожанське подружжя має бути обовязкове (дотепер воно полишене волі женихів).
2. Кара за зігнання плоду має бути знесена.
3. Дозвіл убивати невилікувальних хорих.
4. Усунення церковних представників зі шкільних рад.
5. Обмеження й знесення конфесіональних шкіл на Словаччині та на Закарпатській Руси.
6. Хрест зі судів має бути усунений.
7. Повна ляїцизація шкільного виховання й усунення впливу родини на школу.
8. Для виховання молодого клиру має бути тільки одна центральна симинарія.

Міністер освіти Дерер, член соціялдемократичної партії, працює над тим, щоби сі проєкти, особливо в школі, стали законом. Говорять про можливість „культуркампфу“ в Ч. С. Р.

Пошукування за кораблем Ноя. Англійці й Французи вже в 1888, 1897 і 1911 рр. пошукували за рештками корабля Ноя, одначе їх розкопки на горі Араратi остали без успіху. В останніх роках взався до того діла американець Джемс Стонес, якого експедицію ф і н а н с у в а л а вдова по „королеви цукру“, пані Путрид Мозе. Він мудро розумував, що корабель Ноя не міг осісти на верху гори Арарат, бо біблія каже, що верхи гір показалися вже першого дня десятого місяця (Бит. 8, 5). Геольогічні лінії показували, що за

кораблем треба шукати на висоті 2.000 до 3.000 метрів. Стонес поділив цілу територію на 1440 квадратів і став логічно виключати ті, де корабель не міг остановитися. Таким способом залишилось йому тільки 137 квадратів, де треба було робити розкопки. І вже 28 VIII 1932 на горі Сурава, на висоті 2870 метрів, під верхом Дадрап-Кана натрафив на скамянілі деревляні рештки корабля, дуже добре збережені. Се місце на північному заході Персії. 10. IX 1932 зачато розкопки, що тривали через чотири місяці. Викопано 35.000 кубічних метрів землі, скали й ріжних верств. Найважніші знахідки: передня частина корабля і $5^{3}/_{4}$ метрів високі, вповні збережені, бічні бервна: рештки гною гуано (рід морських мев) та луски вівса (звареного).

Шведський професор Люндквіст оцінив сі рештки, що вони походять з часу перед 4.000 років.

Проф. Стонес вірить, що се дійсно рештки корабля Ноя. На всякий спосіб годі заперечити дивну гармонію всіх даних: відкриття зроблено по вказівках біблії, на місці, де ніхто не був би сподівався таких решток.

Велику мороку мав проф. Стонес, щоби викопані рештки перевезти до Трапезунту (через Ерзерум). Шикаго робить старання, щоби дістати рештки „Ноєвого корабля“ на свою виставу, одначе пані Мозе з тим не погоджується. Др. Стонес має замір виставити своє відкриття на спеціяльній виставці у Вімбадані в Англії.

Зріст релігійности в світі. На запит одного америк. часопису про положення христ. віри в світі відповів відомий професор Andre Moroia, що тепер у Франції положення христ. Церкви куди красше, ніж 1900 р. „Клир“, сказав він, „має великий авторитет і великий вплив на молодь. Перед війною на університетах і в школах було богато студентів атеїстів, а по війні пропорція майже обернулася в користь релігії“.

Арнольд Тунби, англ. професор історії, на запит, чи релігія заникає в Англії, відповів: „Ні“. І доповів: „Оскільки я бачу, тепер релігія зміняє свій напрям ділання: замісць щоб сильніше ділала на низші верстви, вона сильніше ділає на висші верстви. В 19-тім віці гасло для відступання від релігії дали висші верстви, вчені круги. За ними йшла середня верства й робітники. Нині спостерігаю противну филю — з найвисших рядів суспільности й науки. Чимало членів з тих рядів бажають осягнути й теольогічне образування. Тверджу, що нині релігія в Англії відроджується й відновлюється передовсім у висших верствах суспільности. Нині істнує велика боротьба під проводом Церкви за спасення людства й вирішення всіх його в нинішніх часах тяжких проблєм“.

Відновлення ікони. Варшавський часопис „Молва" доносить: „В одній тюремній комнаті у Кремянці, де тепер пересиджують комуністки, здавна находилася ікона Богородиці. Вона була зовсім темна. В день Благовіщення по ст. стилю в тій кімнаті почули страшний крик. Коли там прийшли сторожі, комуністки, трясучися зі страху, заявили, що о півночі кімната освітилася великою ясністю від ікони Богородиці, а коли ясність зникла, ікона стала світлою і ясною. Вість про обновлення ікони розійшлася по цілому Кремянці. Православне духовенство робить старання, щоби ту відновлену ікону помістити в одній з православних кремянецьких церков". Як довідуємося, обновлену ікону переніс 1. червня ц. р. еп. Симон, Кремянецький, в присутности духовенства, тюремних урядників і численних вірних до тюремної церкви, де її повішено в нових рамах над царськими дверми.

Статистика східних католиків на основі „L Annuario Pontificio" з 1932 р.:

I. **Александрійський обряд.**

1. Копти, 32.000 вірних, мають свій патріярхат, котрим від 1908 р. завідує апост. адміністратор; двох епископів, 66 священиків.

2. Етіопці в Габеші мають 29.837 вірних, 89 священиків. В Еритреї мають епископа свого обряду, одначе є підчинені латин. апост. вікарієви.

II. **Антіохійський обряд.**

3. Малянкарці, щойно від 1931 р. зєдинені з катол. Церквою, 9000 вірних, 1 архієпископ, 1 епископ, 35 священиків.

4. Мароніти, 366.015 вірних, мають свого патріярха, 14 епископів, 1012 священиків.

5. Сирійці, 71.354 вірних, миють свого патріярха, що зветься також антіохійським (Syrorum), 8 епископів, 164 священиків.

III. **Вірменський обряд.**

6 Вірмени в Азії, 99.274 вірних, мають свого патріярху в Килікії, 10 епископів, 113 священиків.

7. Вірмени в Европі, в Галичині (у Львові архієпископ), в Румунії, в Австрії (мехитаристи у Відні). Число їх вірних мінімальне.

IV. **Византійський обряд.**

8. Болгари, вірних 3.598, 1 епископ, 41 священиків.

9. Греки, в Греції й в Туреччині, 3.048 вірних, 1 епископ (у Царгороді), 20 священиків.

10. Італьогреки в Італії, 50.850 вірних, 61 священиків. Папа Бенедикт XV оснував для них 1919 р. окрему епархію в Калябрії, з осідком у Люнгро. Одначе византійський епископ (episcopus ordinans — для рукоположення) мешкає в Піана деі Гречі на Сицилії.

11. В Югославії крижівська епархія, 41.597 вірних, 1 єпископ, 58 священиків.

12. Мельхіти, 166,214 вірних, мають свого патріярха в Антіохії, 18 єпископів, 167 священиків.

13. Румуни, 1,394.957 вірних, 1 архієпископ, 4 єпископів, 1628 священиків.

14. Українці (в Европі і в новому світі), 5,162.385 вірних, 3.562 священиків, 1 митрополит і 6 єпископів (Львів, Перемишль, Станиславів, Ужгород, Пряшів, Зєдин. Держави, Канада); до того апост. адміністратори на Буковині та на Мадярщині. Справджується на нас євангельське: „І будуть останні першими, а перші останніми"; ми богаті числом вірних, а вбогі єпископствами й взагалі рангами (в порівнанню з іншими східними католиками).

Новим префектом св. Конгрегації Пропаганди іменований кард. Fumasoni di Biondi. що востаннє був апост. делєгатом у Вашингтоні, передтим був на постах у Індії та в Японії.

Єзуїти в Югославії. В звязку з кампанією проти єзуїтів у Югославії подав суперіор того т-ва, о. Віктор Копатин, у „Словенці" (часопис), що в югословянській провінції є всіх єзуїтів 192, з того 77 священиків, 48 клириків і 67 братчиків. У цілій провінції нема ні одного еспанського єзуїта.

Сербська епархія в Румун,ї. У Банаті, по румунській стороні, залишилося 44.791 православних Сербів в 52 парохіях, які мають 44 вселюдні церковні школи. І церкви і школи остають під зарядом сербського епископа у Вршац у Югославії. Се гарний та рідкий приклад взаїмної толєранції між сусідними державами.

Pro memoria. Не для полєміки, а для майбутнього історика Церкви нашої провінції про теперішню злобу дня нотуємо цікаві факти. Маємо на думці статтю, поміщену в „Ділі" дня 23.VI с. р. під заголовком: **„Два факти з недавнього минулого"**. А що до богатьох Всч. Отців „Діло" не доходить, то ще і з сього згляду добре буде познакомитись через „Ниву" зі змістом цеї статті.

Річ пішла з сего, що „Нова Зоря" в ч. 44, з дня 18.VI. с. р, у статті п. з.: **„Знікчемніння громадського життя галицьких українців"** таке написала: „...найбільшим виновником знікчемвіння громадського життя галицьких українців є не хто інший, а саме головний орґан УНДО „Діло". Бо ні одна політична ґрупа ні орґан не сіяли в нас стільки нікчемностей, таких великих і через так довгий час, як сіяли їх УНДО і „Діло".

На доказ сего „Нова Зоря" вказує на напади „Діла" на Преосв. Гр. Хомишина та пише дослівно так: „Цькування „Діла" на сего Владику не мають — здається — нічого рівного собі, ні подібного в ніякій пресі, вавіть найлівійшій. Хто думавби, що се твердження переборщене, нехай перегляне спеціяльну рубрику „Хомишиняда", котра тягнулась в „Ділі" довгими літами (перед війною).

Мимоходом скажемо, що стаття „Нової Зорі“ подумане як полєміка на статтю „Мети“ під назвою: „Знікчемніння засобів ривалізації“. А Всч. Отці пригадують собі ще з часів перед великою війною нерідкі випади „Діла“ на нашу Церкву та нашу єрархію, так що деякі деканати на соборчиках підносили прилюдний протес тпроти таких „вискоків“. Люди заходили в голову, як такі статті могли появлятись в органі, до видавничої спілки якого належали також наші священики. Тепер справа вияснюється. Передруковуємо ревеляційну статтю „Діла“ з деякими пропусками, для нас несуттєвими. Отже „Діло“ пише:

„Це правда, що в „Ділі“ перед війною була рубрика „Хомишиняда“. Але правда і те, що співредактором „Діла“ був тоді визначний радикальний діяч п. Осип Назарук. Будучи радикалом, він не тільки не любив, але й вів боротьбу з тодішними національними демократами, а рівночасно був він і співредактором „Діла“, що було передовим органом національних демократів. Отже в „Ділі“ він працював для націонал-демократів. Це, очевидно, не було тоді з його боку ніякою „нікчемністю“, а просто працею на забезпечення свого істнування. Інша річ, що п. Назарук старався у „Ділі“ нераз перепачковувати і свої „радикальні“ симпатії. **Коли вдалося, то робив випади проти церкви** (підчеркнення наші), не нехтував також ніякою нагодою, щоби перепачкувати похвали та вислови подиву для буддизму, яким він тоді захоплювався. З переконанням і пильністю та неабияким „знанням справи“ п. Назарук заповняв тоді у „Ділі“ й анатемізовану ним тепер рубрику „Хомишиняда“ творами свого пера. Він стояв при тому на становищі, що не те, що він тоді писав, „не мало нічого рівного собі ні подібного в ніякій пресі“, але навпаки, боронив завзято погляду, що ніякий нарід не мав ніколи „ні рівного, ні подібного“ до епископа Хомишина владики. Колиж він це робив тоді з переконання, а тепер з „переконання“ називає це нікчемністю, то виходить, що п. Назарук повинен би тепер явно і славно з християнською покорою писати прилюдно про свою власиу нікчемність, а не приписувати її комусь іншому. Але щоби так справу поставити, на те треба мати направду християнську покору і відважне чоло. А п. Назррук того не має. Бо він редаґує християнсько-католицький орган цілком не по християнськи. В ньому копає він всіх і вся, копає навіть греко-католицьку церковну єрархію за виїмкою теперішнього свого покровителя... якого недавно теж опльовував.

Все те робив і робить пан Назарук „з переконання“. А якеж з тих „переконань“ було в нього правдиве? Ніхто не збагне. Так само як ніхто не вгадає, скільки в нього буде ще нових переконань. І невже такий „апостол“ моралі й характерности має якенебудь право займитися проповідництвом серед греко-католицького українського населення? На наш скромний погляд не повинен би цього права мати. А коли так є, коли один з церковних єрархів використовує цього колишнього свого і духовенства і церкви найзапеклішого ворога для своїх цілей і навіть для моралізуванни підлеглого собі духовенства — то це річ у світі... та в інших народів невидана і нечувана. Але саме таке явище в нашому житті є клясичним зразком того, що можна підтягати під поняття джерела „нікчемніння“ громадянства..

Думаю, що наведені місця з „Діла“ ніяких пояснень не потребують. *І. Н.*

З життя православної Церкви в Польщі. Ювилей 10-ліття на митрополичому престолі митр. Діонисія відсвяткувано дуже урочисто 30. квітня ц. р. в салях варшавського ратуша. До організаційного комітету, який уряджував свято, увійшли самі Москалі, українські організації не взяли участи з причин, від них незалежних. На програму Академії, яку влаштовано в день ювилею, зложилося кілька рефератів у ріжних мовах, виступи митрополичого хору, відчитання привітів. У звязку із своїм ювилеєм митр. Діонисій видав до вірних посланіє в чотирох мовах: московській, українській, білоруській і польській, в якім, вказуючи на трагічно померщого митр. Юрія, першого митрополита свіжо утвореної Польської Автокефальної Православної Церкви, якого кров дала життя молодим парісткам тієї Церкви, дякує Богу за те, що її поблагословив і щедро наділив своїми дарами — так що вона мимо всіх перепон нинішніх часів — росте духовними цінностями і подвигами вірних. З приводу цього ювилею, який московська митрополича преса розтрубіла на цілий світ, всетаки далося замітити одно характеристичне явище: Українці, які становлять велику більшість між вірними правосл. Церкви, в організації свята не взяли участи. Видно, що щось там з тими „цінностями" неясне.

Усування православних священиків з Холмщини. По світовій війні — як відомо — зліквідовано цілу низку православних церков на Холмщині. Одні „ревіндиковано", другі замкнено, а ще інші зовсім зруйновано. Православні вірні зверталися раз-враз до своїх церковних властей, прохаючи прислати їм священиків, що мали сповняти душпастирські обовязки і служити богослуження в приватних домах і провізоричних каплицях. І тому митрополія відкрила цілий ряд неетатових станиць, призначуючи для них головно монахів, які не мають прав етатових священиків і не побирають від держави ніякої платні. Як доносить митрополиче „Слово", грубешівський староста звернувся до люблинського воєводи з предложенням — виселити всіх неетатових священиків його повіту числом 12, поза межі повіту і замкнути крім цього каплиці, що повстали в останніх часах в селах: Бусьно, Хировичі, Городно і Теребінь. Православне населення страшно тим занепокоїлося і вже внесено в цій справі відповідні прохання до митрополії і до люблинського воєвідства.

В селі Неледва цього самого повіту вірні перенесли збудовану ними на приватнім грунті каплицю на місце спаленої церкви і запросили священика з сусідної парохії, щоби каплицю посвятив. На приказ старости, — як доносить — поліція арештувала в ночі з 25 на 26. березня священика і 15 парохіян, однак на інтервенцію декана їх на другий день звільнено.

Вітчина і релігія. Katholische Kirchenzeitung Ч. 14, з 6.IV 1933 подає промову кардинала Ініцера в Грацу з нагоди німецького католицького зїзду, в якій достойний промовець зясовує вимовними словами взаємовідношення вітчини і релігії.

„Нові сили, які нам будуватимуть щасливішу будучину, — сказав кардинал — походять з національної думки, з нашого німецького народництва; тут, у крові і вітчині, находяться жерела життя і здорової обнови. Вітчина і народ є всім! Але чи не є це суперечне з католицькою Церквою і її наукою? Католицька Церква це-ж інтернаціональна потуга, як-же може вона мати належне зрозуміння для поодинокого народництва? Булоб це нещастям для будучого щасливого розвою німецького народу, якщоб таке поняття вкорінилося в серцях. Ні, католицька Церква знає докладно, як невисказано високі й ідеальні цінности находяться в крові і вітчині, в єдности культури і звичаїв, в єдности мови і віри, в спільноті тисячлітної історії, які родять почуття приналежности в радости й терпінню, в нужді і смерти. Вітчина і народництво є певно великими жерелами національної сили. Але щоби з одушевлення для народу і рідного краю повстало шось справді великого і святого, щоби те гарне і святе почування не зійшло вкінці на безпуття, мусить та любов бути злучена з християнською думкою і нею бути перенята; любов не сміє обмежуватися тільки до власного народу, ми не сміємо в любові до своєї нації забувати на загальну любов ближнього. Любов до вітчини є поширенням четвертої Божої заповіди і той, що є зрадником супроти свойого народу, є також зрадником супроти людства! А найкрасше зводили національну боротьбу все ті народи, що були вірними синами своєї Це ви і предківської віри.

Організаційна сила баварських католиків. „Баварський католицький пресовий Союз“ має 625.555 членів, видає своїх 8 щоденників, крім цілої низки інших часописів, має велику випозичальню світляних образів до готових вже рефератів, устроює курси для промовців і бібліотекарів, випозичив за останній рік зі своєї великої (852.000 томів) бібліотеки 1,300.000 книжок, закупив за 231.673 марок нових книжок, має 9 великих прилюдних читалень-бібліотек і таких самих 23 окружних. Коли мінхенський „Євангельський Союз“ почав наступ на катол. Церкву, централя катол. Союзу розіслала даром до всіх родин в Мінхені 200.000 примірників оборонної брошури п. з. „Краса нашої катол. Церкри, відчута професорами університету і протестантськими пасторами“. — Справді подивугідна сила!

Одинока українська Торговельна школа у Львові, вул. Корняктів ч. I, III поверх. принимає між 10—15. серпня 1933, особисто або письменно, вписи молоді обох полів,

а саме: І. таких, що покінчили 7 кляс вселюдної школи, або 3 кляси гімназії — до Трилітної Школи, ІІ. абітурієнтів(ок) середніх шкіл на одноріч ний торговельний курс і ІІІ. особи з торговельною освітою, або кооперативною практикою на Річний Курс Кооперативний. — До впису треба предложити метрику й останнє шкільне свідоцтво. Хто довше як рік не ходив до школи, предкладає ще свідоцтво моральности.

Православна церква в Манджурії. Православні мешканці Харбіна збудували нову, гарну церкву Святої Софії, що може помістити 2.000 людей, і має три вівтарі. На будову церкви видано 190.000 долярів, що їх зібрали у православних російських (мабуть і українських) кольоніях у Манджурії та в Китаю.

Авісинська Церква і її звичаї. В паріському російському часописі „Возрожденіе" Ольга Гогина, що постійно живе в Адис-Абеба, столиці Авісинії, описує воскресні церемонії в авісинській соборній церкві св. Юрія, де вона була з принцесою Астерою. Церква округла, в середині на підвисшеному місці стоїть вівтар, а довкола нього йдуть дві галєрії: перша для „тилік-саог" (шляхта), друга для звичайних горожан. Уже в 8-ій годині вечером церква була заповнена вірними, що скорочували собі ожидання їдженням та спанням. Точно о півночі починається литія, в котрій бере участь більше ніж 100 священиків у білих ризах, а носять хрести й євангелія. Всі вірні в білих „спама-х" (тога), з горіючими свічами. Литія (обхід) йде три рази довкруги церкви, а потім зачинається утрення. Спів у супроводі бубнів та дзвінків. По утренні всі спішаться до дому, щоби їсти мясо — по двох місяцях посту. Головне їдження того дня — сире мясо.

Бібліографія

„Добрий Пастир". Часопис присвячений душпастирським і церковним справам. Рік ІІІ. ч. 1. 1933. Станиславів—Перемишль. Зміст: Проголошення надзвичайного Святого Року й загального великого Ювилею в 1900-літню річницю Відкуплення людського роду; о. О. Орський: Корпораційний устрій у світлі Енцикліки Пія XI. „Quadragesimo anno"; о. Теодозій Галущинський ЧСВВ.: Апостольські покликання в Євангеліях; о. Ізидор Луб ЧСВВ.: Учасники львівського Собора 1891 р.; В. Д.: Статистика католицького Сходу; На вибрані теми: Десятиліття Апостольського Листа „Officium omnium"; Одинайцятий рік Понтифікату Пія XI; о. Л. Бурнадз: Як вести боротьбу з сектанством; Душпастирські питання і випадки; Церковний огляд; З нашого церковного і релігійного життя; Вісти з католицького світа; Нові книжки і видання; Книжки і часописи надіслані до Редакції.

„Рідна Мова". Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови. Рік І. число 1, 2, 3, 4, 5, 6, 1933, Варшава.

Зміст 6-го числа „Рідної Мови“: І. Огієнко: Різний — ріжний; Г. Ільїнський: Походження українських слів: 7. Чумак, 8. Чля; Ів. Огієнко: Вік нашої форми І¹ „руков“; М. Білик: Етимологічно-семантичні замітки; Л. Малюжкович, В. Л., о. Никольський і Д. Онищук: Замітки про окремі слова; Й. Шемлей: Із правописних і мовних помилок; І. Огієнко: Коли писати в прикметниках *-ний*; О. Івах: Зразки українсько-англійського жаргону в Канаді; Дід Огій: Граматика малої Лесі: VIII. Частини мови. Життя слів, семасіологічні нариси. Чистота й правильність української мови, відповідь на запитання наших читачів. Мова наших видань. Від Редакції й Адміністрації. Різне. Адреса „Рідної Мови“: Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 зл., піврічна 3 зл., чвертьрічна 1·50 зл. Нові передплатники, коли того бажають, дістають „Рідну Мову“ від 1. числа.

„Bogoslovska Smotra“ glavin organ „Hrvatske Bogoslovske Akademije“ God. XXI Broj (Ч.) 1, 2, 1933 Zagreb, по 96 ст. 8⁰.

„Casopis Katolického Duchovenstva“. Ročnik 74. (99). Sešit 1, 2-3 i 4, 1933, Praha, по 68 ст. 8⁰.

„Духовна Стража“ часопис за духовну просвету, монашки и црквени живот. VI. Годиште, Број 1. I. четврт. 1933, Сомбор, Југославија. 64 ст., 8⁰. і Број 2. II. четврт. 1933.

„Oriens“. Dwumiesięcznik poświęcony sprawom religijnym Wschodu. R. I. zeszyt 1, 2, 3, 1933, Kraków.

„Wschód“. Kwartalnik poświęcony sprawom Wschodu. R. IV. № 1—2 (9—10) 1933. Warszawa, 8⁰, 100 ст.

„Przegląd Powszechny“ miesięcznik poświęcony sprawom religijnym, kulturalnym i społecznym. R. L. Tom 197, Nr. 590, 591. Tom 198, Nr. 592, 593, 594, 1933, Kraków, 8⁰.

Ateneum Kapłańskie miesięcznik poświęcony Pismu św., Teologji Dogmatycznej, Apologetyce, Teologji Moralnej, Ascetycznej i Pasterskiej, Prawu kanonicznemu, Liturgice, Filozofji, Historji, Naukom Społecznym, Pedagogji i Sztuce Chrześcijańskiej. Rok 19. Tom 31. zesz. 2, 3, 4 i 5, 1933. Włocławek Seminarjum Duchowne, по 104 ст., 8⁰.

Przegląd Homiletyczny kwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa polskiego. R. XI. zeszyt, 1, 2, 1933, Kielce — Seminarjum Duchowne 8⁰, по 80 ст.

Дзвони літературно науковий місячник Р. II. 1, 2, 3, 4, 5, 1933. Львів, 8⁰ по 48 ст.

Nasza Przyszłość. Wolna Trybuna zachowawczej myśli państwowej, miesięcznik, Tom XXVII (Styczeń), XXVIII (Luty), XXIX (Marzec), XXX (Kwiecień-Maj), 1933. Warszawa — Żórawia 11. 8⁰.

Przegląd Katolicki. Pismo tygodniowe poświęcone sprawom religijnym, kulturalnym i społecznym. Rok 71. Nr. від 5-ого до 25-ого вкл. 1933 Warszawa, по 16 ст. 4⁰.

Гласник. Службени лист Српске Православне Патријаршије. Година (Р.) XIV. Број (ч.) від 3 до 22 вкл. 1933. Сремски Карловци (Югославія). по 16 ст., 4⁰.

Къ Соединенію. Русскій религіозний журналъ. Годъ II. N. 2—6 1933, Вильно по 16 ст. 8⁰.

Gazeta Kościelna. Tygodnik poświęcony sprawom kościelnym. Lwów,

Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje. Rocnik XXIV. Cislo 1, 2, 3, 4, 5. і 6, 1933, Olomouc 8⁰.

Kraljestvo Božje. Орган Апостольства св. Кирила і Методія і Братовщини Рік VII. ч. 2, 3, 4 і 6. 1933, Љубљана, по ст., 16 8⁰.

Biuletyn Polsko-Ukraiński miesięcznik. Warszawa, R. II. N. 2 (4), 3 (5), 4 (6), а від ч. 7 1933 Tygodnik Ilustrowany, 8.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріяту у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

ХТО ХОЧЕ навчитися доброї української літературної мови
пізнати історію своєї мови,
довідатися, як де говорить український нарід —

той мусить передплатити

науково-популярний місячник

„РІДНА МОВА“

ПРИСВЯЧЕНИЙ ВСЕБІЧНОМУ ВИВЧЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ ПРОФ. Др. ІВАН ОГІЄНКО.

ПЕРЕДПЛАТА: 6 зл. річно, 3 зл. піврічно, 1 зл. 50 гр. чверть-річно. За границею 1 американський (не канадійський) доляр або його рівновартість в іншій валюті (35 кор. чеських, 180 леїв рум., 5 нім. марок, 30 франків французських, 65 динарів).
ЗРА КОВЕ ЧИСЛО 50 ГР.

Конто чекове П. К. О. № 27.110.

Адреса Редакції й Адміністрації.

WARSZAWA, ul. STALOWA 25. m 10. — ТЕЛЄФОН 10-24 05

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

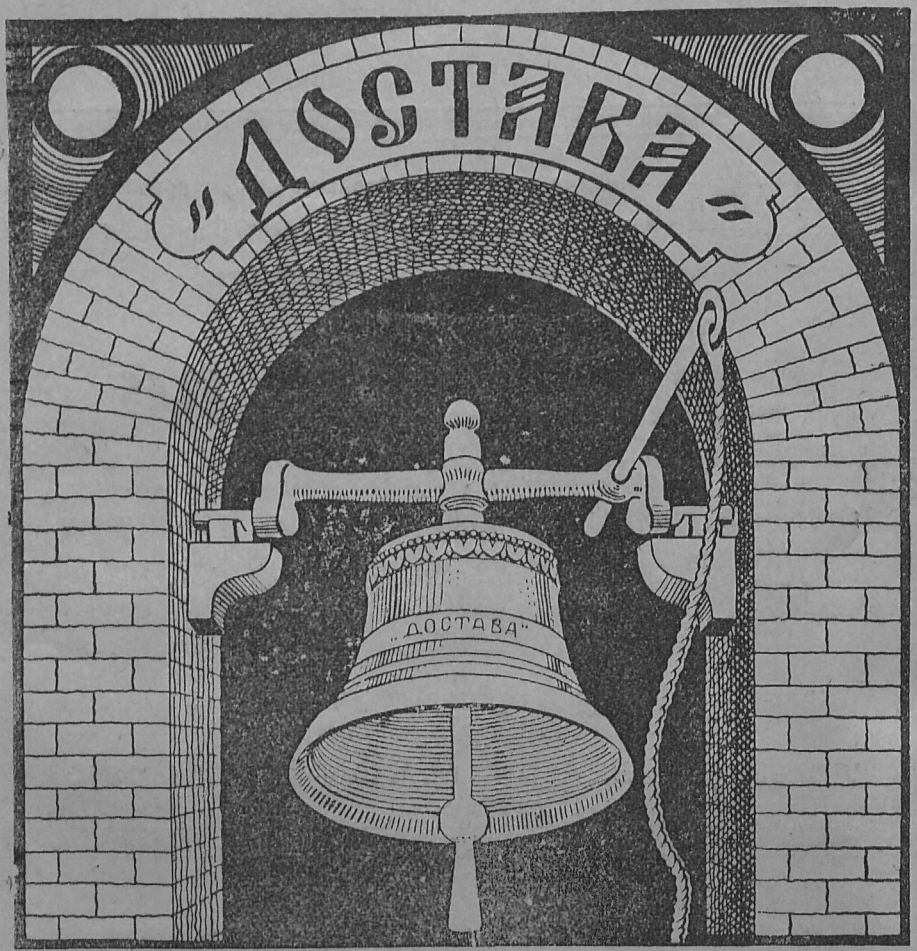
лише у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Спілка з обмеженою порукою

ЛЬВІВ 16, вул. Окружна (Бічна Кульпарківська) 108 А.

Численні признання за добірний товар. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно, горить довго і визначається великою твердістю.
Жадайте цінників.

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшім виборі і найдешевше продає

одинока українська кооператива

„ДОСТАВА"

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Пілсудського ч. 6.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: **Львів, Домініканська 11, I п**

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА" є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попертя.